IKSP Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Dokumenty OSN k dopadům pandemie covid-19 na kriminalitu

Praha 2021

Ediční řada Prameny

Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha 2021

Dokumenty OSN k dopadům pandemie covid-19 na kriminalitu

Tyto výzkumné zprávy byly přeloženy z anglických originálů zpracovaných a publikovaných Úřadem Organizace spojených národů pro drogy a kriminalitu (United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC) ve Vídni v roce 2020 (https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/coronavirus.html).

© Organizace spojených národů, 2020

Překlad:
Mgr. Daniel Soukup, Ph.D.

Předmluva:
PhDr. Miroslav Scheinost

Technická redakce:
Lucie Černá

ISBN 978-80-7338-191-2

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2021

www.kriminologie.cz

Obsah

Předmluva 7

Dopad pandemie covidu-19 a souvisejících omezení na vraždy a majetkovou trestnou činnost 9

Co údaje o kriminalitě a z linek pomoci vypovídají o dopadu pandemie covidu-19 na nahlášené násilí na ženách a dívkách 29

Dopad covidu-19 na organizovaný zločin 55

Zpráva o nelegálním obchodování se zdravotnickými produkty spjatým s covidem-19 jakožto hrozbě pro veřejné zdraví 87

Předmluva

Pandemie označovaná jako covid-19 hluboce zasáhla do života na celém světě a její dopad se projevil téměř ve všech oblastech společenského dění. Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) ve svých dokumentech poznamenává, že pandemie náhle změnila život lidí a dynamiku ovládající sociální, ekonomický a environmentální vývoj. Ani kriminalita jako společenský jev nezůstala stranou tohoto vlivu.

K poznání charakteru a důsledků tohoto vlivu vynaložil UNODC značné úsilí, aby zjistil a shromáždil relevantní data a analyzoval dopady pandemie na vývoj kriminalitry avčetně produkce a obchodování s drogami. Byla provedena řada aktuálních výzkumných šetření zaměřených na sběr dat, na nichž se podílelo 36 mezinárodních a regionálních organizací, které v oblasti jejich působnosti shromáždily a poskytly potřebné údaje. Výsledky těchto šetření jsou publikovány na příslušných stránkách UNODC.[1]

Pro tuto překladovou publikaci byly z produkce UNODC vybrány čtyři výzkumné zprávy, které přinášejí poznatky o velmi závažných kriminálních aktivitách, resp. o tom, do jaké míry se do těchto aktivit a jevů promítla pandemie covid-19. Publikace obsahuje výsledky studie k dopadu pandemie na vraždy, loupeže, krádeže a vloupání, studie k dopadu pandemie covidu-19 na nahlášené násilí na ženách a dívkách, studie k dopadu pandemie na oprganizovaný zločin a konečně výsledky studie zaměřené na nelegální obchodování se zdravotnickými produkty spjatými s covidem-19.

Této oblasti kriminality u nás nebývá věnována až taková pozornost, nicméně ve světě je trestná činnost spojená s obchodováním s léčivy a zdravotnickými produkty již delší dobu předmětem zájmu a nyní ve spojitosti s pandemií ještě nabyla na významu. Ostatně i v názorech českých trvale expertů dotázaných na dopady covidu a průvodních opatření v ČR tato problematika také zazněla.

Ostatní témata publikovaných studií jsou předmětem zájmu odborné i široké veřejnosti trvale s ohledem na jejich význam. Zpřístupnění poznatků shromážděných díky aktivitě UNODC nesporně pomůže naše zjištění o nich porovnat a případně začlenit do širšího kontextu.

Miroslav Scheinost

1 https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/coronavirus.html

Dopad pandemie covidu-19 a souvisejících omezení na vraždy a majetkovou trestnou činnost

UNODC (2020). ***Research brief: Effect of the COVID-19 pandemic and related restrictions on homicide and property crime***

Úvod

Za několik málo týdnů během prvních měsíců roku 2020 pandemie covidu-19 radikálně změnila povahu sociálních interakcí a ekonomických aktivit ve všech regionech světa. Do prvního týdne dubna 2020 se 3,9 miliardy lidí – více než polovina světové populace – dostaly do té či oné formy lockdownu.[2] V následujících měsících pak jednotlivé země zavedly širokou škálu omezení,[3] přičemž své reakce opakovaně upravovaly dle průběhu pandemie.

Tyto probíhající změny ovlivňují všechny aspekty života a kriminalita není výjimkou. Cílem tohoto souhrnu výzkumu je představit prvotní zjištění o dopadu pandemie covidu-19 na čtyři druhy trestné činnosti: vraždy, loupeže, krádeže a vloupání. Na základě probíhajícího sběru dat, s nímž Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) započal v březnu 2020, srovnáváme trendy před zavedením lockdownových opatření a po něm s cílem vyhodnotit, zda tato opatření měla významný dopad na dané trestné činy. Rozebíráme rovněž možný dlouhodobý dopad vznikající globální hospodářské krize na tyto druhy trestné činnosti.

Poznatky získané z národních a regionálních dat analyzovaných v tomto souhrnu výzkumu ukazují, že bezprecedentní změny spojené s pandemií se liší podle druhu trestné činnosti, podle země nebo regionu i v čase. S ohledem na nedostatek dat a heterogennost vznikající dynamiky se tento souhrn zaměřuje na ilustrativní příklady z jednotlivých zemí a regionů a neformuluje závěry o globálním dopadu proticovidových opatření na zkoumané trestné činy. Výsledná zjištění mohou posloužit jako východisko pro další datové analýzy a pro úpravu realizace programů v oblasti prevence kriminality.

Počet nahlášených loupeží, krádeží a vloupání se výrazně snížil, ve většině zemí o více než 50 procent. Tento pokles byl významnější v zemích s přísnějšími lockdownovými režimy.

Je pravděpodobné, že k tomuto poklesu nedošlo jen v důsledku snížení počtu spáchaných trestných činů, ale i jejich nahlašování.

U vražd došlo v některých zemích ke krátkodobému poklesu o 25 či více procent. V jiných nenastala žádná viditelná změna anebo variabilita počtu obětí vražd zůstala v rozsahu zaznamenaném před pandemií.

Dopad se lišil podle zemí a druhů trestné činnosti. Jakékoliv výrazné změny byly krátkodobé a rychle se vrátila předpandemická dynamika.

Ekonomický útlum způsobený pandemií patrně zvýší majetkovou trestnou činnost.

2 *Euronews*, „Coronavirus: Half of humanity now on lockdown as 90 countries call for confinement", duben 2020. Dostupné zde: www.euronews.com/2020/04/02/coronavirus-in-europe-spain-s-death-toll-hits-10-000-after-record-950-new-deaths-in-24-hou. Výraz *lockdown* může označovat cokoliv od příkazů k pobytu v domácnosti či zákazů vycházení přes zpřísnění hraničních kontrol či zákaz veškerého cestování až po zavírání škol a firem či zákazy akcí a shromáždění.

3 *Financial Times*, „Lockdowns compared: tracking governments' coronavirus responses", 5. listopadu 2020. Dostupné zde: https://ig.ft.com/coronavirus-lockdowns.

Klíčová zjištění

Kriminologická teorie napovídá, že lockdownová opatření by mohla aktivovat kauzální mechanismy jak poklesu, tak nárůstu trestné činnosti, zvláště násilné a majetkové, přičemž u některých druhů trestné činnosti je pravděpodobnější nárůst a u jiných je pravděpodobnější pokles.[4] Empirická data představená v tomto souhrnu výzkumu potvrzují tento heterogenní dopad, přičemž v jednotlivých zemích a u různých druhů trestné činnosti se v krátkém období poté, co se v reakci na pandemii zavedla opatření, vynořují odlišné trendy. Rozmanitost těchto opatření i již existujících podmínek pravděpodobně aktivovala různé mechanismy, které snížily či zvýšily trestnou činnost, anebo se protichůdné mechanismy navzájem vyvážily a k žádným významným změnám nedošlo.

Tento souhrn výzkumu se zaměřuje na dvě kategorie trestné činnosti:

- **Úmyslné vraždy**: údaje z 21 zemí ukazují odlišné trendy počtu obětí vražd zaznamenaných po zavedení lockdownových opatření. V době, kdy platila omezující opatření, byl v některých zemích pokles v trendu vražd v březnu/dubnu 2020 o více než 25 procent vyšší než průměr zaznamenaný v těchto měsících v období 2015–2019. Avšak po uvolnění opatření se vrátil předlockdownový trend. Homogenní změny byly viditelné v zemích v Evropě i v dalších regionech s dostupnými daty, kdežto trendy v Latinské Americe byly značně heterogenní. Kvůli tomu je obtížné dospět k obecným závěrům o dopadu pandemie na míru smrtícího násilí. Tuto heterogennost by mohlo vysvětlit několik faktorů: rozdíly v míře omezujících opatření zavedených jednotlivými vládami, již existující socioekonomické podmínky i celková převaha určité typologie vražd, jež je v Latinské Americe často spojená s organizovaným zločinem a gangy, kdežto v Evropě je úžeji spjata s mezilidským a rodinným násilím.
- **Majetková trestná činnost**: v krizové fázi bezprostředně po propuknutí pandemie covidu-19 byly pozorovány poklesy v počtu případů loupeží, krádeží a vloupání nahlášených příslušným orgánům a jimi zaznamenaných. Například počet nahlášených loupeží ve většině zemí klesl o více než 50 procent. Ve srovnání s trendy pozorovanými v počtu obětí vražd byly změny zaznamenané majetkové kriminality homogennější a výraznější. Avšak tyto změny se obtížněji interpretují, jelikož odrážejí jak změny v samotné kriminalitě, tak ve schopnosti nahlašovat a v přístupnosti institucí trestního soudnictví, jež byly s nejvyšší pravděpodobností postiženy pandemií. Údaje z průzkumu z jedné země, pokrývající trvání prvotního lockdownu, potvrzují skutečný pokles majetkové trestné činnosti.

Ve střednědobém až dlouhodobém výhledu se klesající trend nahlášených loupeží, krádeží a vloupání může zvrátit v důsledku ekonomického útlumu. Jak bylo zjištěno v minulosti, ekonomické krize zvyšují nezaměstnanost a mají větší dopad na zranitelné skupiny, čímž pro lidi vznikají další stresory a omezují se jim příležitosti k finanční stabilitě, což zase může způsobit prudký nárůst majetkové trestné činnosti v pozdějších fázích pandemie covidu-19 nebo i po jejím skončení.

4 M. Eisner a Nivette, A., „Violence and the pandemic – Urgent questions for research" (New York: Harry Frank Guggenheim Foundation, duben 2020). Dostupné zde: https://www.hfg.org/hfg_reports/violence-and-the-pandemic-urgent-questions-for-research/.

Kriminologická teorie: jaký vývoj trestné činnosti se očekává během pandemie?

Při zkoumání možného dopadu pandemie covidu-19 na kriminalitu je užitečné rozlišovat mezi krátkodobou a dlouhodobou perspektivou:

- Z krátkodobého hlediska mohou kriminalitu ovlivnit lockdownová omezení ve spojení s již existujícími faktory, jako je přítomnost organizovaného zločinu a násilí gangů, jež se v jednotlivých zemích liší. Omezující opatření nejenže redukují příležitosti dopouštět se pouliční kriminality, ale omezují též možnosti zločinců vloupávat se do soukromých obydlí. Pravidla společenského odstupu, jako jsou omezení veřejných shromáždění či uzavírky barů, restaurací a obchodů, mají rovněž významný dopad na mezilidské násilí, jelikož okolnosti, za nichž k trestným činům dochází – například fyzická napadení mimo sféru domova, krádeže v obchodech i jinde, loupeže – pravděpodobně nenastávají.
- Z dlouhodobého hlediska může uzavření firem a následná nezaměstnanost a ztráta příjmů ovlivňovat trestnou činnost, zvláště majetkovou a motivovanou ziskem, tam, kde ekonomické a sociální záchranné sítě nepostačují k zajištění živobytí. Kromě toho v oblastech, kde je obyvatelstvo ekonomicky postiženo a nespokojeno s vládními kroky, existuje též riziko rabování a nepokojů.

Krátkodobý a dlouhodobý dopad na trestnou činnost lze vnímat v kontextu kriminologických teorií označovaných jako „teorie příležitostí“ (*opportunity theory*) a „teorie tlaku“ (*strain theory*). Tyto teorie predikují dva odlišné trendy kriminality: teorie příležitostí předpokládá, že lockdownová opatření mohou potenciálně snížit možnosti páchání trestných činů kvůli zavedeným omezením mobility a sociálních interakcí; teorie tlaku tvrdí, že socioekonomické tlaky ovlivňující velkou vrstvu obyvatelstva, zvláště nejzranitelnější skupiny, mají potenciál vytvořit atmosféru nátlaku, která přivede jedince k páchání trestné činnosti.

Graf 1: Simulace trendů kriminality vycházející z kauzálních mechanismů, které ovlivňují kriminalitu během pandemie

Poznámka: Opírá se o M. Eisner a A. Nivette, „Violence and the pandemic – Urgent questions for research“.

Z teoretického hlediska tudíž lockdownová opatření mohou aktivovat rozdílnou dynamiku, přičemž převládající trend bude nejspíše záviset na celé řadě faktorů včetně povahy omezení, socioekonomické podpory poskytované vládami k překonání těžkostí a již existujících podmínek v oblasti vládnutí i kriminality.

Obecně vzato lze v podmínkách přísného lockdownu očekávat pokles určitých druhů kriminality kvůli následnému omezení příležitostí k páchání trestné činnosti. Oproti omezení příležitostí se u tlaku očekává, že se projeví až se značným odstupem po zavedení lockdownů a zákazů vycházení, když lidé začnou být negativně ovlivněni těžkými ekonomickými okolnostmi způsobenými lockdownem a mohou začít ztrácet víru, že vládní opatření pandemii zadrží.[5] Dopad druhého kauzálního mechanismu tak nejspíše bude mít dlouhodobější efekt, a to i po zrušení lockdownových opatření.

Empirické důkazy o trendech úmyslných vražd během pandemie covidu-19

Náhlá a neočekávaná pandemie covidu-19 narušila životy lidí všude, patrně včetně životů členů zločineckých gangů a zločineckých organizací. Již na začátku pandemie, kdy ještě jednotlivé země potřebovaly čas na sestavení a vydání srovnatelných statistik o smrtícím násilí, již mezinárodní média zveřejňovala neoficiální důkazy o náhlých změnách u vražd.[6] Prvotní důkazy naznačovaly heterogenní trendy, a to nejen mezi jednotlivými zeměmi, ale i uvnitř nich. Nyní, zhruba 10 měsíců po začátku pandemie, mohou měsíční data z 21 zemí v různých regionech celého světa pomoci zlepšit porozumění dopadu pandemie covidu-19 na vraždy v měsících po zavedení lockdownových opatření. Tato data ukazují, že v 7 z 10 zemí, u nichž lze měsíční trendy srovnat, byl pokles počtu vražd v březnu/dubnu 2020 o více než 25 procent vyšší než průměr zaznamenaný v týchž měsících v období 2015–2019.

Vraždy v Latinské Americe

Některé ze zemí s nejvyšším počtem vražd na světě leží v Latinské Americe. Značnou část těchto vražd páchají členové gangů, organizovaných zločineckých skupin a dalších nelegálních ozbrojených skupin.[7] Pro vyhodnocení toho, zda a případně jak byly počty vražd v Latinské Americe ovlivněny proticovidovými příkazy pobytu v domácnosti a společenského odstupu, byly analyzovány měsíční časové řady údajů o vraždách.[8] Specifickým

5 M. Eisner a Nivette, A., „Violence and the pandemic – Urgent questions for research".

6 *BBC News*, „Coronavirus lockdown: How has it affected crime?", 24. dubna 2020. Dostupné zde: www.bbc.com/news/world-us-canada-52416330; *DW News*, „Argentina on lockdown: A woman murdered every day", 27. května 2020. Dostupné zde: https://watch.thewest.com.au/show/276059; *The Guardian*, „Mexico murder rate reaches new high as violence rages amid Covid-19 spread", 3. dubna 2020. Dostupné zde: www.theguardian.com/world/2020/apr/03/mexico-murder-rate-homicide-coronavirus-covid-19; *New York Times*, „Murder rates were staggering. The virus has brought some quiet, for now", 11. dubna 2020. Dostupné zde: www.nytimes.com/2020/04/11/world/americas/coronavirus-murder-latin-america-crime.html.

7 UNODC (Úřad OSN pro drogy a kriminalitu), *Global Study on Homicide 2019* (Vídeň, 2019).

8 Údaje jsou dostupné pro Brazílii, Ekvádor, Guatemalu, Honduras, Chile, Kolumbii, Mexiko a Salvador.

cílem je vyhodnotit, zda byl začátek pandemie spojen s výraznou změnou trendu vražd, jež by přesáhla probíhající dlouhodobé trendy, sezónnost a vysokou volatilitu. Trend vražd v roce 2020 byl porovnán s trendy pozorovanými od roku 2015.[9]

Z analýzy vyplývá, že pandemie covidu-19 má v daném regionu heterogenní dopad, třebaže mnoho příčin smrtícího násilí je společných. V některých zemích, například v Kolumbii a Guatemale, byl zjištěn výrazný pokles počtu obětí vražd po zavedení lockdownu. Ve srovnání s průměrným trendem zaznamenaným v měsíci dubnu v období 2015–2019 bylo v dubnu, tedy měsíc po zavedení lockdownu, v Kolumbii o 32 procent méně obětí a v Guatemale o 26 procent méně obětí. Avšak tento efekt byl krátkodobý, jelikož již do června se počet obětí vrátil na předpandemickou úroveň.

Graf 2: Trendy počtu obětí vražd, Kolumbie a Guatemala, 2015–2020

Zdroj: Kolumbie: Sistema de Información Estadístico, Delincuencial Contravencional y Operativo de la Policía Nacional (SIEDCO); Guatemala: Instituto Nacional de Ciencias Forenses de Guatemala (INACIF).

Poznámka: Kolumbie zavedla celostátní karanténu počínaje 25. březnem; Guatemala zavedla celostátní zákaz vycházení 21. března.

Značný pokles počtu obětí vražd, jež odpovídal lockdownovým opatřením zavedeným jednotlivými vládami, byl zaznamenán rovněž v Ekvádoru, Hondurasu, Chile a Salvadoru. Když však vezmeme v potaz vysokou volatilitu trendů vražd v předchozích letech, je obtížné tyto změny jednoznačně připsat lockdownu. Vysoká volatilita zaznamenaná v Salvadoru mohla být způsobena tím, že zločinecké gangy na nové okolnosti rychle zareagovaly a orgány vymáhání práva přijaly protiopatření.[10]

9 Jako měřítko je pro každý rok použit leden. Počet vražd měsíčně je v rámci každého roku indexován a hodnota stanovená pro leden je vždy 100.

10 *BBC News*, „El Salvador: Gangs ‚taking advantage of pandemic' ", 27. dubna 2020. Dostupné zde: www.bbc.com/news/world-latin-america-52439856.

Graf 3: Trendy počtu obětí vražd, Chile, Ekvádor, Honduras a Salvador, 2015–2020

Zdroje: Honduras: Secretaria de Estado en el Despacho de Seguridad; Salvador: Ministerio de Justicia y Seguridad Publica; Ekvádor: Ministerio de Gobierno; Chile: CEAD.

Poznámka: Chile vydalo příkaz k pobytu v domácnosti od 25. března; nezavedlo celostátní karanténu, pouze lokální. Honduras zavedl přísný příkaz k pobytu v domácnosti od 16. března. Salvador vyhlásil celostátní zákaz vycházení od 21. března. Ekvádor zavedl příkaz k pobytu v domácnosti od 17. března.

Ve dvou největších zemích Latinské Ameriky byly zjištěny odlišné trendy. V Brazílii došlo během prvního čtvrtletí roku 2020 k postupnému nárůstu počtu vražd. Na základě průměrného trendu zaznamenaného v předchozích pěti letech bylo v březnu vražd o 16 procent více; avšak nárůst se zvrátil po postupném zavedení prvních lockdownových opatření a počet vražd výrazně klesl. V Mexiku – na rozdíl od všech ostatních zemí v regionu – zůstal po zavedení lockdownových opatření počet vražd víceméně stejný a trend byl velmi podobný tomu, který byl zaznamenán v roce 2019. Zdá se, že násilí v Mexiku – včetně toho, jehož se dopouštějí organizované zločinecké skupiny – nebylo pandemií covidu-19 ovlivněno.[11]

11 Congressional Research Service, Mexico: *Organized Crime and Drug Trafficking Organizations* (28. července 2020).

Graf 4: Trendy počtu obětí vražd, Brazílie, 2015–2020

Výrazný pokles počtů vražd po začátku lockdownu, jenž zvrátil vzestupný trend zaznamenaný v předchozích měsících.

příkazy k pobytu v domácnosti
minulý rozsah variability 2015–2018
2019 2020

Zdroj: Ministério da Justiça e Segurança Pública, Sistema Nacional de Informações de Segurança Pública (Sinesp).

Poznámka: 13. března vydala Brazílie pouze doporučení. Příkaz k pobytu v domácnosti byl vydán až 5. května.

Graf 5: Trendy počtu obětí vražd, Mexiko, 2015–2020

Žádná změna v počtu vražd po začátku lockdownu, avšak trend v roce 2020 odpovídá trendu pozorovanému v roce 2019.

příkazy k pobytu v domácnosti
minulý rozsah variability 2015–2018
2019 2020

Zdroj: Secretariado Ejecutivo del Sistema Nacional de Seguridad Pública.

Vraždy v Evropě

Agregovaná data z 11 evropských zemí naznačují mírný pokles počtu obětí vražd v dubnu 2020. Většina evropských zemí zahrnutých do analýzy zavedla lockdown v březnu a začala ho uvolňovat v květnu, a duben byl tudíž jediným měsícem, kdy po celou dobu platila obecná omezení. Když se však podíváme na údaje z jednotlivých zemí samostatně, začne být dopad lockdownu jasnější. Například v Itálii, Moldavské republice a Španělsku došlo k výraznému poklesu počtu vražd spáchaných v březnu/dubnu, jenž nastal současně se zavedením lockdownových opatření v těchto třech zemích. Stejně jako v Latinské Americe byla změna zaznamenatelná pouze v krátkém období lockdownu a v dalších měsících se vrátila předpandemická čísla.

Graf 6: Trendy počtu obětí vražd, Evropa, říjen 2019–srpen 2020

Zdroj: Globální iniciativa UNODC ke zlepšení znalostí o dopadu covidu-19 na kriminalitu a drogy.

Poznámka: Do výpočtu indexu byly zahrnuty tyto země: Albánie, Chorvatsko, Itálie, Litva, Lotyšsko, Moldavská republika, Řecko, Severní Makedonie, Slovinsko, Srbsko a Španělsko. Údaje pro Severní Makedonii a Moldavskou republiku se týkají počtu trestných činů.

Graf 7: Počet vražd měsíčně, tři země v Evropě, říjen 2019–srpen 2020

Zdroj: Globální iniciativa UNODC ke zlepšení znalostí o dopadu covidu-19 na kriminalitu a drogy.

Vraždy v Africe a Asii: důkazy ze dvou zemí

Vzhledem k nedostatku měsíčních údajů o vraždách v Africe a Asii je obtížné dospět k závěrům o tom, jak pandemie ovlivnila násilnou trestnou činnost v těchto regionech. Nicméně údaje z jedné africké a jedné asijské země ukazují velký a výrazný pokles počtu obětí vražd bezprostředně po zavedení příkazů k pobytu v domácnosti. Jihoafrická republika zaznamenala největší pokles počtu obětí vražd v dubnu, zatímco Kazachstán zaznamenal největší pokles v březnu. Avšak stejně jako u jiných zemí s významnými změnami byl pokles počtu obětí jen krátkodobý.

Graf 8: Trendy počtu obětí vražd, Jihoafrická republika a Kazachstán, 2015–2020

Majetková trestná činnost

Loupeže, krádeže a vloupání[12] představují podstatnou část veškeré trestné činnosti, kterou zažívá obyvatelstvo všech zemí. Když země po celém světě postupně zastavovaly běžné ekonomické a společenské aktivity kvůli rychlému šíření covidu-19, omezily se tím příležitosti k páchání části majetkové kriminality.

Dostupné údaje pro období od října 2019 do srpna 2020 z 22 zemí ležících v pěti různých regionech[13, 14] poskytují důkazy o poměrně prudkém poklesu nahlašování majetkové trestné činnosti příslušným orgánům v březnu a ještě více pak v dubnu. Jak se postupně zaváděla proticovidová opatření, klesl od února do dubna počet nahlášených loupeží o 58 procent, počet vloupání rovněž o 58 procent a počet krádeží o 72 procent. Výrazně nižší

12 Tyto tři trestné činy jsou v tomto souhrnu výzkumu označovány též jako majetková trestná činnost.

13 Asie: Mongolsko, Macao (Čína). Evropa: Albánie, Chorvatsko, Island, Itálie, Litva, Lotyšsko, Moldavská republika, Řecko, Severní Makedonie, Slovinsko, Srbsko a Španělsko. Latinská Amerika a Karibik: Guatemala, Kolumbie, Paraguay, Peru a Uruguay. Oceánie: Nový Zéland. Afrika: Namibie, Svazijsko.

14 Tyto údaje představují pouze nahlášenou trestnou činnost. Je sice známou skutečností, že jsou podhodnoceny, nicméně zkoumání trendů před covidovou krizí a během ní může přinést užitečné informace.

počet trestných činů nahlášených v dubnu byl zjištěn ve většině zkoumaných zemí.[15] Až budou k dispozici data z dalších zemí, bude možné určit, zda situace byla podobná i v zemích nezahrnutých do této analýzy.

Klesající trend pozorovaný v 22 zemích, pro něž data k dispozici jsou, je zapotřebí interpretovat obezřetně, jelikož může být výsledkem odlišné dynamiky: poklesu páchání trestné činnosti; poklesu nahlašování trestné činnosti obyvateli; nebo poklesu zaznamenávání a odhalování trestné činnosti příslušnými orgány.

Budoucí průzkumy viktimizace ozřejmí skutečný trend majetkové trestné činnosti. Nedávná data shromážděná při průzkumu domácností v Mexiku[16] potvrzují, že v kontextu pandemie klesl podíl domácností, jež se staly obětí majetkové trestné činnosti. V prvním pololetí roku 2020 se obětí krádeží, loupeží či vloupání stalo 21,8 procenta mexických domácností, což představuje pokles o 37,5 procenta ve srovnání se stejným obdobím roku 2019 a o 38,2 procenta ve srovnání s druhým pololetím roku 2019. Největší pokles byl nahlášen v případě trestných činů spáchaných mimo soukromá obydlí: v prvním pololetí roku 2020 se obětí krádeží či loupeží na veřejných prostranstvích stalo 8,5 příslušníků domácností, což představuje pokles o 47,2 procent ve srovnání s druhým pololetím roku 2019.

Graf 9: Trendy počtu nahlášených majetkových trestných činů: loupeže, krádeže a vloupání, říjen 2019–srpen 2020

Zdroj: Údaje o kriminalitě – globální iniciativa UNODC ke zlepšení znalostí o dopadu covidu-19 na kriminalitu a drogy.

Poznámka: Trend je vypočítán na základě celkového počtu majetkových trestných činů nahlášených policii ve 22 zemích, pro něž jsou dostupná data. Základový měsíc je únor 2020 = 100. Hodnota nižší než 100 znamená, že celkový počet nahlášených trestných činů v daném měsíci byl nižší než v únoru 2020. Hodnota vyšší než 100 znamená, že celkový počet nahlášených trestných činů v daném měsíci byl vyšší než v únoru 2020. Loupeže = 22 zemí;[17] vloupání = 20 zemí;[18] krádeže = 21 zemí.[19]

15 Viz graf 13 v příloze na konci tohoto dokumentu.

16 Národní průzkum veřejné bezpečnosti ve městech (ENSU), který v 70 mexických městech čtvrtročně provádí mexický Národní institut pro statistiku a geografii (INEGI). Dostupné zde: http://en.www.inegi.org.mx/programas/ensu.

17 Albánie, Guatemala, Chorvatsko, Island, Itálie, Kolumbie, Litva, Lotyšsko, Moldavská republika, Mongolsko, Namibie, Nový Zéland, Paraguay, Peru, Řecko, Severní Makedonie, Slovinsko, Srbsko, Svazijsko, Španělsko, Uruguay a Macao (Čína).

18 Albánie, Chorvatsko, Island, Itálie, Kolumbie, Litva, Lotyšsko, Moldavská republika, Mongolsko, Namibie, Nový Zéland, Paraguay, Řecko, Severní Makedonie, Slovinsko, Srbsko, Svazijsko, Španělsko, Uruguay a Macao (Čína).

19 Albánie, Chorvatsko, Island, Itálie, Kolumbie, Litva, Lotyšsko, Moldavská republika, Mongolsko, Namibie, Nový Zéland, Paraguay, Peru, Řecko, Severní Makedonie, Slovinsko, Srbsko, Svazijsko, Španělsko, Uruguay a Macao (Čína).

11. března Světová zdravotnická organizace (WHO) prohlásila covid-19 za pandemii. Už před začátkem měsíce se virus rychle rozšířil, avšak reakční doby a opatření v jednotlivých zemích se výrazně lišily. Ze zemí zahrnutých do této analýzy do konce března pouze 3 zavedly velmi přísnou formu lockdownu, 11 uložilo omezení pohybu mimo domácnost pro jiné účely než denní cvičení, nákup potravin a nezbytné cesty, 4 pouze vydaly doporučení pro své občany, kdežto další 3 ani nezavedly omezení, ani nevydaly doporučení.[20] Z tohoto důvodu je zapotřebí analýza podle načasování a typu přijatých lockdownových opatření, máme-li porozumět dopadu pandemie covidu-19 na zkušenost obyvatel s majetkovou trestnou činností. Pokud lockdowny a společenský odstup skutečně odrazují od trestné činnosti, tak čím přísnější jsou realizovaná opatření, tím větší bude pokles kriminality.

Údaje o mobilitě osob mohou poskytnout nepřímé informace o lockdownových opatřeních realizovaných různými zeměmi i o míře vymáhání těchto opatření. Data z projektu firmy Google *COVID-19 Community Mobility Reports* (Zprávy o covidové komunitní mobilitě)[21] poskytují každodenní informace o tom, jak se během pandemie reálně změnily návštěvy míst jako restaurace, kavárny, parky či obchody s potravinami. Je pravděpodobné, že v zemích s přísnými lockdownovými opatřeními a vysokou mírou jejich vymáhání byla mobilita výrazně postižena. Graf 10 ukazuje silnou pozitivní korelaci mezi změnou nahlášených majetkových trestných činů mezi únorem a dubnem 2020 a změnou v pohybech obyvatel (týkajících se maloobchodu a rekreace), což naznačuje, že země s přísnějšími lockdownovými opatřeními zažily větší pokles majetkové kriminality než země s mírnějšími opatřeními. Podobná korelace se ukazuje při analýze údajů o mobilitě týkajících se obchodů s potravinami a lékáren, parků, uzlů veřejné dopravy a pracovišť.[22]

20 T. Hale et al., „Oxford COVID-19 government response tracker", Blavatnik School of Government (2020).

21 Google, *COVID-19 Community Mobility Reports*. Dostupné zde: www.google.com/covid19/mobility. Přístup: <03/09/2020>.

22 Jelikož internetové pokrytí, přesnost lokalizace a vymezení kategorizovaných míst se region od regionu liší, je zapotřebí data o pohybu z jednotlivých zemí srovnávat obezřetně. Abychom poskytli další podpůrné důkazy o vztahu mezi lockdownovými opatřeními a majetkovými trestnými činy, pro kontrolu robustnosti jsme použili index přísnosti vypočítaný oxfordským projektem *COVID-19 Government Response Tracker* (Sledování reakcí vlád na covid-19). Výsledky jsou uvedeny v příloze na konci tohoto dokumentu.

Graf 10: Vztah mezi změnou počtu nahlášených majetkových trestných činů a změnou pohybů obyvatel spojených s maloobchodem a rekreací (vybrané země na základě dostupných dat), únor–duben 2020

Zdroj: Google, COVID-19 Community Mobility Reports.

Poznámka: Změna v pohybech spojených s maloobchodem a rekreací ukazuje, jak se návštěvy a doba pobytu v případě míst jako restaurace, kavárny, nákupní centra, zábavní parky, muzea, knihovny a kina mění ve srovnání se základní hodnotou. Základní hodnotou je medián (pro daný den v týdnu) během pětitýdenního období od 3. ledna do 6. února 2020. Čísla nahoře udávají průměrnou změnu za měsíc duben. Bližší informace o tom, jak se počítají každodenní změny, najdete na webu http://www.google.com/covid19/mobility/data_documentation.html?hl=en.

Když se společně analyzují socioekonomický vývoj a pohyby obyvatel, z dostupných dat vyplývá, že majetková trestná činnost klesla ve středněpříjmových i vysokopříjmových zemích, přičemž pokles byl silnější v zemích s menším pohybem obyvatel. Tyto výsledky naznačují, že ve středněpříjmových i vysokopříjmových zemích byla značná část zjištěné změny kriminality spojena s lockdownovými opatřeními. Kvůli nedostatku dat z nízkopříjmových zemí nebylo možné vyhodnotit, zda došlo k podobnému krátkodobému efektu i v zemích, kde značná část obyvatel žije v chudobě a kde omezující opatření nepředstavují vždy schůdné řešení, mají-li se uspokojovat základní potřeby.

Graf 11: Vztah mezi změnou počtu nahlášených majetkových trestných činů a změnou pohybů obyvatel spojených s maloobchodem a rekreací ve středněpříjmových a vysokopříjmových zemích, únor–duben 2020

Zdroj: Údaje o kriminalitě – globální iniciativa UNODC ke zlepšení znalostí o dopadu covidu-19 na kriminalitu a drogy.

Poznámka: Vysokopříjmové = 10 zemí[23]; středněpříjmové = 10 zemí.[24]

23 Česko, Chorvatsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Nový Zéland, Portoriko, Řecko, Španělsko a Uruguay.

24 Albánie, Ekvádor, Guatemala, Kazachstán, Keňa, Kolumbie, Mexiko, Namibie, Srbsko a Thajsko.

Potenciální dlouhodobý dopad ekonomické recese na majetkovou trestnou činnost

Kromě okamžitého dopadu lze očekávat, že majetková trestná činnost opět vzroste, až budou zrušena nebo odvolána omezující opatření, jež byla bezprostřední příčinou pozorovaného poklesu kriminální aktivity. Kriminologická teorie napovídá, že některé druhy trestné činnosti by dokonce mohly vzrůst ještě více než na předpandemickou úroveň, a to v důsledku zvýšeného ekonomického tlaku vyvolaného proticovidovými opatření.

Sociální a ekonomický dopad pandemie a souvisejících opatření je totiž vskutku bezprecedentní. Kromě jiných alarmujících statistik lze zmínit, že v druhé čtvrtině roku 2020 zaniklo 400 milionů pracovních míst na plný úvazek, 71–100 milionů lidí upadlo do extrémní chudoby a 1,6 miliardy studentů postihly uzavírky škol.[25] Disproporční sociální a ekonomické následky pro některé skupiny obyvatelstva, například pro lidi, kteří jsou chudí, nezaměstnaní, bez domova nebo mají poruchy způsobené užíváním návykových látek, u nich mohou zvýšit naléhavost a motivaci páchat trestnou činnost za účelem obživy.

Dopad náhlé a nečekané ekonomické krize na trestnou činnost byl zevrubně analyzován v kontextu finanční krize v letech 2008–2009. Ačkoliv důkazy předložené v literatuře jsou protichůdné, ukázalo se, že v některých zemích byly výrazné proměny ekonomických faktorů spojeny s výraznými proměnami trestné činnosti, přičemž nejvíce zasaženy byly násilné majetkové trestné činy jako loupeže. Například údaje z Brazílie (São Paulo), Kostariky a Jamajky napovídají, že delší období rostoucí nezaměstnanosti jsou spojená s nárůstem loupeží.

25 Committee for the Coordination of Statistical Activities (CCSA), *How COVID-19 is Changing the World: a Statistical Perspective* (2020); CCSA, *How COVID-19 is Changing the World: a Statistical Perspective. Volume II* (2020).

Graf 12: Vizualizace dopadu ekonomické krize na kriminalitu: nárůst počtu loupeží v době růstu inflace a poklesu HDP, Jamajka, São Paulo (Brazílie) a Kostarika, 2000– 2010

Zdroj: UNODC, Monitoring dopadu ekonomické krize na kriminalitu (Vídeň).

Poznámka: CPI = index spotřebitelských cen (Consumer price index); HDP = hrubý domácí produkt.

Příloha

Majetková trestná činnost

Graf 13: Procentuální změna v počtu nahlášených majetkových trestných činů od února do března a od února do dubna 2020

Zdroj: Údaje o kriminalitě – globální iniciativa UNODC ke zlepšení znalostí o dopadu covidu-19 na kriminalitu a drogy.

Poznámka: Procentuální změna méně než 0 od února do března znamená, že celkový počet nahlášených trestných činů v březnu byl nižší než v únoru. Procentuální změna méně než 0 od února do dubna znamená, že celkový počet nahlášených trestných činů v dubnu byl nižší než v únoru.

Graf 14: Vztah mezi změnou počtu nahlášených majetkových trestných činů a indexem přísnosti reakcí vlád, země s dostupnými daty, únor–duben 2020

Zdroje: Údaje o kriminalitě – globální iniciativa UNODC ke zlepšení znalostí o dopadu covidu-19 na kriminalitu a drogy; index přísnosti reakcí vlád: T. Hale et al., „Oxford COVID-19 government response tracker“, Blavatnik School of Government (2020).

Poznámka: Index přísnosti reakcí vlád (Government Response Stringency Index) – složený ukazatel opírající se o devět indikátorů reakcí včetně uzavírek škol, uzavírek pracovišť a zákazů cestování, přeškálovaný na hodnoty 0–100 (100 = nejpřísnější reakce). Tento index pouze zaznamenává počet a přísnost vládních kroků a neměl by se interpretovat jako „bodování“ vhodnosti či účinnosti reakce dané země. Vyšší umístění na indexu nutně neznamená, že daná země zareagovala „lépe“ než jiné země, které jsou na indexu níže.

Graf 15: Vztah mezi podílem obyvatelstva žijícího v extrémní chudobě a změnou pohybů obyvatelstva souvisejících s pracovišti, únor–duben 2020[26]

Zdroje: Trendy mobility – Google, COVID-19 Community Mobility Reports; údaje o chudobě – T. Hale et al., „Oxford COVID-19 government response tracker", Blavatnik School of Government (2020).

Poznámka: Změna v pohybech souvisejících s pracovišti ukazuje, jak se návštěvy a doba pobytu v případě pracovišť mění ve srovnání se základní hodnotou. Základní hodnotou je medián (pro daný den v týdnu) během pětitýdenního období od 3. ledna do 6. února 2020. Čísla nahoře udávají průměrnou změnu za měsíc duben. Bližší informace o tom, jak se počítají každodenní změny, najdete na webu http://www.google.com/covid19/mobility/data_documentation.html?hl=en. Podíl obyvatelstva žijícího v extrémní chudobě se týká posledního dostupného roku od roku 2010.

Graf 16: Vztah mezi změnou počtu nahlášených majetkových trestných činů a změnou pohybů obyvatelstva souvisejících s maloobchodem a rekreací, Evropa a Latinská Amerika, únor–duben 2020

Zdroj: Google, COVID-19 Community Mobility Reports.

Poznámka: Změna v pohybech spojených s maloobchodem a rekreací ukazuje, jak se návštěvy a doba pobytu v případě míst jako restaurace, kavárny, nákupní centra, zábavní parky, muzea, knihovny a kina mění ve srovnání se základní hodnotou. Základní hodnotou je medián (pro daný den v týdnu) během pětitýdenního období od 3. ledna do 6. února 2020. Čísla nahoře udávají průměrnou změnu za měsíc duben.

26 Zkratky v grafu jsou třípísmenné kódy států (ISO 3166-1 alpha-3), jejich seznam např. zde: https://en.wikipedia.org/wiki/ISO_3166-1_alpha-3#Officially_assigned_code_elements.

Co údaje o kriminalitě a z linek pomoci vypovídají o dopadu pandemie covidu-19 na nahlášené násilí na ženách a dívkách

UNODC (2020). ***Research brief: What ctíme and helpline data say about the impact of the COVID-19 pandemic on reported violence against women and girls.***

Úvod

Genderově podmíněné násilí na ženách stále zůstává závažným problémem veřejného zdraví a porušením lidských práv.[27] Třebaže ženy a dívky jsou vystaveny násilí ve veřejné i soukromé sféře, poslední vydání *Globální studie o vraždách*, publikované Úřadem OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) v roce 2019, ukazuje, že nejnebezpečnějším místem pro ně zůstává domov.[28]

Za poměrně krátké časové období již probíhající pandemie covidu-19 zásadně ovlivnila společnosti a ekonomiky po celém světě a má dopad na téměř všechny aspekty každodenního života. Již od počátku pandemie panuje rozšířená obava, také u orgánů OSN, že lockdownová opatření zaváděná ve snaze zamezit šíření covidu-19 zvýšila genderově podmíněné a domácí násilí na ženách a dívkách.[29],[30] Omezená mobilita skutečně drží ženy doma, což zvyšuje riziko jejich viktimizace ze strany intimních partnerů či rodinných příslušníků.

Cílem tohoto souhrnu výzkumu je předložit důkazy, které pomáhají pochopit dopad covidu-19 na násilí na ženách a dívkách, a to se zaměřením na trestné činy nahlášené příslušným orgánům a incidenty oznámené linkám pomoci. Tato analýza zahrnuje údaje o násilí na ženách a dívkách shromážděné v průběhu roku 2020 Úřadem OSN pro drogy a kriminalitu o obětech vražd spáchaných intimními partnery, o obětech „femicidy“, o sexuálních napadeních a znásilněních nahlášených příslušným orgánům a o telefonátech na linky pomoci poskytující podporu obětem kriminality a ženám zažívajícím genderově podmíněné násilí.

Toto vyhodnocení se opírá o omezený počet zemí a – s ohledem na nedostatek dat a heterogennost nových trendů – zaměřuje se na ilustrativní příklady jednotlivých zemí a nevyvozuje závěry o globálních trendech či o celkovém globálním dopadu proticovidových opatření na výskyt a nahlašování násilí na ženách. Komplexní vyhodnocení celkového dopadu pandemie bude možné provést až poté, co bude k dispozici více údajů o jednotlivých druzích trestné činnosti postihujících ženy, včetně smrtícího násilí na ženách, jako jsou usmrcení žen spjatá s genderem (*gender-related killing*) nazývaná též „femicida“. Doufáme,

27 Formy genderově podmíněného násilí (*gender-based violence*) analyzované v tomto souhrnu výzkumu, například domácí násilí a sexuální násilí, postihují ženy i dívky. Statistiky zveřejňované orgány trestního soudnictví a provozovateli linek pomoci nejsou desagregované podle věku obětí/volajících, a proto analyzované údaje neumožňují desagregaci procentního podílu obětí ve věku do 18 let.

28 UNODC (Úřad OSN pro drogy a kriminalitu), *Global Study on Homicide 2019: Gender-related Killing of Women and Girls* (Vídeň, 2019).

29 OSN, „Policy Brief: The impact of COVID-19 on women“ (6. dubna 2020). Generální tajemník OSN zdůraznil nebezpečí zvýšeného domácího násilí během lockdownu ve videovzkazu o genderově podmíněném násilí a covidu-19 (5. dubna 2020). Dostupné zde: https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2020-04-05/secretary-generals-video-message-gender-based-violence-and-covid-19-scroll-down-for-french.

30 UN Women (Agentura OSN pro genderovou rovnost a posílení postavení žen), „Inter-agency statement on violence against women and girls in the context of COVID-19“ (červen 2020). Dostupné zde: https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/6/statement-inter-agency-statement-on-violence-against-women-and-girls--in-the-context-of-covid-19.

že důkazy předložené v tomto souhrnu výzkumu, třebaže jsou omezené, lze využít pro nestranné posouzení současných trendů nahlášeného genderově podmíněného násilí na ženách a dívkách i pro prioritizaci národních a mezinárodních reakcí na něj.

Lockdownová opatření mohou potenciálně ovlivňovat násilí na ženách dvěma protichůdnými způsoby:[31] zvyšují tlak v domovech (ženy tráví více času v izolaci s násilnickými partnery a rodinnými příslušníky, a proto jsou více vystaveny domácímu násilí); a snižují vystavení trestné činnosti páchané mimo domov (jelikož je omezena sociální interakce, jsou ženy méně vystaveny interpersonálnímu násilí, jež je postihuje).[32]

Odlišnost důkazů vyplývající z tohoto souhrnu výzkumu i z dalších nedávných studií, jež analyzovaly dopad covidu-19 na násilí na ženách, odráží vývoj odlišných trendů kriminality dle predikcí kriminologické teorie. Je tomu tak proto, že tento dopad je prozatím nejednoznačný, jelikož zatím nebyl zjištěn žádný významný homogenní vliv na případy trestné činnosti zaznamenané v různých zemích.

Rozsah a meze údajů využitých v této analýze

Cílem tohoto souhrnu výzkumu je představit stručné vyhodnocení dopadu pandemie covidu-19 na násilí na ženách a dívkách. Souhrnné důkazy o genderově podmíněném násilí uváděné v tomto souhrnu výzkumu se opírají o údaje shromážděné z 34 zemí ve všech regionech (údaje o nahlášeném sexuálním násilí z 26 zemí, údaje z linek pomoci z 6 zemí a údaje o usmrceních žen a dívek spjatých s genderem z 16 zemí).

Toto vyhodnocení vychází z informací, které Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) získal:

- z odpovědí zaslaných UNODC členskými státy na základě žádosti o informace o dopadu pandemie covidu-19 na kriminalitu,
- ze systematické analýzy otevřených zdrojů, oficiálních důkazů a zpráv různých institucí,
- z odborné literatury.

Předloženou analýzu je třeba pokládat za předběžné vyhodnocení toho, jak bylo násilí na ženách a dívkách ovlivněno pandemií covidu-19 a souvisejícími lockdownovými opatřeními, jež jednotlivé země přijaly v první polovině roku 2020. Třebaže UNODC prezentuje a analyzuje dostupné informace pečlivě s cílem vyhnout se zkreslení, dali jsme před úplností přednost rychlému dokončení, a proto je informační báze analýzy zatím omezená a v některých případech neověřená.

31 Bližší informace viz Eisner, M.A. Nivette, A., „Violence and the pandemic, urgent questions for research“ (New York: Harry Frank Guggenheim Foundation, duben 2020). Dostupné zde: https://www.hfg.org/hfg_reports/violence-and-the-pandemic-urgent-questions-for-research.

32 Bližší informace o kriminologické teorii tlaku (*strain theory*) a teorii příležitostí (*opportunity theory*) – viz UNODC (Úřad OSN pro drogy a kriminalitu), *Souhrn výzkumu: Dopad pandemie covidu-19 a souvisejících omezení na vraždy a majetkovou trestnou činnost* (Vídeň 2020) – je součástí tohoto překladu.

Analýza předložená v tomto souhrnu výzkumu se opírá o úřední záznamy o trestné činnosti a o statistiky z linek pomoci. Výhodou těchto dat je, že jsou běžně dostupná a srovnatelná v čase. Avšak s výjimkou údajů o vraždách, jež mohou skutečně postihovat nejextrémnější formu násilí zažívanou ženami, zahrnují úřední záznamy obvykle pouze nahlášené násilí, a nikoliv celé spektrum násilí zakoušeného ženami.[33] Podstatná část násilí na ženách se nenahlašuje z různých důvodů, z nichž některé se v kontextu pandemie covidu-19 mohly zhoršit, jako je strach z odvety pachatele, omezený kontakt s neformálními podpůrnými systémy (přátelé a rodinní příslušníci) či redukovaný přístup k policii a dalším klíčovým službám kvůli lockdownovým opatřením.

Těžkosti při sběru dat o genderově podmíněném násilí bývají velmi složité.[34] Během globální pandemické a doprovodné hospodářské krize se tyto složitosti znásobily. Skutečný rozsah dopadu covidu-19 na domácí a genderově podmíněné násilí vyžaduje dlouhodobý monitoring a lze jej přesně vyhodnotit pouze prostřednictvím průzkumů viktimizace a násilí na ženách. Údaje předložené v tomto souhrnu výzkumu je tudíž zapotřebí interpretovat obezřetně a brát je jako výzvu ke zvláštní ostražitosti s cílem identifikovat překážky v nahlašování a zajistit, aby příslušné orgány nadále věnovaly přednostní pozornost možným případům domácího a genderově podmíněného násilí a vražd spáchaných intimními partnery.

Nahlašování znásilnění a sexuálních napadení příslušným orgánům pokleslo, což ukazuje na pokles nahlašování násilí orgánům trestního soudnictví a na možný pokles počtu případů mimo sféru domova. Nahlášené násilí se navrátilo na dřívější úroveň poté, co se lockdownová opatření uvolnila.

Více žen se obrátilo na linky pomoci. Nárůst telefonátů byl vyšší tam, kde opatření byla přísnější. V několika zemích nebyly patrné žádné výrazné změny v počtu žen žádajících o pomoc.

V některých zemích nedošlo k žádné výrazné změně v počtu usmrcení žen a dívek spjatých s genderem, kdežto v jiných zemích se jejich počet snížil. Avšak počet usmrcení spjatých s genderem zůstal významný.

Celkový dopad se v jednotlivých zemích lišil. Tam, kde během lockdownů došlo k patrným změnám, se po uvolnění opatření situace rychle navrátila na znepokojivou předpandemickou úroveň.

33 Agentura Evropské unie pro základní práva, *Violence Against Women: an EU-wide Survey. Results at a Glance* (2014, Lucemburk).

34 Organizace spojených národů, Odbor hospodářských a sociálních věcí (Department of Economic and Social Affairs), Oddělení statistiky (Statistics Division), *Guidelines for Producing Statistics on Violence Against Women* (New York, 2014); Palermo, T., Bleck, J. a Peterman, A., „Tip of the iceberg: reporting and gender-based violence in developing countries", *American Journal of Epidemiology*, roč. 179, č. 5 (březen 2014), s. 602–612.

Reakce: je zásadní zajistit, aby se služby pro oběti genderově podmíněného násilí na ženách – včetně služeb v systému trestní justice – pokládaly za nezbytné a aby nadále fungovaly s dostatečnými zdroji.

Klíčová zjištění

Analýza statistik trestné činnosti zaznamenaných státními orgány a telefonátů na linky pomoci v krizi, jež je představená v tomto souhrnu výzkumu, přináší různorodý obrázek trendů. V některých zemích došlo ke zřetelnému poklesu sexuálního násilí a znásilnění nahlášených příslušným orgánům a nárůstu telefonátů na linky pomoci.[35] Avšak v nevelkém počtu jiných zemí nedošlo k žádným významným změnám, nebo dokonce poklesu usmrcení žen a dívek spjatých s genderem a k žádnému významnému nárůstu počtu telefonátů zaznamenaných linkami pomoci.

Výraznější vzorce byly patrné v sexuálním a domácím násilí nahlášeném příslušným orgánům a v telefonátech na krizové linky pomáhající ženám zažívajícím násilí. V některých případech, kdy byl zaznamenán nárůst stížností na genderově podmíněné násilí na ženách a domácí násilí, se vzorce po první fázi omezujících opatření podle všeho navrátily na úroveň před lockdownem, zatímco míra nahlášeného sexuálního násilí se po uvolnění opatření zvýšila.

Data trestního soudnictví analyzovaná v tomto souhrnu výzkumu napovídají, že krátce poté, co se zavedla lockdownová opatření, převažoval sestupný trend počtu případů sexuálních napadení a znásilnění nahlášených příslušným orgánům a jimi zaznamenaných. To napovídá, že v době omezujících opatření se pro ženy snížila dostupnost institucí, kde lze případy nahlašovat, i schopnost příslušných orgánů tyto případy zaznamenávat a že mohl poklesnout počet případů mimo sféru domova.

V souladu s celkovými trendy vražd vykázala usmrcení žen intimními partnery, jež představují značnou část usmrcení spjatých s genderem, různorodé trendy. V některých zemích zaznamenali pokles bezprostředně po zavedení lockdownových opatření a krátce poté návrat k předchozím trendům, kdežto v jiných zemích nezjistili žádné významné změny.

Některá data z národních linek pomoci ukazují výrazný nárůst nahlášeného násilí na ženách. Většina z nich vykazuje určité výkyvy po zavedení lockdownových opatření, avšak ty záhy mizí. Některá data ukazují změny v rozsahu variability zaznamenaném před pandemií.

Stejně jako v současné odborné literatuře se i důkazy představené v tomto souhrnu výzkumu vztahují k omezenému počtu zemí, a nemohou proto poskytnout definitivní odpověď na otázku, jak a jakými způsoby mohla lockdownová opatření ovlivnit násilí na ženách. Zde uvedená zjištění je třeba interpretovat v kontextu faktorů, o nichž je známo,

35 Údaje představené v tomto souhrnu byly analyzovány v kontextu lockdownů zavedených jednotlivými zeměmi v první polovině roku 2020.

že mají dopad na rozšířenost a nahlašování genderově podmíněného násilí na ženách a dívkách, jako je sociální izolace, ztráta obživy či výdělku a míra kontroly vykonávané intimními partnery.[36]

Pouze dlouhodobý monitoring a vyhodnocování potvrdí, zda opatření zaměřená na omezení šíření covidu-19 měla v jednotlivých zemích i globálně dopad na míru sexuálního a domácího násilí. Změny v počtu zaznamenaných případů násilí zjištěné během lockdownu vyžadují zevrubné zkoumání s cílem lépe pochopit, zda odrážejí skutečnou změnu v míře násilí, anebo pouze v nahlašování a zaznamenávání. Je též důležité posoudit, jestli změny v míře násilí na ženách pozorované během lockdownu a po něm jsou významné v kontextu niterné variability těchto dat, a zjistit tak, zda jsou to krátkodobé či pouze epizodické změny.

Důsledky pro politiku a praxi

- Zjištění představená v tomto souhrnu výzkumu týkající se poklesu nahlášeného sexuálního násilí podtrhují nutnost zajistit, aby i během lockdownů zůstaly pro ženy otevřeny vhodné cesty k nahlašování násilí. Upozorňují též na naléhavou potřebu sběru dat z průzkumů odrážejících skutečnou míru násilí, jež ženy během lockdownů zažívají. Teprve až budou k dispozici data z průzkumů a dlouhodobější úřední údaje, začne být možné chápat plný dopad pandemie na násilí na ženách a dívkách.
- Pokles počtu případů nahlášených orgánům trestního soudnictví může odrážet i další překážky, jimž ženy a dívky čelí při nahlašování násilných incidentů a při přístupu k institucím trestního soudnictví a dalším klíčovým službám. S ohledem na to, že mnoho z těchto překážek se mohlo v souvislosti s pandemií covidu-19 zhoršit, je zásadní, aby je instituce trestního soudnictví identifikovaly a řešily a aby zajistily, že se potenciálním případům domácího a genderově podmíněného násilí a vražd spáchaných intimními partnery bude nadále věnovat přednostní pozornost. Je důležité zajistit, aby služby pro oběti byly pokládány za nezbytné, zůstávaly dostupné, měly dostatek zdrojů a byly zpřístupněné, a to především pro ty, kdo jsou nejvíce ohroženi vyloučením.
- Orgánům trestního soudnictví se doporučuje, aby zůstaly ostražité a připravené reagovat na zvýšené či vyvíjející se hrozby s tím, jak se omezení mobility mění v reakci na ustavičně proměnlivý průběh pandemie covidu-19.
- Členské státy by – s ohledem na prokázané potřeby obětí a značnou rozšířenost genderově podmíněného násilí – měly dát prioritu nezbytným službám bez ohledu na dostupnost dat. To znamená dát vysokou prioritu reakcím policie a justice, podporovat zdravotnické a sociální služby, přijmout preventivní opatření a poskytovat financování organizacím hájícím práva žen a dalším poskytovatelům krizové intervence.
- Doporučuje se, aby příslušné orgány v reálném čase sbíraly a analyzovaly údaje trestního soudnictví, komplexní a desagregované podle pohlaví, aby dospěly k důkladnému dlouhodobému vyhodnocení dopadu covidu-19 na trestné činy spojené s násilím na ženách včetně domácího a sexuálního násilí. Jelikož každá země má vlastní opatření

36 Viz např. UN Women (Agentura OSN pro genderovou rovnost a posílení postavení žen) a Světová zdravotnická organizace, „Violence against women and girls data collection during COVID-19" (duben 2020). Dostupné zde: https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/issue-brief-violence-against-women-and-girls-data-collection-during-covid-19.

k zadržování šíření viru, je pravděpodobné, že vzorce kriminality v každé zemi budou ovlivněny omezeními mobility a specifickými reakcemi obyvatelstva na tato omezení. Toto by bylo zapotřebí doplnit daty z průzkumů rozšířenosti různých forem genderově podmíněného násilí na ženách a kvalitativními daty o dopadu covidu-19 na reakce trestního soudnictví na tento druh násilí. Toto vyhodnocení bude zásadní pro vypracování zacílených, o důkazy opřených politik proti násilí na ženách, neboť vzorce kriminality se v čase mění. Sběr dat by měl klást důraz na bezpečnost, soukromí a důvěrnost u žen a dívek, opírat se o jasné cíle a zdůvodnění a respektovat zásadu neškodit.

- Preventivní opatření spojená s covidem-19, jako je uzavření škol, omezení zbytného obchodování a udržování obyvatelstva doma, pravděpodobně mají disproporčně negativní dopad na ženy.[37] Ženy jsou v naprosté většině poskytovatelkami neformální péče v rodinách[38] a v mnoha regionech, například v subsaharské Africe, Latinské Americe a Karibiku, jižní Asii a jižní Africe, je podíl žen zaměstnaných v neformální ekonomice vyšší než podíl mužů.[39] Očekává se, že finanční dopad pandemie covidu-19 bude genderovaný a že disproporčně ovlivní ženy již pracující v neformální ekonomice a žijící v chudobě a uvrhne odhadem 47 milionů žen po celém světě do extrémní chudoby.[40] Tato situace vystaví ženy závažnému riziku genderově podmíněného násilí a domácího zneužívání,[41] obzvláště toho, jehož se dopouštějí intimní partneři, a kvůli jejich nejisté ekonomické situaci bude patrně ještě obtížnější překonávat překážky, na něž narážejí při nahlašování těchto trestných činů.

Sexuální násilí a domácí zneužívání nahlášené národním orgánům

V zemích s dostupnými daty podle všeho během raných fází pandemie v březnu a dubnu 2020 došlo k významnému snížení počtu případů sexuálního násilí nahlášených příslušným orgánům (graf 1). To může být výsledkem dvojí dynamiky: skutečného poklesu sexuálního násilí (nejpravděpodobněji mimo sféru domova) a poklesu nahlašování sexuálního násilí příslušným orgánům. Možnou hypotézou je, že míra sexuálního násilí, k němuž došlo mimo sféru domova, poklesla v důsledku lockdownových opatření, jež omezila mobilitu, a tedy i mezilidskou interakci a příležitost dopouštět se některých druhů trestné činnosti, a že obdobný mohl být i dopad na násilnou kriminalitu páchanou mimo sféru domovu (viz graf 15 v příloze na konci tohoto dokumentu).

37 Wenham, C. et al., „COVID-19, the gendered impacts of the outbreak", *The Lancet* (2020).

38 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), *COVID-19 in Latin America and the Caribbean* (duben 2020).

39 Mezinárodní organizace práce, *Women and Men in the Informal Economy: A Statistical Brief* (leden 2019), s. 11.

40 UN Women (Agentura OSN pro genderovou rovnost a posílení postavení žen), „From insight to action: gender equality in the wake of COVID-19" (2020).

41 Další informace o prolínání genderově podmíněného násilí na ženách a dívkách a chudoby – viz Modie-Moroka, T., „Intimate partner violence and poverty in the context of Botswana", *Journal of Psychology in Africa* (2014), roč. 20, č. 2., s. 185–191; Goodman, L. A. et al., „When crises collide: how intimate partner violence and poverty intersect to shape women's mental health and coping", *Trauma Violence Abuse*, roč. 10, č. 4 (2009), s. 306–329.

Je však dobře doloženo, že orgánům vymáhání práva je formálně nahlašována jen malá část sexuálního násilí páchaného na ženách,[42] a je pravděpodobné, že vnitrostátní lockdownová opatření omezila přístup žen k cestám k nahlašování násilí, jelikož policie, poskytovatelé krizové intervence a zdravotnické služby byly přetíženy a fungovaly s omezenou kapacitou. Jak uvedl Zvláštní zpravodaj OSN pro násilí na ženách, soudy v mnoha zemích se buď uzavřely, nebo omezily pracovní dobu, což vedlo k prodlevám při zpracovávání případů, přičemž případy domácího násilí obvykle neměly prioritu.[43] Navíc v době lockdownu mohly být ženy vystaveny vyšší míře kontrolujícího chování ze strany intimních partnerů, a proto měly omezené možnosti vyhledávat podpůrné služby a nahlašovat případy zneužívání.

Graf 1: Trendy v počtu znásilnění a sexuálních napadení zaznamenaných národními orgány, říjen 2019–srpen 2020

Zdroj: Data z jednotlivých zemí shromážděná v rámci globální iniciativy UNODC ke zlepšení znalostí o dopadu covidu-19 na kriminalitu a drogy.

Poznámka: Znásilnění = 21 zemí,[44] sexuální napadení = 15 zemí.[45]

Reakce na výzkum obětí domácího zneužívání ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska ukazují, že po zavedení lockdownových opatření čelily ženy značným těžkostem v přístupu k pomoci při domácím zneužívání a k podpoře duševního zdraví, což je vystavilo zhoršenému domácímu zneužívání.[46] Jak uvádí UN Women (Agentura OSN pro genderovou rovnost a posílení postavení žen), omezená mobilita, ekonomická nejistota, snížený finanční příjem a hrozící nezaměstnanost představují pro ženy překážky pro nahlašování případů domácího násilí, vyhledání podpory a opuštění domácnosti, kterou sdílejí se zneužívajícím partnerem.[47]

42 Agentura Evropské unie pro základní práva, *Violence Against Women: an EU-wide Survey. Results at a Glance* (Lucemburk, 2014), s. 22.

43 A/75/144 (červenec 2020), odst. 65.

44 Albánie, Čína (Macao, zvláštní administrativní oblast), Guatemala, Chile, Chorvatsko, Island, Litva, Lotyšsko, Mexiko, Moldavská republika, Mongolsko, Myanmar, Namibie, Nový Zéland, Řecko, Severní Makedonie, Slovinsko, Srbsko, Svazijsko, Španělsko a Uruguay.

45 Albánie, Čína (Macao, zvláštní administrativní oblast), Guatemala, Chorvatsko, Island, Litva, Lotyšsko, Moldavská republika, Nový Zéland, Severní Makedonie, Slovinsko, Srbsko, Svazijsko, Španělsko a Uruguay.

46 Davidge, S., *A Perfect Storm: The Impact of the Covid-19 Pandemic on Domestic Abuse Survivors and the Services Supporting them* (Women's Aid Federation England, 2020).

47 ONU Mujeres México, „COVID-19 y su impacto en la violencia contra las mujeres y niñas".

Graf 2: Zaznamenané případy domácího zneužívání a trestných činů z nenávisti v Londýně, Spojené království, červenec 2019–září 2020

Vnitrostátní údaje z Jihoafrické republiky o případech sexuálních trestných činů zaznamenaných od začátku dubna do konce června v průběhu pěti let ukazují významný pokles v roce 2020 (graf 3). Jelikož lockdownová opatření byla v této zemi zavedena 23. března, lze pokles zaznamenaný v klíčových měsících roku 2020 spojit s pandemií covidu-19 a souvisejícím lockdownem.[48]

Graf 3: Zaznamenané případy sexuálních trestných činů v Jihoafrické republice (1. duben–30. červen, 2016–2020)

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat od jihoafrické policie.

48 Významná část sexuálního násilí, které zažívají ženy v Jihoafrické republice, není nahlášena příslušným orgánům. Výzkum viktimizace uskutečněný v jihoafrické provincii Gauteng v roce 2017 ukázal, že pouze 1 z 23 žen, které zažily sexuální násilí, ho nahlásily policii. Bližší informace viz Jihoafrická republika, *National Strategic Plan on Gender-based Violence and Femicide* (2020), s. 26.

Regionální údaje z Brazílie o zaznamenaných případech úmyslného ublížení na zdraví v důsledku domácího násilí ve vybraných spolkových státech rovněž ukazují pokles v březnu 2020 ve srovnání s rokem 2019 (graf 4). Pouze ve státě Rio Grande do Norte, kde se lockdownová opatření zavedla začátkem dubna,[49] byl počet případů zaznamenaných v roce 2020 vyšší než v roce 2019. Třebaže nelze zjistit, zda sexuální násilí a domácí násilí na ženách během lockdownů reálně vzrostlo či pokleslo, vyvolávají tyto údaje otázky o možných těžkostech, jimž v daném období ženy patrně čelily v přístupu k orgánům trestního soudnictví při nahlašování sexuálního a domácího násilí.

Graf 4: Zaznamenané případy úmyslného ublížení na zdraví v důsledku domácího násilí ve vybraných spolkových státech, Brazílie, březen 2019 a 2020

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat od Secretarias Estaduais de Segurança Pública e/ou Defesa Social; Observatório de Análise Criminal do NAT/MPAC; Fórum Brasileiro de Segurança Pública.

Poznámka: Data o São Paolu pro rok 2020 nebyla k dispozici.

Údaje o zaznamenaných případech domácího násilí v Hondurasu desagregované podle týdnů během prvních čtyř měsíců roku 2020 poskytují příklad těžkostí při interpretaci trendů v kontextu lockdownových opatření (graf 5). Ačkoliv došlo k prudkému poklesu počtu zaznamenaných případů tři týdny po zavedení lockdownových opatření, pohybovaly se tyto hodnoty v rámci variability zjištěné v prvních týdnech roku 2020, ještě před lockdownem. Z toho vyplývá, že k poklesu mohlo dojít kvůli již existujícím podmínkám, které se ihned po zavedení lockdownu mohly zhoršit. Ve skutečnosti se průměrný počet případů domácího násilí nahlášených v Hondurasu před lockdownem a po něm nijak významně nezměnil: 1792 případů týdně nahlašovaných po lockdownu představuje jen o 4,1 procenta více než 1721 případů týdně nahlašovaných před ním.[50]

49 Forum Brasileiro de Seguranca Publica, *Violencia Domestica Durante a Pandemia de COVID-19* (duben 2020), s. 7.

50 Observatorio Nacional de la Violencia, *Homicidios en el Contexto COVID-19 en Honduras*, Boletín especial č. 84 (květen 2020).

Graf 5: Zaznamenané týdenní případy domácího násilí a násilí v rodině v Hondurasu, týdny 1–18, leden–duben 2020

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat od Sistema Nacional de Emergencias (911)/Instituto Nacional de la Mujer/ Observatorio Nacional de la Violencia, UNAH, Honduras.

V Indii údaje shromážděné Národní komisí pro ženy ukazují nárůst počtu stížností přijatých několik týdnů po začátku lockdownu (25. března 2020) ve srovnání s obdobím před lockdownem.[51] Avšak tato změna je součástí nepravidelného vzorce pozorovaného v minulosti a může zakrývat dopad vládních kroků, jejichž cílem bylo zmírnit možný nárůst domácího násilí po lockdownu. Například krátce po zavedení lockdownu byl zaveden další způsob nahlašování umožňující ženám podávat stížnosti přes chat v aplikaci WhatsApp. Tento nový a velmi přístupný způsob nahlašování násilí mohl zvýšit počet nahlášených dřívějších případů.[52]

V měsících po konci lockdownu se počet přijatých stížností v Indii zvýšil a byl podobný úrovni pozorované před lockdownem. A nedávné studie zkoumající dopad lockdownových opatření na násilí na ženách v Indii skutečně zjistily počáteční pokles zaznamenaných trestných činů v prvních týdnech po zavedení těchto opatření, po němž s pokračujícím lockdownem následoval opětovný nárůst.[53]

Nárůst případů domácího násilí a kyberkriminality zaměřené na ženy byl rovněž zaznamenán v oblastech, kde lockdownová opatření byla přísnější.[54]

51 Indická Národní komise pro ženy je statutární orgán, jehož úkolem je radit vládě v politických otázkách týkajících se žen a přezkoumávat ústavní a právní pojistky mající dopad na ženy v Indii. Komise projednává stížnosti od žen z celé Indie přijaté ústně či písemně prostřednictvím své webové stránky. Bližší informace viz http://ncw.nic.in.

52 10. dubna 2020 bylo zavedeno nové číslo na WhatsAppu, aby se přes chat mohly snadněji nahlašovat případy domácího násilí. Předtím stížnosti přijímala Národní komise pro ženy, jak přes online portál, tak offline.

53 Poblete-Cazenave, R., „The impact of lockdowns on crime and violence against women – evidence from India", SSRN paper (srpen 2020), s. 16. Tato studie využívá údaje o násilí na ženách v Indií získané od Národní komise pro ženy a z policejních zpráv.

54 Ravindran, S. a Shah, M., „Unintended consequences of lockdowns: Covid-19 and the shadow pandemic", září 2020.

Graf 6: Počet stížností přijatých měsíčně Národní komisí pro ženy od ledna 2019 do října 2020, Indie

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat zveřejněných v měsíčních newsletterech Národní komise pro ženy.

Kolísavé trendy zaznamenané v zemích s dostupnými měsíčními daty o nahlášených případech sexuálního a domácího násilí jsou v souladu s výzkumem uskutečněným v americkém Texasu, který analyzoval dopad lockdownových opatření, jejichž cílem bylo omezit šíření covidu-19, na násilí na ženách. Nebyl identifikován žádný setrvalý a stálý nárůst míry domácího násilí nahlášeného během nařízených lockdownů a po nich:[55] výsledky ukázaly okamžitý nárůst v prvních dvou týdnech po zavedení lockdownu a pokles v následujících týdnech. Jiný výzkum, uskutečněný v australském Queenslandu, jenž analyzoval dopad lockdownových opatření na míru nahlášené násilné trestné činnosti, ukázal výrazný pokles závažných napadení a sexuálních napadení v dubnu 2020, zhruba měsíc po zavedení pravidel společenského odstupu v Queenslandu, a žádnou změnu v míře porušování soudních příkazů proti domácímu násilí.[56]

Násilí na ženách nahlášené národními linkami pomoci

Údaje o genderově podmíněném násilí, včetně domácího násilí a sexuálního násilí, jež UNODC získal od národních horkých linek a linek pomoci v šesti zemích, ukazují výraznější trendy, než jsou trendy u usmrcení žen spjatých s genderem, ačkoliv mezi jednotlivými zeměmi existují určité rozdíly.[57] Některé země, například Itálie, Peru a Španělsko, nahlásily nárůst počtu telefonátů a/nebo zpráv o domácím násilí po zavedení lockdownových opatření, kdežto jiné, například Dánsko, zaznamenaly mírný pokles v prvních třech týdnech lockdownu a poté nárůst.

Nárůst počtu zaznamenaných telefonátů na linky pomoci je v souladu se zjištěními zpráv UN Women (Agentury OSN pro genderovou rovnost a posílení postavení žen) a dalších agentur OSN, z nichž vyplývá, že linky pomoci ve Francii, na Kypru, v Singa-

55 Piquero, A. R, et al., „Staying home, staying safe? A short-term analysis of COVID-19 on Dallas Domestic Violence", *American Journal of Criminal Justice*, roč. 45 (červen 2020), s. 601–635.

56 Payne, J. L., et al., „COVID-19 and social distancing measures in Queensland, Australia, are associated with short-term decreases in recorded violent crime", *Journal of Experimental Criminology* (červenec 2020).

57 Genderově podmíněným násilí jsou postiženy ženy i dívky. Analyzované statistiky zveřejněné provozovateli linek pomoci nejsou desagregované podle věku volajících; je však možné, že některé z volajících byly nezletilé. V mnoha zemích existují specializované ochranné služby pro děti, včetně linek pomoci nabízejících pomoc dětem postiženým domácím a sexuálním násilím.

puru a Tunisku[58] zaznamenaly nárůst počtu telefonátů týkajících se domácího násilí po celostátním zavedení lockdownových opatření.[59] Tyto důkazy potvrzují i nedávné studie, jež vyhodnocovaly dopad covidu-19 a souvisejících lockdownových opatření na násilí na ženách s využitím údajů z tísňových volání. Například výsledky studie využívající údaje z mnoha zaznamenaných telefonátů, jež obdržela policie ve Spojených státech, ukazují 7,5procentní nárůst počtu případů domácího násilí nahlášených ve 14 velkoměstech poté, co se v průběhu března, dubna a května 2020 zavedla opatření společenského odstupu.[60]

V Evropě došlo ke zvláště výraznému nárůstu počtu telefonátů zaznamenaných národní linkou pomoci pro ženy v Itálii, první zemi těžce zasažené covidem-19. 9. března 2020 (týden 11) se v zemi zavedla přísná celostátní karanténa zakazující všechny venkovní aktivity s výjimkou nezbytných účelů jako nákup potravin. Údaje[61] shromážděné národní linkou pomoci ukazují velmi prudký vzestup počtu telefonátů od prvního týdne karantény (graf 7). Ve srovnání s týdny bezprostředně před lockdownem a se stejným obdobím v roce 2019 vzrostl počet telefonátů obětí násilí v Itálii během jarního lockdownu až čtyřikrát.

Graf 7: Celkový počet telefonátů na národní linku pomoci pro oběti genderově podmíněného násilí a stalkingu, Itálie, únor–duben 2020

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat od Istituto Nazionale di Statistica (ISTAT).

58 UN Women (Agentura OSN pro genderovou rovnost a posílení postavení žen), „From insight to action: gender equality in the wake of COVID-19“ (2020), s. 11.

59 Organizace spojených národů, „Policy Brief: The impact of COVID-19 on women“ (6. dubna 2020), s. 19.

60 Leslie, E. a Wilson, R., „Sheltering in place and domestic violence: evidence from calls for service during COVID-19“, *Journal of Public Economics*, roč. 189 (září 2020), s. 15.

61 Údaje se týkají čísla 1522 národní linky pomoci spravované Odborem rovných příležitostí spadajícím pod italský úřad vlády. Linka pomoci obdržela telefonáty od žen i mužů postižených genderově podmíněným násilím a stalkingem. Naprostou většinu volajících tvoří ženy.

Graf 8: Počet telefonátů týdně, jež obdržela národní horká linka, Dánsko, 10. únor–31. květen

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat od Lev Uden Vold (Žít bez násilí), národní horké linky poskytující pomoc obětem, pachatelům, rodinným příslušníkům či přátelům a profesionálům.

Změna v počtu telefonátů zaznamenaných linkami pomoci v krizi v Mexiku a Argentině byla méně výrazná než v Itálii.[62] V Mexiku poté, co vláda koncem března doporučila lockdownová opatření, na dva měsíce poklesl počet zaznamenaných telefonátů přijatých obecnou linkou pomoci v krizi, avšak hned potom se celkový trend vrátil ke vzorci zaznamenanému před lockdownem. V Argentině se náhle zvýšilo množství telefonátů žen, které předjímaly dopady nadcházejících lockdownových opatření, na linku pomoci pro oběti genderově podmíněného násilí a jejich počet zůstal vyšší než ve stejném období roku 2019. Nárůst zaznamenaný v Argentině lze do jisté míry vysvětlit tím, že tamější lockdownová opatření byla přísnější než v Mexiku, a také tím, že linka pomoci v Argentině je specificky určena obětem genderově podmíněného násilí. Pro zevrubnější analýzu dat z linek pomoci, která shromáždil UNODC, viz grafy v příloze na konci tohoto dokumentu.

Uvedená data o telefonátech přijatých linkami pomoci věnujícími se genderově podmíněnému násilí mohou též zahrnovat telefonáty týkající se případů násilí na dětech. Dopad pandemie covidu-19 na násilí na dětech není v tomto souhrnu výzkumu analyzován, je však třeba upozornit na to, že – jak zdůraznil generální tajemník Organizace spojených národů[63] i Meziagenturní pracovní skupina pro násilí na dětech ve svém Akčním programu[64] – pandemie covidu-19 zvýšila též zranitelnost dětí vůči násilí.

62 Mexická linka pomoci je obecná linka pomoci v krizi, nikoliv linka pomoci specificky určená pro pomoc lidem postižených genderově podmíněným násilím. Počet telefonátů zobrazený na grafu se týká pouze krizových situací spojených s násilím na ženách. Argentinská linka pomoci v krizi se zaměřuje na případy genderově podmíněného násilí. Počet telefonátů není desagregován podle pohlaví volajícího; avšak v naprosté většině případů se jedná o genderově podmíněné násilí páchané muži (přes 90 procent) a 98 procent volajících jsou ženy. Bližší informace viz https://www.argentina.gob.ar/generos/linea-144/informacion-estadistica.

63 Bližší informace viz Organizace spojených národů, „Policy Brief: The impact of COVID-19 on children" (duben 2020). Dostupné zde: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/policy_brief_on_covid_impact_on_children_16_april_2020.pdf.

64 Inter-Agency Working Group on Violence against Children, *Agenda for Action* (duben 2020). Dostupné zde: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/endVAC/Agenda_for_Action_UNIAWG-VAC.pdf.

Graf 9: Celkový počet telefonátů týkajících se případů násilí na ženách přijatých linkou pomoci 911, Mexiko, leden–září 2019 a 2020

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat od Secretariado ejecutivo del sistema nacional de seguridad pública, Mexiko.

Graf 10: Průměrný denní počet telefonátů přijatých linkou pomoci 144 určenou pro genderově podmíněné násilí, Argentina, březen–září 2019 a 2020

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat Ministerstva pro ženy, gender a diverzitu, Argentina.

Smrtící násilí na ženách

Femicida neboli usmrcování žen a dívek spjaté s genderem, jež koření v nerovných mocenských vztazích mezi ženami a muži, se obvykle chápe jako úmyslné zabíjení žen páchané muži kvůli genderovým rolím přisuzovaným ženám;[65] patří sem usmrcení, k nimž dochází ve sféře domova i mimo ni. V mnoha případech je takové usmrcení vyvrcholením kontinua násilí (ze strany intimního partnera). Jelikož končí zabitím, je u smrtícího násilí na ženách méně pravděpodobné, že by v úředních záznamech bylo podchyceno nedostatečně, než tomu je u jiných, nesmrtících podob viktimizace žen, kde je obvykle zapotřebí, aby oběť daný případ nahlásila příslušným orgánům. V některých případech – v závislosti na vnitrostátní legislativě – když úřady nemají dostatečnou kapacitu či informace o kontextu usmrcení k tomu, aby zaznamenaly vztah mezi obětí a pachatelem vraždy a pohlaví oběti, nemusí úmyslná vražda ženy být v úředních záznamech formálně kategorizována jako usmrcení spjaté s genderem/„femicida“ anebo vražda intimním partnerem.

65 UNODC (Úřad OSN pro drogy a kriminalitu), *Global Study on Homicide 2019: Gender-related Killing of Women and Girls* (Vídeň, 2019).

Nedostatek údajů o usmrceních žen a dívek spjatých s genderem neumožňuje formulovat obecné závěry, avšak některá dostupná vnitrostátní data o usmrceních žen a dívek spjatých s genderem shromážděná v raných fázích pandemie covidu-19 mohou nabídnout názorné příklady různorodého dopadu lockdownových opatření na tyto trestné činy. Trendy „femicidy" pozorované v Mexiku a Brazílii názorně ukazují odlišné směry, jimiž se situace v různých zemích vyvinula v důsledku zavedených lockdownových opatření.

Počet údajných obětí „femicidy"[66] [67] zaznamenaných ve všech spolkových státech Mexika od ledna do září 2020 vykazuje pokles v květnu a nárůst v červnu (graf 11). Z toho vyplývá, že omezující opatření zaměřená na omezení šíření covidu-19 možná vedla k poklesu smrtícího násilí na ženách v první fázi po zavedení opatření a k mírnému nárůstu poté, co byla uvolněna. Toto kolísání se podobá variabilitě pozorované v minulosti.[68]

V Brazílii vykreslují důkazy odlišný obrázek. Ze srovnání regionálních dat o „femicidě", jak ji definuje brazilská vnitrostátní legislativa,[69] mezi prvními třemi měsíci roků 2019 a 2020 (graf 12) vyplývá, že lockdownová opatření zavedená během prvních tří měsíců roku 2020 byla spojena s mírným poklesem počtu obětí. Třebaže v jednotlivých analyzovaných státech počet narůstá, vzhledem k výrazným rozdílům v procentuálním nárůstu a k nízkému počtu případů je obtížné říct, zda toto přímo souvisí s lockdownovými opatřeními zhoršujícími zranitelnost žen žijících v situacích domácího násilí.[70] Další data o počtu případů „femicidy" zaznamenaných ve 12 brazilských spolkových státech od března do května v letech 2019 a 2020 ukazují celkový nárůst případů „femicidy" v roce 2020 o 2,2 procenta ve srovnání s předchozím rokem[71] (viz graf 17 v příloze na konci tohoto dokumentu), a to s výraznou variabilitou procentuálního nárůstu mezi jednotlivými státy i měsíčně ve všech 12 státech: ve srovnání se stejným měsícem roku 2019 došlo v březnu 2020 k nárůstu o 38,9 procent, v dubnu 2020 k nárůstu o 3,2 procenta a v květnu 2020 k poklesu o 27,9 procent.

Dostupné měsíční údaje o počtu obětí „femicidy" v Peru a Ekvádoru ukazují pokles v březnu krátce po zavedení lockdownových opatření. V Ekvádoru byl pokles jen krát-

66 Usmrcení žen a dívek spjatá s genderem jsou v Mexiku a Brazílii kriminalizována jako samostatný trestný čin. Údaje o takovýchto trestných činech se v těchto zemích sbírají v souladu s definicí obsaženou ve vnitrostátní legislativě.

67 V Mexiku existuje několik zákonů kriminalizujících „femicidu": úprava článku 325 federálního trestního zákoníku, dekret, kterým se mění článek 11 obecného zákona o přístupu žen k životu bez násilí, ústavní zákon o federální veřejné správě a ústavní zákon o generální prokuratuře. Bližší informace viz https://oig.cepal.org/es/laws/1/country/mexico-16.

68 Spolkové státy v Mexiku mají různé právní definice „femicidy", zatímco v Brazílii se uplatňuje pouze jedna ve všech spolkových státech. Tyto dvě země byly do analýzy zahrnuty s ohledem na dostupnost dat. Úřady těchto dvou zemí na jaře roku 2020 nezavedly přísný celostátní lockdown.

69 Zákon 11.340 přijatý v roce 2016 nazývaný též *zákon Maria da Penha*. Bližší informace viz https://www.cnj.jus.br/lei-maria-da-penha. Zákon kriminalizuje usmrcení žen a dívek spjatá s genderem spáchaná ve sféře domova i mimo ni.

70 Forum Brasileiro de Seguranca Publica, *Violencia Domestica Durante a Pandemia de COVID-19* (duben 2020).

71 Forum Brasileiro de Seguranca Publica, *Violencia Domestica Durante a Pandemia de COVID-19*, třetí vydání (červenec 2020).

kodobý, jelikož již do května se počet obětí zvýšil na úroveň před pandemií. V Peru byl pokles podle všeho dlouhodobější, jelikož měsíční počet obětí od dubna do srpna 2020 byl mírně nižší než před pandemií.

Graf 11: Trendy v počtu obětí „femicid" v Mexiku, Ekvádoru, Salvadoru a Peru, 2017–2020

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat od Secretariado ejecutivo del sistema nacional de seguridad pública, Mexiko.

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat od Ministerstva vnitra.

Poznámka: Lockdown byl v Ekvádoru zaveden 12. března 2020.

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat od Ministerstva veřejných záležitostí, Státní zastupitelství.

Poznámka: První lockdown byl v Peru zaveden 15. března 2020 a trval do 10. května 2020.

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat od Ministerstva spravedlnosti a veřejné bezpečnosti, Salvador.

Poznámka: Počty zahrnují homologované trestné činy. Celostátní lockdown byl v Salvadoru zaveden 21. března 2020. Uvolnění lockdownových opatření začalo 16. června a trvalo do 7. července.

Graf 12: Zaznamenané případy „femicidy" ve vybraných spolkových státech, Brazílie (leden–březen 2019 a 2020)

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat od Secretarias Estaduais de Segurança Pública e/ou Defesa Social; Observatório de Análise Criminal do NAT/MPAC; Fórum Brasileiro de Segurança Pública.

Údaje z 11 zemí o usmrceních žen intimními partnery rovněž ukazují nejednoznačné trendy. Stejně jako v případě vražd obecně[72] lze sledovat určité změny krátce po zavedení lockdownových opatření. Tyto změny se buď pohybovaly v rozsahu dříve pozorované variability, nebo byly výrazné pouze v prvních 1–2 měsících po zavedení omezujících opatření. Krátkodobé změny pozorované po ukončení lockdownů se rovněž lišily – ve Španělsku a dalších zemích došlo k poklesu, v Itálii a dalších zemích k mírnému nárůstu a v Paraguayi a dalších zemích žádná změna nenastala. Nicméně tyto trendy se rychle navrátily k dříve existujícím vzorcům. Komplexní vyhodnocení dopadu covidu-19 na usmrcení žen a dívek spjatá s genderem nebude proveditelné dříve než koncem roku 2021.

72 UNODC (Úřad OSN pro drogy a kriminalitu), *Souhrn výzkumu: Dopad pandemie covidu-19 a souvisejících omezení na vraždy a majetkovou trestnou činnost* (Vídeň 2020) – je součástí tohoto překladu.

Graf 13: Celkový měsíční počet obětí vražd spáchaných intimními partnery podle pohlaví[73], vybrané země s dostupnými daty, říjen 2019–srpen 2020

Zdroj: Data z jednotlivých zemí shromážděná v rámci globální iniciativy UNODC ke zlepšení znalostí o dopadu covidu-19 na kriminalitu a drogy.

Graf 14: Počet ženských obětí vražd spáchaných intimními partnery, říjen 2019–srpen 2020, Itálie, Paraguay a Španělsko

Zdroj: Data z jednotlivých zemí shromážděná v rámci globální iniciativy UNODC ke zlepšení znalostí o dopadu covidu-19 na kriminalitu a drogy.

73 Šlo o těchto 11 zemí: Chorvatsko, Itálie, Kolumbie, Litva, Lotyšsko, Mongolsko, Paraguay, Řecko, Slovinsko, Svazijsko, Španělsko. Tyto země zavedly lockdownová opatření spojená se šířením covidu-19 v různých časech na jaře roku 2020 a v různé míře přísnosti.

Příloha

Násilí na ženách

Graf 15: Trendy v počtech obětí úmyslných vražd podle pohlaví, 18 zemí s dostupnými daty, říjen 2019–srpen 2020

Zdroj: Data z jednotlivých zemí shromážděná v rámci globální iniciativy UNODC ke zlepšení znalostí o dopadu covidu-19 na kriminalitu a drogy.

Poznámka: Trend je vypočítán na základě celkového počtu obětí vražd v 18 zemích, pro něž existovala dostupná data.[74] Základový měsíc je únor 2020 = 100. Hodnota nižší než 100 znamená, že celkový počet obětí v daném měsíci byl nižší než v únoru 2020. Hodnota vyšší než 100 znamená, že celkový počet obětí v daném měsíci byl vyšší než v únoru 2020.

Graf 16: Trendy v počtu obětí usmrcení spjatých s genderem,[75] Španělsko, roční součet a od ledna do září, 2010–2020

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat od Odboru vlády proti genderově podmíněnému násilí, Španělsko.

Poznámka: Celkový počet obětí pro rok 2020 zatím není dostupný.

74 Albánie, Guatemala, Chile, Chorvatsko, Itálie, Kolumbie, Litva, Lotyšsko, Mexiko, Mongolsko, Myanmar, Namibie, Řecko, Salvador, Slovinsko, Svazijsko, Španělsko a Uruguay.

75 Podle ústavního zákona č. 1/2004 se počet obětí usmrcení spjatých s genderem vztahuje k ženám zabitým současnými nebo bývalými intimními partnery.

Graf 17: Počet případů „femicidy" měsíčně ve vybraných spolkových státech s dostupnými daty, Brazílie, březen–květen 2019 a 2020

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat od Secretarias Estaduais de Segurança Pública e/ou Defesa Social; Observatório de Análise Criminal do NAT/MPAC; Instituto de Segurança Pública do Rio de Janeiro; Fórum Brasileiro de Segurança Pública.

Poznámka: Údaje za duben (2019 i 2020) pro stát Maranhão zahrnují pouze prvních 17 dní měsíce.

Graf 18: Počet telefonátů měsíčně přijatých národní linkou pomoci pro ženy, Španělsko, říjen 2019–září 2020

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat od Odboru vlády proti genderově podmíněnému násilí, Španělsko.

Graf 19: Počet telefonátů měsíčně přijatých národní linkou pomoci pro oběti domácího a sexuálního násilí, Peru

Zdroj: Telefonáty přijaté linkou pomoci 100; UNODC, zpracováno na základě dat od Ministerstva pro záležitosti žen a zranitelných skupin obyvatelstva, Peru.

Poznámka: Linka pomoci poskytuje asistenci obětem rodinného a sexuálního násilí. Roční počet telefonátů za rok 2020 zahrnuje období od ledna do října 2020. První lockdown byl v Peru zaveden 15. března 2020 a trval do 10. května 2020.

Graf 20: Sexuální násilí, počet trestných činů zaznamenaných státními orgány, Itálie, říjen 2019–duben 2020

Zdroj: Data z jednotlivých zemí shromážděná v rámci globální iniciativy UNODC ke zlepšení znalostí o dopadu covidu-19 na kriminalitu a drogy.

Graf 21: Zaznamenané případy znásilnění a znásilnění zranitelné osoby[76] ve vybraných spolkových státech s dostupnými daty, Brazílie, březen–květen 2019 a 2020

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat od Secretarias Estaduais de Segurança Pública e/ou Defesa Social; Instituto de Segurança Pública do Rio de Janeiro; Fórum Brasileiro de Segurança Pública.

Poznámka: Čísla pro Minas Gerais zahrnují počty trestných činů dokonaných znásilnění a znásilnění zranitelné osoby i pokusů o ně.

Graf 22: Počet trestných činů znásilnění a sexuálního napadení s nožem zaznamenaných policí, Spojené království, Anglie a Wales, duben–červen 2019 a 2020

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat od britského Ministerstva vnitra.

Poznámka: Sexuální napadení zahrnuje sexuální napadení (indecent assault, sexual assault) mužů a žen jakéhokoliv věku. Trestné činy s nožem znamenají, že bylo použito nože či jiného ostrého nástroje.

Graf 23: Počet trestných činů zaznamenaných policií, Španělsko, říjen 2019–duben 2020

Zdroj: Data z jednotlivých zemí shromážděná v rámci globální iniciativy UNODC ke zlepšení znalostí o dopadu covidu-19 na kriminalitu a drogy.

Graf 24: Počet trestných činů zaznamenaných policí, Dánsko, říjen 2019–březen 2020

Zdroj: Data z jednotlivých zemí shromážděná v rámci globální iniciativy UNODC ke zlepšení znalostí o dopadu covidu-19 na kriminalitu a drogy.

Graf 25: Počet telefonátů na linku pomoci v krizi 911, Mexiko, leden–září 2020

Zdroj: UNODC, zpracováno na základě dat od Secretariado ejecutivo del sistema nacional de seguridad pública, Mexiko.

Poznámka: Počet telefonátů není desagregován podle pohlaví volajících.

Graf 26: počet trestných činů, u kterých bylo formálně zahájeno trestní řízení, Mexiko, leden–duben 2020

Zdroj: Data z jednotlivých zemí shromážděná v rámci globální iniciativy UNODC ke zlepšení znalostí o dopadu covidu-19 na kriminalitu a drogy.

Dopad covidu-19 na organizovaný zločin

Souhrn výzkumu zpracovaný Oddělením výzkumu a analýzy trendů (Research and Trend Analysis Branch)

UNODC (2020). ***Research brief: The impact of COVID-19 on organized crime.***

Poděkování

Souhrn výzkumu *Dopad covidu-19 na organizovaný zločin* zpracoval UNODC pod vedením Angely Meové, vedoucí Oddělení výzkumu a analýzy trendů (Research and Trend Analysis Branch), Anji Korenblikové, vedoucí Odboru tvorby a řízení programů (Programme Development and Management Unit), a Kristiiny Kangaspuntové, vedoucí Sekce výzkumu kriminality (Crime Research Section).

Tento souhrn výzkumu se opírá o příspěvek Centra výzkumu organizovaného zločinu (Transcrime) na milánské Katolické univerzitě Nejsvětějšího Srdce, jež provedlo sběr a systematickou analýzu informací a vypracovalo první verzi dokumentu.

Redakce

Joe Boyle, Tania Banuelos

Tato zpráva těžila také z práce a odbornosti mnoha dalších zaměstnanců UNODC ve Vídni i po celém světě, zvláště členů Globální výzkumné sítě.

UNODC by chtěl též poděkovat Švédsku za jeho štědrou podporu, která zpracování tohoto souhrnu umožnila.

Závažné riziko infiltrace legální ekonomiky po celém světě

Covidová krize přináší organizovanému zločinu	
příležitosti	**výzvy**
infiltrace do legální ekonomiky investováním do strádajících sektorů	lockdownová opatření narušují řetězce obchodování s drogami
infiltrace do sektorů ekonomiky, které s vývojem pandemie nabývají na lukrativnosti	změny v dynamice poptávky, nabídky a cen nelegálních drog na trhu
upevnění pozice v komunitách a posílení kontroly nad teritorii	obtíže při pašování drog a nelegálního zboží po tradičních trasách
poskytování balíčků pomoci firmám a lidem v nesnázích s cílem zvýšit vlastní vliv	omezené aktivity týkající se obchodování s lidmi a pašování migrantů

Krize zvyšuje pravděpodobnost, že firmy v nesnázích ovládne organizovaný zločin

Světem se přehnala pandemie covidu-19, usmrtila statisíce lidí a prověřila systémy veřejného zdravotnictví až po kritickou mez. Mnoho oblastí ekonomické aktivity bylo buď uzavřeno vládami s cílem zastavit šíření viru, anebo zažilo kolaps poptávky. V mnoha zemích, kde jsou rozšířeny organizované zločinecké skupiny, soukromé firmy v nesnázích – z nichž mnohé nedokážou získat dostatek veřejných financí, jež by je udržely při životě – pravděpodobněji než v jiných časech vyhledávají půjčky na nelegálním trhu.

Zvláště ohrožené infiltrací organizovanými zločineckými skupinami (OZS) jsou firmy v sektorech dopravy, cestovního ruchu a hotelnictví, kultury, maloobchodu a kosmetických a kadeřnických služeb. Až se tyto firmy začnou znovu otvírat, ukáže se, že některé z nich mají u OZS dluh nebo jsou jimi přímo ovládány. OZS je mohou ovládnout buď výměnou peněz za nakoupené podíly, anebo tím, že přímo převezmou řízení. To vytváří nové příležitosti pro kriminální aktivity včetně praní peněz a nezákonného obchodu, což OZS umožňuje dál rozšiřovat kontrolu a nadvládu nad legální ekonomikou.

Vysoká poptávka spojená s nízkou nabídkou v klíčových sektorech otevírá cestu pro OZS

Pandemie přinesla v některých sektorech dramatický nárůst poptávky – týká se to například zdravotnických prostředků, farmaceutických výrobků, elektronického obchodování, maloobchodního prodeje potravin, úklidových služeb a pohřebnictví. Výrazně vzrostla též poptávka po zdravotnických rouškách, dýchacích přístrojích a léčivech. Jelikož se vlády snaží podpořit ochranu proti pandemii, postupy při zadávání veřejných zakázek se v některých zemích uvolnily.

Již existují doklady ze zemí po celém světě, že se do těchto sektorů přesunul organizovaný zločin – především tam, kde se tradiční zdroje nezákonných zisků, například nezákonné obchodování s drogami a střelnými zbraněmi a pašování migrantů, výrazně umenšily kvůli omezením pohybu. Například ve Španělsku a v Itálii byly zabaveny padělané

zdravotnické roušky a na Ukrajině, v Íránu a v Ázerbájdžánu byly zmařeny pokusy pašovat důležité vybavení; a jeden mexický kartel podporoval výrobu padělaných zdravotnických produktů souvisejících s covidem-19 a nutil lékárny je prodávat.

Mezinárodní operace koordinovaná Interpolem vedla nedávno k zabavení více než čtyř miliónů potenciálně nebezpečných farmaceutik v hodnotě více než 14 milionů amerických dolarů a narušila aktivity 37 OZS. Na zhruba 2000 webových stránkách se prodávalo více než 34 000 nelicencovaných nebo padělaných produktů. Byly mezi nimi padělané roušky, nestandardní dezinfekce na ruce, „korona spreje", „koronavirové balíčky" a neschválená antivirotika.

V závislosti na vývoji pandemie by se další oblastí čelící vysoké poptávce a nízké nabídce, a tedy i ohrožení organizovaným zločinem, mohl stát trh preventivních produktů, zejména očkovacích látek.

Toky veřejných peněz budou ohroženy

Vlády po celém světě investují značné částky peněz do podpory svých ekonomik a do zajištění péče o nejzranitelnější osoby. Ačkoliv je ještě brzo na to, abychom měli k dispozici spolehlivé důkazy o přivlastňování veřejných prostředků organizovanými zločineckými skupinami, informace z předchozích krizí ukazují, že tyto skupiny se na takovéto prostředky zaměří. Zvláště ohrožené budou podpory pro firmy ve finanční tísni, lékařské a farmaceutické produkty, veřejné zakázky na stavební práce, jako jsou rekonstrukce nemocnic, a služby likvidace odpadů. K podobným procesům došlo po ničivých tropických cyklonech v Latinské Americe, zemětřesení v Itálii i tsunami v Japonsku roku 2011. Ve všech těchto případech těžily z veřejných zakázek organizované zločinecké skupiny.

Ekonomické sektory ohrožené infiltrací OZS kvůli finanční tísni způsobené covidovou krizí	
maloobchod a trhy	cestovní ruch a hotelnictví
doprava	kultura, zábavní průmysl a rekreace

Ekonomické sektory ohrožené infiltrací OZS kvůli příležitostem těžit z covidové krize	
logistika a elektronické obchodování	maloobchodní prodej potravin
velkoobchod se zdravotnickými produkty	úklidové služby, odpadové služby a pohřebnictví
velkoobchod s farmaceutickými produkty	

Organizované zločinecké skupiny pronikají během pandemie hlouběji do komunit

Zločinci používají propagandu a distribuci pomoci, aby posílili kontrolu nad teritoriem

Pandemie odhalila slabiny vládnoucích struktur hned na několika úrovních – v neposlední řadě při poskytování naléhavé pomoci, kterou zoufale potřebují nejchudší komunity. Namísto toho po celém světě poskytují těm nejpotřebnějším balíčky pomoci a další nezbytnosti zločinecké skupiny, díky čemuž získávají více moci nad teritorii, kde operují.

V Itálii členové mafie používali pro předávání balíčků potřebným falešné charity. Mexické kartely dodávaly státům a městům ve své sféře vlivu balíky obsahující potraviny a dezinfekční prostředky. Skupiny japonské jakuzy bezplatně rozdávaly lékárnám a mateřským školám roušky, toaletní papír a papírové kapesníky. Tálibán do odlehlých oblastí Afghánistánu vyslal zdravotnické týmy, aby pomohly v boji proti viru, a militantní skupina Haját Tahrír al-Šám v syrské provincii Idlib předávala veřejnosti zdravotnické informace. Udává se, že gangy v jihoafrickém Kapském Městě uzavřely dočasné příměří a rozdávaly balíčky s potravinami.

Při vykonávání těchto činností předvedlo mnoho z těchto skupin propagační výstupy, aby komunitám – a širší veřejnosti – bylo s jistotou jasné, kdo pomoc poskytuje. Jeden z mexických kartelů zveřejnil videa ozbrojenců rozdávajících zezadu z pickupu pytle s potravinami a jiné kartely označily dodávané balíčky svými logy. Skupiny jakuzy přišly s velkolepými nabídkami podpory, takže vypadaly mocně a dobrotivě, ačkoliv nakonec pomoc neposkytly.

Tyto aktivity jednak posilují pozici a status organizovaných zločineckých skupin v komunitě, jednak upozorňují na chyby vlád a snižují legitimitu oficiálních orgánů. Výsledkem je, že pro organizované zločinecké skupiny bude na těchto teritoriích v budoucnu nejspíš jednodušší pokračovat v jejich aktivitách a rozšiřovat své řady o nové členy.

Vymáhání lockdownů pomáhá zvyšovat reputaci zločineckých skupin

Jak se virus šířil a vlády svým obyvatelům nařizovaly stále přísnější omezení, oficiální představitelé v mnoha zemích začínali zápolit se samotným rozsahem úkolu tato opatření vymáhat. OZS v tom viděly další příležitost, jak posílit své postavení v komunitách, a začaly lockdowny a zákazy vycházení vymáhat samy.

V Afghánistánu Tálibán vymáhal dodržování karanténních opatření od lidí přicházejících z Íránu. Gangy po celé Latinské Americe nařizovaly obyvatelům zákazy vycházení. Bývalí povstalečtí bojovníci v Kolumbii a Haját Tahrír al-Šám v Sýrii pomáhali omezovat veřejná shromáždění a vymáhat lockdowny.

Brazilské OZS a milice operující ve favelách se intenzivně zapojily do celého procesu a zavedly kontroly cen u žádaných produktů jako dezinfekční přípravky a roušky. Zločinecké skupiny tím zaujaly pevné místo v tradičních oblastech vládních regulací, a to s cílem profitovat a zároveň posílit svou reputaci na úkor politiků a úředníků.

Pandemie a lockdowny narušují tradiční aktivity OZS

Zločinecké skupiny jsou nuceny k inovacím, aby ochránily své příjmy

Stejně jako pandemie narušila legální ekonomiku tím, že některá odvětví zdecimovala a jiná dočasně vyřadila z provozu, tak rovněž omezila mnoho nelegálních aktivit OZS. Lockdowny a pohraniční omezení snížily jejich schopnost organizovat prostituci, infiltrovat bezpečnostní složky a obchodovat s drogami, lidmi a střelnými zbraněmi. Dostupné doklady napovídají, že obnova těchto sektorů bude nějakou dobu trvat.

Některé ze stabilnějších a strukturovanějších OZS využily krizi k posílení kontroly nad nelegálními trhy a teritorii. Avšak mnoho OZS sestává z volných sítí zločinců – jsou dynamické, nevelké a trestné činnosti se dopouštějí v závislosti na příležitostech. Některé z těchto menších skupin využily krizi k tomu, že na trhy dodávají nelegální služby a produkty, po kterých je v průběhu pandemie velká poptávka, jako jsou nestandardní a padělané roušky, dezinfekční prostředky a léky spojované s covidem-19, například chlorochin.

Současná krize poskytla zločincům také příležitosti ke kyberkriminalitě. V průběhu pandemie se zvýšil počet phishingových útoků, podvodů s kreditními kartami, pirátských webových stránek žádajících o fingované dary a kyberútoků. Bylo též hlášeno mnoho falešných a okopírovaných webových stránek i klamavých e-mailových adres používaných pro online podvody.

Covidová krize také donutila OZS k inovacím týkajícím se jejich tradičních oblastí působnosti. Jsou určité doklady pro to, že na Balkáně překupníci obměňují druhy pašovaných drog a pro doručování zboží využívají malé děti. Udává se, že gangy pašující heroin z Afghánistánu na západoevropské trhy diverzifikují trasy, aby se vyhnuly přísným kontrolám pohybu.

Úvod

Do poloviny června 2020 způsobilo šíření covidu-19 po celém světě 450 000 úmrtí a potvrzený počet případů onemocnění nyní celosvětově činí více než 8,5 milionu.[76] Jelikož zatím neexistuje ani vakcína, ani plně účinná léčba, počty nakažení i úmrtí mohou v nadcházejících měsících po celém světě stoupat. V reakci na to přijaly vlády bezprecedentní a drastická opatření pro omezení šíření viru. Státní orgány postupně zavádějí stále přísnější postupy, jako jsou například společenský odstup, zákaz velkých soukromých i veřejných shromáždění a uzavírka volnočasových zařízení. Tyto zásahy tvrdě zasáhly a změnily každodenní návyky, mobilitu i podnikatelské aktivity.

Pandemie covidu-19 má rovněž zásadní dopad na naše společnosti a ekonomické systémy, což zase ovlivňuje a utváří organizovaný zločin a nelegální trhy. Socioekonomický dopad covidové krize bude nejspíše hluboký a dlouhodobý a může zhoršit stávající nerovnosti rozšířené napříč společnostmi v různých oblastech, ať už jde o přístup k dodávkám

76 Johns Hopkins University, „COVID-19 Map," Johns Hopkins Coronavirus Resource Center (cit. 19. 6. 2020). Dostupné zde: https://coronavirus.jhu.edu/map.html.

potravin,[77] vzdělávání,[78] zdravotnictví a další. Podle odhadů Mezinárodního měnového fondu globální ekonomika v roce 2020 patrně poklesne o 3 procenta, což představuje snížení o 6,3 procentních bodů ve srovnání s odhady zveřejněnými v lednu 2020 před vypuknutím krize.[79] Na základě těchto předpokladů se v roce 2020 i v dalších letech nejspíš exponenciálně zvýší i světová chudoba, jelikož z odhadů vyplývá, že v roce 2020 bude v extrémní chudobě žít o 420 milionů lidí víc.[80]

Tyto procesy již ovlivňují způsoby fungování zločineckých sítí i to, jak na ně reagují orgány vymáhání práva. Nejpodstatnější je, že organizovaným zločineckým skupinám (OZS) se otevřely další příležitosti, jak zneužívat veřejné prostředky, které vlády poskytují na pomoc ohroženým skupinám. Navíc ty OZS, které usilují o nadvládu nad trhy i teritorii, mají příležitost posílit kontrolu nad územími a prohloubit vazby s komunitami, jelikož současná krize zvýšila křehkost některých států.

Tyto OZS „vládního typu" operují v mnoha zemích po celém světě;[81] roli nelegální vlády lze u OZS pozorovat v různých souvislostech, a to jak v rozvojových, tak v rozvinutých zemích. Tradiční italské mafie jako sicilská Cosa nostra,[82] kalábrijská 'Ndrangheta,[83] nea-

77 Wise, J., „COVID-19 Pandemic exposes inequalities in global food systems", *BMJ*, květen 2020.

78 Sharma, N., „Torn safety nets: How COVID-19 has exposed huge inequalities in global education", *Světové ekonomické fórum*, 5. června 2020. Dostupné zde: https://www.weforum.org/agenda/2020/06/torn-safety-nets-shocks-to-schooling-in-developing-countries-during-coronavirus-crisis.

79 Mezinárodní měnový fond, *World Economic Outlook, April 2020: The Great Lockdown* (duben 2020). Dostupné zde: https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020.

80 Organizace OSN pro průmyslový rozvoj, *Coronavirus: the economic impact: which countries and manufacturing sectors are most affected by the COVID-19 crisis? Some early evidence and possible policy responses* (26. května 2020). Dostupné zde: https://www.unido.org/stories/coronavirus-economic-impact.

81 Albanese, J. S., ed., *Transnational Crime and the 21st Century: Criminal Enterprise, Corruption, and Opportunity*, 1. vydání (New York: Oxford University Press, 2011); Sanín, F. G. a Jaramillo, A. M., „Crime, (Counter-)Insurgency and the Privatization of Security – the Case of Medellín, Colombia", *Environment and Urbanization*, roč. 16, č. 2 (2004), s. 17–30; Hill, P. B. E., *The Japanese Mafia: Yakuza, Law, and the State* (Oxford, New York: Oxford University Press, 2003).

82 Gambetta, D. *The Sicilian Mafia. The Business of Private Protection*, 1. vydání (Cambridge – Londýn: Harvard University Press, 1993); Paoli, L., *Mafia Brotherhoods: Organized Crime, Italian Style* (New York: Oxford University Press, 2003).

83 Paoli, L., *Mafia Brotherhoods: Organized Crime, Italian Style*, 2003; Federico Varese, *Mafias on the Move: How Organized Crime Conquers New Territories* (Princeton University Press, 2011).

polská Camorra[84] a také ruská mafie,[85] triády v Hongkongu a Macau[86] a japonská jakuza[87] jsou archetypální OZS bažící po vládnutí.[88] Avšak vládní roli – byť v různé míře – hrají také některé zločinecké skupiny na Ukrajině po Euromajdanu,[89] OZS v Číně,[90] některé strukturované latinskoamerické překupnické skupiny,[91] zločinecké organizace ve Spojeném království[92] a Nigérii[93] či pouliční gangy ve Spojených státech,[94] Brazílii,[95] Jihoafrické republice[96] a dalších zemích.

V kontextu zde prezentované analýzy se za OZS „vládního typu" pokládají zločinecké skupiny, které v oblastech, jež ovládají, usilují o řízení bezpečnosti.[97] Dosahují toho tak, že mají pod kontrolou běžnou kriminalitu, vytvářejí bezpečné prostředí s cílem chránit firmy, které jim za ochranu platí, a snaží se získat si přízeň místních obyvatel.

84 Campana, P. „Eavesdropping on the Mob: The Functional Diversification of Mafia Activities across Territories", *European Journal of Criminology*, roč. 8, č. 3 (2011), s. 213–228; Dugato, M., Favarin, S. a Giommoni, L. „The Risks and Rewards of Organized Crime Investments in Real Estate," *The British Journal of Criminology*, roč. 55, č. 5 (2015), s. 944–965.

85 Varese, F., *The Russian Mafia: Private Protection In a New Market Economy*, 1. vydání (Oxford: Oxford University Press on Demand, 2005).

86 Chu, K. Y., *The Triads as Business* (Londýn – New York: Routledge, 2000); Lo, T. W. a Kwok, S. I., „Triad Organized Crime in Macau Casinos: Extra-Legal Governance and Entrepreneurship," *The British Journal of Criminology*, roč. 57, č. 3 (2017), s. 589–607.

87 Kaplan, D. E. a Dubro, A., *Yakuza: Japan's Criminal Underworld* (University of California Press, 2003).

88 Aziani, A., Favarin, S. a Campedelli, G. M., „Security Governance: Mafia Control over Ordinary Crimes," *Journal of Research in Crime and Delinquency*, roč. 57, č. 4 (2019), s. 444–492.

89 Zabyelina, Y., „Vigilante Justice and Informal Policing in Post-Euromaidan Ukraine," *Post-Soviet Affairs*, roč. 35, č. 4 (2019), s. 277–292.

90 Chin, K., „Chinese Organized Crime," in Paoli, L., ed., *The Oxford Handbook of Organized Crime* (New York: Oxford University Press, 2014), s. 219–233.

91 Locks, B. „Mexico"; Locks, B., „Extortion in Mexico: Why Mexico's Pain Won't End with the War on Drugs," *Yale Journal of International Affairs*, roč. 10 (2015), s. 67–83.

92 Campana, P. a Varese, F., „Organized Crime in the United Kingdom"; Densley, J. A., *How Gangs Work – An Ethnography of Youth Violence*, 1. vydání, St Antony's Series (Londýn: Palgrave Macmillan, 2013).

93 Williams, P., „Nigerian Criminal Organizations", in *The Oxford Handbook of Organized Crime*, ed. Paoli, L. (Oxford: Oxford University Press, 2014), s. 254–269.

94 Sanchez-Jankowski, M., *Islands in the Street: Gangs and American Urban Society* (Berkeley: University of California Press, 1991); Sobel, R. S. a Osoba, B. J., „Youth Gangs as Pseudo-Governments: Implications for Violent Crime", *Southern Economic Journal*, roč. 75, č. 4 (2009), s. 996–1018.

95 Desmond Arias, E., a Davis Rodrigues, C., „The Myth of Personal Security: Criminal Gangs, Dispute Resolution, and Identity in Rio de Janeiro's Favelas", *Latin American Politics and Society*, roč. 48, č. 4 (2006), s. 53–81.

96 Gastrow, P., *Organised Crime in South Africa: An Assessment of Its Nature and Origins* (South Africa: Institute for Security Studies, 1998).

97 Bližší informace viz Aziani, A., Favarin, S. a Campedelli, G. M., „Security Governance: Mafia Control Over Ordinary Crimes", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, roč. 57, č. 4 (2019), s. 444–492.

Avšak většinou se trestné činnosti dopouštějí volné sítě zločinců, kteří se spojují krátkodobě, aby v závislosti na příležitostech páchali specifické trestné činy.[98] Tyto volné zločinecké sítě jsou velmi často primárními OZS za nezákonným obchodováním, ať už s drogami, s odpady anebo se zvířaty či se střelnými zbraněmi.[99] Tyto OZS, jež dodávají na trhy nelegální služby a výrobky, existují ve většině zemí a bývají nevelké a dynamické, s nízkou úrovní stability a omezenými hierarchickými strukturami.[100] Zločinci spojující se v těchto OZS potřebují prát své nelegální výnosy, a proto se infiltrují do legální ekonomiky. Takovéto volné sítě zřídkakdy dokážou vykonávat nelegální vládu.[101] Namísto toho nelegální vládu v různé míře vykonávají stabilnější a strukturovanější OZS „vládního typu" zmíněné výše.

Tento souhrn výzkumu nastiňuje a analyzuje mechanismy, které OZS používají anebo budou nejspíše používat v blízké budoucnosti pro infiltraci do legální ekonomiky a pro posílení svého vládnutí po covidové krizi. Probírá celosvětově nashromážděné případy a doklady toho, jak OZS již využívají příležitosti, které jim poskytla současná pandemie covidu-19, a zkoumá případové studie dřívějších krizí a mimořádných situací s cílem lépe popsat možné způsoby, jak se OZS mohou infiltrovat do legální ekonomiky.

Množství informací o nelegálním vládnutí výrazně převyšuje přímé důkazy o kriminálních infiltracích do legální ekonomiky. To mohou vysvětlit dva faktory. Zaprvé, k nelegálnímu vládnutí může docházet ještě před infiltracemi do legální ekonomiky. Zadruhé, postupy nelegálního vládnutí jsou více veřejné a explicitní než pokusy o infiltraci do legální ekonomiky. Systematická analýza otevřených zdrojů rovněž umožnila identifikovat řadu případů, kdy se OZS zapojily jednak do distribuce zdravotnických produktů vzniklých kvůli covidové krizi, jednak do obchodování s nimi. Nicméně vyvstávají již předběžné pravidelnosti, z nichž vyplývá následující:

- covidová krize nabídla OZS po celém světě jedinečné příležitosti,

98 Reuter, P. H., *Disorganized Crime. The Economics of the Visible Hand* (Cambridge, Mass.: MIT Press, 1983); Paoli, L. a Beken, T. V., „Organized Crime. A Contested Concept", in *The Oxford Handbook of Organized Crime*, ed. Paoli, L. (Oxford: Oxford University Press, 2014), s. 13–31; Hagan, F. E., „'Organized Crime' and 'Organized Crime': Indeterminate Problems of Definition", *Trends in Organized Crime*, roč. 9, č. 4 (2006), s. 127–137.

99 Albanese, J. S., *Organized Crime: From the Mob to Transnational Organized Crime*, 7. vydání (Londýn – New York: Routledge, 2014); Andreatta, D. a Favarin, S., „Features of Transnational Illicit Waste Trafficking and Crime Prevention Strategies to Tackle It", *Global Crime*, roč. 21, č. 2 (2020), s. 130–153; Aziani, A., Berlusconi, G. a Giommoni, L., „A Quantitative Application of Enterprise and Social Embeddedness Theories to the Transnational Trafficking of Cocaine in Europe", *Deviant Behavior* (2019), s. 1–23; Savona, E. U. a Mancuso, M., „Fighting Illicit Firearms Trafficking Routes and Actors at European Level. Final Report of Project FIRE" (Milán: Transcrime – Università Cattolica del Sacro Cuore, 2017).

100 Caulkins, J. P. a Reuter, P. H., „What Price Data Tell Us about Drug Markets", *Journal of Drug Issues*, roč. 28, č. 3 (1998), s. 593–612; Levi, M. „The Impacts of Organised Crime in the EU: Some Preliminary Thoughts on Measurement Difficulties", *Contemporary Social Science*, roč. 11, č. 4 (2016), s. 392–402; Reuter, P. H., *Disorganized Crime. The Economics of the Visible Hand* (Cambridge, Mass.: MIT Press, 1983).

101 Paoli, L. a Beken, T. V., „Organized Crime. A Contested Concept", in *The Oxford Handbook of Organized Crime*, ed. Paoli, L. (Oxford: Oxford University Press, 2014), s. 13–31; Aziani, A., Favarin, S. a Campedelli, G. M., „A Security Paradox. The Influence Of Governance-Type Organized Crime Over The Surrounding Criminal Environment", *The British Journal of Criminology*, roč. 60, č. 4 (2020), s. 970–993.

- organizované zločinecké skupiny se zaměřují na legální firmy, které jsou kvůli krizi v nesnázích,
- OZS využívají nové trhy se zdravotnickým vybavením,
- v některých případech se vládám nedařilo vymáhat omezení, což umožnilo OZS, aby zakročily,
- OZS stále více vyhledávají příležitosti k různým formám kyberkriminality,
- způsoby, jak OZS na krizi reagují, závisejí na jejich velikosti a vnitřní struktuře.

Infiltrace do legální ekonomiky – včetně zpronevěry a zneužívání veřejných prostředků – a nelegální vládnutí jsou úzce propojeny. Finanční injekce do ekonomiky s cílem vytvářet likviditu, obzvláště v obdobích, kdy jsou instituce oslabeny a důležitá je rychlost, zvyšují riziko, že OZS tyto prostředky, určené na snahy o ekonomickou obnovu, zpronevěří. Avšak opačná situace, kdy je ekonomický stimul příliš malý na to, aby měl nějak významný dopad, staví firmy a pracovníky do obtížného a ohroženého ekonomického postavení. Výsledně mohou zločinci firmám a jednotlivcům potýkajícím se s obtížemi nabídnout finance – což vede k tomu, že se OZS infiltrují do legální ekonomiky a posílí svou vládní roli, kontrolu nad teritoriem a vazby na místní obyvatelstvo.

Podobně i načasování intervence může rovněž zvýšit riziko zpronevěry nebo infiltrace. Ačkoliv včasná reakce je pro omezení ekonomické recese zásadní, kvapné vyplácení financí na obnovu může vést k tomu, že instituce nebudou mít dostatek času na zavedení náležitých procesů a pojistek při zadávání veřejných zakázek, které by zamezily defraudaci veřejných financí. Na druhé straně pozdější injekce likvidity mohou sice vládám a veřejné správě poskytnout dostatek času na zajištění čistých a legitimních postupů, avšak kvůli své vleklosti mohou způsobit, že se řada podniků nevyhne insolvenci či bankrotu.

Meze tohoto souhrnu výzkumu

Cílem tohoto souhrnu výzkumu je představit stručné vyhodnocení rostoucího dopadu pandemie covidu-19 na infiltraci OZS do legální ekonomiky a na jejich aktivity v oblasti nelegálního vládnutí. Čerpá z informací, které Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) shromáždil z následujících zdrojů:

- odpovědi, které UNODC obdržel od členských států v reakci na žádost o informace,
- informace poskytnuté místními pobočkami UNODC,
- systematická analýza 85 000 tisíc otevřených zdrojů, oficiálních údajů a zpráv v médiích a od institucí,
- odborná literatura.

Zde prezentovanou analýzu je třeba pokládat za předběžné vyhodnocení dopadu covidu-19 na aktivity skupin organizovaného zločinu. Cílem tohoto souhrnu je upozornit mezinárodní společenství na hrozbu organizovaného zločinu v krátkodobém i dlouhodobém měřítku v kontextu pandemie covidu-19.

Hrozba infiltrace organizovaného zločinu do legální ekonomiky

Institucionální reakce na covidovou pandemii mají hluboký dopad na zločinecké skupiny a nelegální trhy kvůli tomu, že omezily výnosnost některých aktivit prováděných

organizovanými zločineckými skupinami a vytvořily příležitosti pro nové.[102] Geografie a modality tradičních aktivit organizovaného zločinu, jako jsou obchodování s drogami a pašování migrantů, se v některých kontextech změnily, což omezilo manévrovací prostor pro OZS. Na druhé straně pandemie nabízí OZS nové příležitosti k rozšíření jejich teritorií a trhů.[103]

Vážná zdravotní a ekonomická krize způsobená pandemií otevírá dle zpráv v médiích možnost infiltrace firem a finančních institucí organizovaným zločinem a také většího rozšíření podvodů a praní peněz.[104] Je známo, že úspěšné OZS jsou rychlé a dynamické, a v době, kdy se rychle mění sociální, ekonomické a/nebo ekologické podmínky, pro ně absence byrokracie může představovat významnou konkurenční výhodu oproti vládám. Jejich operační pružnost je obzvláště výhodná v krizových situacích, jako je ta způsobená pandemií covidu-19.[105]

Pro infiltraci do legální ekonomiky mohou OZS využívat různé mechanismy, například získání kontroly nad legálními firmami. Nejohroženější firmy jsou ty, na které krize dopadla nejvíce – buď proto, že trpím náhlým nedostatkem likvidity, anebo proto, že po jejich výrobcích je mnohem větší poptávka, a tudíž jsou ziskovější.

OZS se též mohou snažit zachytit část toků veřejných financí od vlád států a nadnárodních organizací, které jsou určeny na revitalizaci národních ekonomik a podporu nejpostiženějších občanů.

1. Definice organizovaného zločinu

Organizovaný zločin nezahrnuje nahodilé neplánované individuální trestné činy. Namísto toho se zaměřuje výlučně na plánované, racionální činy skupin. Jelikož jakýkoliv seznam trestných činů by rychle zastaral, většina odborníků se nedívá na čin, ale na pachatele: organizovanou zločineckou skupinu.

Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu definuje „organizovanou zločineckou skupinu“ na základě čtyř kritérií:

- strukturovaná skupina tří nebo více osob,
- skupina existuje po určité časové období,

102 Sanchez, G. & Achilli, L., *Stranded: The Impacts of COVID-19 on Irregular Migration and Migrant Smuggling* (Florencie: European University Institute, 2020); UNODC, *COVID-19 and the drug supply chain: from production and trafficking to use* (Vídeň, 2020), s. 25. Dostupné zde: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/covid/Covid-19-and-drug-supply-chain-Mai2020.pdf.

103 Savio, I., „Italia y la hoja de ruta del crimen: cómo las mafias del mundo sacarán tajada del COVID“, *El Confidencial*, 13. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.elconfidencial.com/mundo/europa/2020-04-13/mafia-italiana-crisis-coronavirus_2543271.

104 Tessa, M., „Imprese: sale pericolo di infiltrazioni criminali, servono nuovi indicatori di anomalia | WSI“, *Wall Street Italia*, 20. května 2020. Dostupné zde: https://www.wallstreetitalia.com/imprese-sale-pericolo-di-infiltrazioni-criminali-servono-nuovi-indicatori-di-anomalia.

105 Global Initiative against Transnational Organized Crime, *Crime and Contagion: Impact of a Pandemic on Organized Crime* (2020). Dostupné zde: https://globalinitiative.net/crime-contagion-impact-COVID-crime.

- jedná ve vzájemné shodě s cílem spáchat alespoň jeden závažný trestný čin,
- aby získala, přímo či nepřímo, finanční nebo jiný hmotný prospěch.

Strukturovaná skupina je definována tak, že nemusí mít formální hierarchii ani kontinuální členství – jde o širokou definici, která může zahrnovat i volně spojené skupiny, jejichž členové nemají žádné formálně určené role. Závažný trestný čin pro účely úmluvy znamená delikt, za který je stanoven trest odnětí svobody s horní hranicí nejméně čtyři roky (článek 2 b). Státy nejsou povinny stanovit definici závažného trestného činu ani přijmout definici obsaženou v úmluvě. Definice závažného trestného činu je do úmluvy zahrnuta proto, aby se určil rozsah její působnosti a uplatnila se její ustanovení o mezinárodní spolupráci.

Dopad covidové krize na aktivity a způsob fungování organizovaného zločinu

Covid-19 podle dostupných dokladů zpomaluje a omezuje organizované zločinecké aktivity a jejich obnova nějakou dobu potrvá. Mezi kriminální aktivity zasažené pandemií patří obchodování s drogami, pašování migrantů, obchodování s lidmi, nezákonný obchod se střelnými zbraněmi, prostituce[106] (v zemích, kde je nelegální) a korumpování příslušníků bezpečnostních složek. Kvalitativní vyhodnocování současného dění z různých částí světa poskytuje představu o povaze a rozsahu tohoto fenoménu (rámečky 2–4). Ačkoliv v těchto raných fázích pandemie ještě nelze provést úplné vyhodnocení toho, jak covid-19 ovlivnil organizovaný zločin, toto ochlazení tradičních nelegálních trhů patrně vedlo k významnému snížení souvisejících zisků.

Avšak narušení způsobené covidem-19 bylo rychle využito, přičemž některé zločinecké skupiny rozšířily své portfolio, zvláště ve vztahu ke kyberkriminalitě a příležitostným kriminálním aktivitám ve zdravotnictví.[107] S tím, jak se během pandemie obchodní a osobní aktivity stále více přesouvají online, se OZS více věnují phishingovým útokům a podvodům s kreditními kartami a používají také pirátské webové stránky pro fingované dary. Bylo hlášeno využití falešných a okopírovaných webových stránek a klamavých e-mailových

106 Součástí terminologie související s prostitucí, kterou používá Organizace spojených národů, jsou termíny „prostitut(ka)“ a „sexuální pracovník/pracovnice“. V kontextu obchodování s lidmi a sexuálního vykořisťování se častěji používá první termín. Viz například Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, doplňující Úmluvu Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, v němž je za jednu z forem vykořisťování označeno zneužívání prostituce jiných, včetně sexuálního vykořisťování.

107 Global Initiative Against Transnational Organized Crime, *Crime and Contagion: The Impact of a Pandemic on Organized Crime* (březen 2020).

adres pro online podvody,[108] z nichž některé zahrnují prodej roušek a gelů na ruce.[109] OZS rovněž začaly obchodovat s nestandardními, padělanými či kradenými produkty, po nichž je velká poptávka, jako jsou roušky a dezinfekční prostředky.[110]

2. Dopad covidu-19 na organizovaný zločin na Balkáně

OZS na Balkáně podle dostupných údajů využívají covidovou krizi ke změně způsobu fungování. Zde uvádíme hodnocení pro jednotlivé trhy.

Nabídka a výroba drog: pandemická krize patrně mění dynamiku nabídky a poptávky i cen nelegálních drog na trhu – a tyto změny budou větší, pokud krize přetrvá.[111] Existují doklady o nekvalitních drogách a v některých případech i dražších drogách v Černé Hoře, v Srbsku a v Bosně a Hercegovině. Jsou také zprávy o tom, že mezi distributory drog narůstá počet osob mladších 14 let.[112]

Pašování migrantů a obchodování s lidmi: zatímco počet přijíždějících migrantů a uprchlíků v oblasti Balkánu se během covidové krize převážně snížil, u pašování migrantů či obchodování s lidmi žádný zřetelný trend vypozorovat nelze. Z oficiálních vyjádření vyplývá, že policie ve Slovinsku, Srbsku, Bosně a Hercegovině a Severní Makedonii nadále zaznamenává případy nezákonného překročení hranic a pašování migrantů. Avšak je pravděpodobné, že obě tyto aktivity jsou omezeními pohybu ztíženy.[113]

Nezákonný obchod se střelnými zbraněmi: o současných případech nezákonného obchodu se střelnými zbraněmi v daném regionu existuje jen málo dokladů. Slovinská policie odhaduje, že omezení přeshraničního pohybu sníží objem nezákonného obchodování se střelnými zbraněmi i pašování jiných výrobků. Má se též za to, že uzavření vnitřních schengenských hranic zamezuje nelegální přepravě zbraní přes Slovensko i vývozu z něj.

108 Neal, W., „Germany's Million Mask Scam Foiled as Organized Crime Goes Online", *Organized Crime and Corruption Reporting Project*, 16. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.occrp.org/en/daily/12123-germany-s-million-mask-scam-foiled-as-organized-crime-goes-online.

109 Eurojust, „Eurojust Action against Criminal Groups Abusing Corona Crisis," 8. dubna 2020. Dostupné zde: http://eurojust.europa.eu/press/PressReleases/Pages/2020/2020-04-08.aspx.

110 Balia, E., „Come Cambia Il Crimine in Epoca Di COVID: Così Le Mafie Sfruttano La Crisi Economica," *Business Insider Italia*, 17. dubna 2020.

111 Global Initiative Against Transnational Organized Crime, „Crisis and Opportunity: Impacts of the Coronavirus Pandemic on Illicit Drug Markets", *Global Initiative*, 13. května 2020. Dostupné zde: https://globalinitiative.net/coronavirus-illicit-drug-markets.

112 Djordjević, S., *Crime in the Western Balkans six at the time of Coronavirus: Early findings* (Bělehradské centrum pro bezpečnostní politiku, 2020). Dostupné zde: https://www.jstor.org/stable/resrep25083.

113 Djordjević, S., *Crime in the Western Balkans six at the time of Coronavirus: Early findings* (Bělehradské centrum pro bezpečnostní politiku, 2020); Sarajevo Times, „SIPA Police Arrested Four Persons for Human Trafficking", 27. května 2020. Dostupné zde: https://www.sarajevotimes.com/sipa-police-arrested-four-persons-for-human-trafficking.

3. Dopad covidu-19 na organizovaný zločin v Latinské Americe

Obchodování s drogami: jak vyplývá z mediálních zdrojů, obchodování s nelegálními drogami a jejich výroba – finanční základ latinskoamerických kriminálních organizací – kvůli pandemii trpí omezeními poptávky i nabídky.[114] Poklesy prodeje drog ve Spojených státech spolu s obtížemi při získávání chemikálií z jihovýchodní Asie významně zasáhly dodávky drog z Mexika.[115] Kromě toho pracovníci orgánů vymáhání práva a odborníci na obchodování s drogami uvádějí, že lockdowny narušily dodávkové řetězce mexických a kolumbijských kartelů.[116]

Pašování migrantů a obchodování s lidmi: jeden měsíc poté, co pandemie dorazila do Jižní Ameriky, chilské úřady zaznamenaly pokles počtu případů týkajících se pašování migrantů a obchodování s lidmi, k nimž obvykle dochází na hranici s Peru a Bolívií. Avšak podle chilských úřadů nedošlo během covidové pandemie k významným změnám způsobu fungování OZS.[117]

4. Situace na Blízkém východě a v severní Africe

Někteří pozorovatelé se obávají, že v důsledku covidových omezení mohou ve velmi blízké budoucnosti nejzranitelnějším společenským skupinám v nízko- a středněpříjmových zemích regionu Blízkého východu a severní Afriky dojít finanční prostředky. To by mohlo vést k nárůstu počtu lidí dopouštějících se nezákonného obchodování.[118]

Obchodování s drogami: zdá se, že nadnárodní i vnitrostátní obchod s drogami je víceméně nedotčen. Hlavními vývozci konopné pryskyřice v regionu zůstávají Maroko a Libanon a udává se, že heroin vyráběný v Afghánistánu se nadále přepravuje přes Blízký východ do Evropy či Asie.[119] Zároveň například v Alžírsku bylo nedávno zabaveno více než 600 kg konopí.[120]

Pašování migrantů: pašování migrantů z Libye do Evropy zůstává nezměněno, zatímco příliv migrantů ze subsaharské Afriky do Libye se podle všeho zpomalil.[121]

114 Fajardo, L., „Coronavirus y crimen organizado: cómo se adaptan los carteles, las maras y las pandillas a la pandemia", *BBC News Mundo*, 23. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-52350436.

115 De Mauleon, H., „El crimen organizado durante la pandemia", *El Universal*, 13. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.eluniversal.com.mx/opinion/hector-de-mauleon/el-crimen-organizado-durante-la-pandemia.

116 Mustian, J. a Bleiberg, J., „'Cartels Are Scrambling': Virus Snarls Global Drug Trade", *AP NEWS*, 19. dubna 2020. Dostupné zde: https://apnews.com/4f0a4ca93cc2fee94d386efb13db31a0.

117 UNODC (Úřad OSN pro drogy a kriminalitu), „Assessment by national authorities" (UNODC, 2020).

118 Global Initiative against Transnational Organized Crime, *Crime and Contagion: Impact of a Pandemic on Organized Crime* (2020).

119 Eljechtimi, A., „Moroccan Smugglers Embark on Long New Route to Ship Drugs to Europe", *Reuters*, 18. května 2020. Dostupné zde: https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-morocco-crime-idUSKBN22U1RS; UNODC, *COVID-19 and the drug supply chain: from production and trafficking to use* (Vídeň, 2020).

120 Algeria Press Service, „Three drug traffickers arrested, 611 kg of cannabis seized in Naama", 25. března 2020. Dostupné zde: https://www.aps.dz/en/regions/33714-three-drug-traffickers-arrested-611-kg-of-cannabis-seized-in-naama.

121 UNODC (Úřad OSN pro drogy a kriminalitu), „Field Office Assessment" (UNODC, 2020).

Prostituce (v zemích, kde je nelegální): z některých zpráv v médiích vyplývá, že sítě prostituce se reorganizovaly pod krytím „masážních salonů“, kde se poskytují sexuální služby. Například v Casablance a Marrákeši bylo v dubnu rozbito několik sítí prostituce využívajících tuto techniku.[122]
Korupce a vyděračství: některé země v regionu Blízkého východu a severní Afriky budou nejspíše čelit poklesu příjmů, což ovlivní jejich provozní rozpočty a patrně i mzdy jejich obyvatel. OZS nejspíše této situace využijí a více rozvinou korupci, aby na vnitrostátní i nadnárodní úrovni udržely a posílily své nelegální aktivity. Nahlášené případy přepravy heroinu vyrobeného v Afghánistánu přes Blízký východ ukázaly korupční chování spojené s bezpečnostními složkami, a především s pohraniční stráží. Podobně jeden policista v severní Africe využil zákaz vycházení k pašování migrantů z Libye do sousední země za úplatek.[123]
Obchodování se střelnými zbraněmi: saúdskoarabská vláda uvádí, že došlo k nárůstu pašování střelných zbraní a munice.[124]

A. Riziko infiltrace legálních firem

OZS nejspíše infiltrují legální firmy a sektory, které jsou kvůli covidové krizi zranitelné

Covidová krize přivedla mnoho podniků na hranu insolvence – více než 20 % firmám na světě byl podle ratingové agentury Moody’s snížen rating ve vztahu k riziku nesplácení úvěrů. Zvláště ohroženy jsou sektory jako hotelnictví a zábavní průmysl (60 %), doprava (35 %) a maloobchod (35 %).

Jedním z nejdramatičtějších dopadů covidové krize na podniky je nedostatek kapitálu způsobený ukončením nebo omezením podnikatelských aktivit. U firem v nesnázích, které nejsou dostatečně podpořeny státními subvencemi, je vyšší pravděpodobnost, že se budou likviditu snažit získat od OZS, a vystaví se tak většímu riziku kriminální infiltrace.[125]

<table>
<tr><th colspan="2">Pandemie covidu-19</th></tr>
<tr><th colspan="2">Finanční krize</th></tr>
<tr><th>Firmy v nesnázích</th><th>Organizované zločinecké skupiny</th></tr>
<tr><th colspan="2">OZS poskytují kapitálové stimuly a přebírají legální ekonomiku</th></tr>
</table>

122 UNODC (Úřad OSN pro drogy a kriminalitu), „Field Office Assessment“ (UNODC, 2020).

123 UNODC (Úřad OSN pro drogy a kriminalitu), „Field Office Assessment“ (UNODC, 2020).

124 UNODC (Úřad OSN pro drogy a kriminalitu), „Assessment by national authorities“ (UNODC, 2020).

125 Stephany, F. et al., *Which Industries Are Most Severely Affected by the COVID-19 Pandemic? A Data-Mining Approach to Identify Industry-Specific Risks in Real-Time*, Working Paper V 1.2 (březen 2020).

Mnoho OZS stále má finanční prostředky na infiltraci do zchudlých podniků

Ačkoliv na některé jejich aktivity dopadla krize, mnoho OZS stále má kapacitu na to, aby využívaly vznikajících kriminálních příležitostí. Mají ohromnou finanční likviditu, kterou v minulosti nahromadily uskutečňováním nelegálních i legálních aktivit. Některé již dříve investovaly do sektorů, po nichž je nyní velká poptávka, jako jsou úklidové firmy, potravinářství a pohřebnictví – a ty jim nejspíše poskytnou ještě víc finančních prostředků na infiltraci do zbídačelých podniků.[126]

Ekonomická krize nutí firmy v nesnázích hledat likviditu, kterou nabízejí OZS

Soudě dle jejich dosavadních aktivit je – podle několika zdrojů – pravděpodobné, že OZS využijí svou likviditu na podporu podniků v nesnázích a následně je převezmou buď nákupem podílů, anebo přímým převzetím jejich fungování.[127] Kriminální organizace se nejspíše zaměřují na podniky a sektory, které jim poskytnou možnosti pro další kriminální aktivity, jako je praní nelegálních výnosů a obchodování s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty. Tyto podniky potom mohou OZS pomoci ještě víc posílit jejich kontrolu a nadvládu nad legální ekonomikou.[128]

Z odhadů většiny expertů vyplývá, že kriminální organizace se při infiltracích zaměří na zvláště zranitelné sektory (rámeček 5). Tyto sektory lze identifikovat propojením dat o firmách ve finančních nesnázích, článků o současných případových studiích a tradiční preference OZS pro určitá odvětví.

126 Europol, „Pandemic Profiteering. How Criminals Exploit the COVID-19 Crisis“ (Haag: EUROPOL – European Union Agency for Law Enforcement Cooperation, 2020). Dostupné zde: https://www.europol.europa.eu/publications-documents/pandemic-profiteering-how-criminals-exploit-covid-19-crisis; Saviano, R., „La mafia del coronavirus. Dalla droga alla sanità, la pandemia aiuta l'economia criminale“, *la Repubblica*, 22. března 2020. Dostupné zde: https://www.repubblica.it/cronaca/2020/03/23/news/la_mafia_del_virus_dalla_droga_alla_sanita_la_pandemia_aiuta_l_economia_criminale-252023708; Savona, E. U. & Riccardi, M., ed., *Assessing the Risk of Money Laundering in Europe – Final Report of Project IARM* (Milán: Transcrime – Università Cattolica Sacro Cuore, 2017).

127 Bulfon, B., „Coronavirus, La Rinascita Farà Gola Alle Mafie e Ai Corrotti. 'Serve Un Drastico Processo Di Semplificazione Normativa' “, *la Repubblica*, 30. března 2020. Dostupné zde: https://www.repubblica.it/cronaca/2020/03/30/news/coronavirus_i_soldi_della_rinascita_faranno_gola_alle_mafie_necessario_un_drastico_processo_di_semplificazione_normativa_-301067692; Falcioni, D., „L'allarme di Roberto Saviano: 'Pandemia occasione per la criminalità organizzata' “, *Fanpage*, 20. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.fanpage.it/attualita/lallarme-di-roberto-saviano-pandemia-occasione-per-la-criminalita-organizzata; De Martiis, A., „The Effects of Organized Crime on Distressed Firms“, SSRN Scholarly Paper (Rochester, NY: Social Science Research Network, 30. března 2020); Naim, M., „Mafia States: Organized Crime Takes Office“, *Foreign Affairs*, roč. 91, č. 3 (2012), s. 100–111; Savona, E. U. & Riccardi, M., ed., *Assessing the Risk of Money Laundering in Europe – Final Report of Project IARM* (Milán: Transcrime - Università Cattolica Sacro Cuore, 2017).

128 DiDonato, V. & Lister, T., „The Mafia Is Poised to Exploit Coronavirus, and Not Just in Italy“, *CNN*, 19. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.cnn.com/2020/04/19/europe/italy-mafia-exploiting-coronavirus-crisis-aid-intl/index.html.

5. Ekonomické sektory ohrožené infiltrací OZS kvůli finančním nesnázím způsobeným covidovou krizí

Doprava: vlády v téměř všech regionech světa přijaly opatření, která mají obrovský dopad na dopravní sektor. Patří mezi ně varování ohledně cest, uzavírky hranic, regionální lockdowny a zákazy vycházení. V mnoha regionech se také zavedly karantény pro výletní lodě a aerolinie zastavily lety. Postižena byla též pozemní doprava včetně komerčních i soukromých autobusů a místních i meziměstských vlaků.[129]

Cestovní ruch a hotelnictví: lockdownová opatření negativně ovlivňují též rekreační střediska, restaurace, bary, hotely a další zařízení spjatá s cestovním ruchem. Mnoho podnikatelů nadále investovalo na základě předpokladů, že se ekonomika do příští jarní sezóny (2021) znovu rozjede, avšak to se s nejvyšší pravděpodobností nestane.[130] Značná část postižených firem tudíž bude nucena buď skončit, anebo hledat úvěr.[131]

Kultura a zábavní a volnočasový průmysl: jelikož velká shromáždění se pokládají za spouštěče šíření viru, byla nepříznivě postižena většina volnočasových sektorů. Spadají sem kina, divadla, koncerty, hudební festivaly, galerie výtvarného umění, noční kluby, kasina, herny a sportovní kluby.[132]

Maloobchod a trhy: přijatá opatření – sociální odstup, lockdowny – podle mediálních zdrojů těžce postihla maloobchodní sektor. Jeho udržitelnost utrpěla také tím, že lidé si nově zvykli více využívat nákupů přes internet a dovážky do domu.[133]

Ekonomické sektory těžící z covidové krize jsou ohroženy infiltrací od OZS

Některé ekonomické sektory těží z pandemie covidu-19 díky tomu, že společnostem za lockdownu poskytují nezbytné služby, jako je logistika nebo elektronické obchodování. Jiné jsou intenzivně zapojeny do řešení zdravotní krize tím, že prodávají farmaceutické

129 Becker, E., „How Hard Will the Coronavirus Hit the Travel Industry?", *National Geographic – Travel*, 2. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.nationalgeographic.com/travel/2020/04/how-coronavirus-is-impacting-the-travel-industry; *Phocus Wire*, „Coronavirus and the Travel Industry – Impact and Recovery", 26. května 2020. Dostupné zde: https://www.phocuswire.com/Coronavirus-impact-travel-industry.

130 Balia, E., „Come Cambia Il Crimine in Epoca Di COVID: Così Le Mafie Sfruttano La Crisi Economica," *Business Insider Italia*, 17. dubna 2020.

131 Di Donato, V. & Lister, T., „The Mafia Is Poised to Exploit Coronavirus, and Not Just in Italy", *CNN*, 19. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.cnn.com/2020/04/19/europe/italy-mafia-exploiting-coronavirus-crisis-aid-intl/index.html.

132 Straw, W., „Nightlife Is the Soul of Cities — and 'Night Mayors' Are Its Keepers in This Coronavirus Pandemic", *The Conversation*, 26. března 2020. Dostupné zde: http://theconversation.com/nightlife-is-the-soul-of-cities-and-night-mayors-are-its-keepers-in-thiscoronavirus-pandemic-134327.

133 *Market Watch*, „5 Industries Most Affected by COVID-19 Lockdown", 21. dubna 2020. Kumar, N. & Haydon, D., „Industries Most and Least Impacted by COVID-19 from a Probability of Default Perspective – March 2020 Update", 26. května 2020. Dostupné zde: https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/blog/industries-most-and-least-impacted-by-COVID-19-from-a-probability-of-default-perspective-march-2020-update.

a zdravotnické prostředky anebo poskytují úklidové či pohřební služby. Nárůst tržeb a ziskových marží v těchto sektorech by mohl přilákat kriminální investice v oblastech, kde jsou OZS obzvláště aktivní (rámeček 6).

6. Ekonomické sektory ohrožené infiltrací OZS kvůli příležitostem těžit z covidové krize

Velkoobchodní prodej zdravotnických produktů: Poptávka po zdravotnických prostředcích (např. zdravotnické roušky, dýchací přístroje, dezinfekce) způsobila prudký nárůst počtu nových firem dovážejících a distribuujících tyto výrobky. Některé OZS rychle využily rozdíl mezi poptávkou po zdravotnických produktech a jejich nabídkou, jež vznikla na počátku pandemie, a nabízejí produkty často v rozporu s místními schvalovacími procesy.[134]

Velkoobchodní prodej farmaceutických produktů: OZS se zapojily do poskytování léčiv údajně souvisejících s léčbou covidu-19 jednak infiltrací legálních velkoobchodních společností (jde o takzvané *paralelní dovozce* farmaceutik), jednak organizací nelegálního obchodu (rámeček 7).

Logistika a elektronické obchodování: rozvoj elektronického obchodování během lockdownu zvýšil poptávku po logistických službách. Tento sektor již byl výrazně infiltrován OZS.[135] Někteří experti uvádějí, že krize pouze zvýšila riziko infiltrace.

Maloobchodní prodej potravin: poptávka po potravinách se během krize zvýšila a supermarketům, diskontům i drobným prodejcům vzrostly tržby, a jsou tak atraktivnější pro investice od OZS.[136]

Úklidové služby, likvidace odpadů a pohřebnictví: úklidové firmy nejspíše zažijí nárůst poptávky především v postcovidové fázi, což může přitáhnout kriminální investice.[137] Mafiánské skupiny v Itálii v minulosti investovaly do firem poskytujících více služeb, například úklid, dezinfekci a pohřební služby.[138]

Zároveň náhlá poptávka po zdravotnických výrobcích, jako jsou zdravotnické roušky, dýchací přístroje a léčiva, v mnoha zemích podnítila uvolnění postupů při zadávání veřejných zakázek, což pomohlo vytvořit další příležitosti pro kriminální infiltrace (rámeček 7).

134 *Lecco News*, „Criminalità organizzata, l'osservatorio studia possibili inflitrazioni nell'emergenza COVID", 21. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.lecconews.news/lecco-citta/criminalita-organizzata-losservatorio-studia-le-possibili-infiltrazioni-legateallemergenza-276422.

135 Viz např. Savona E. U. & Riccardi, M. ed., *Assessing the Risk of Money Laundering in Europe – Final Report of Project IARM* (Milán: Transcrime – Università Cattolica Sacro Cuore, 2017).

136 Direzione Centrale della Polizia Criminale, „Report 1/2020 Dell'organismo Permanente Di Monitoraggio Ed Analisi Sul Rischio Di Infiltrazione Nell'economia Da Parte Della Criminalità Organizzata Di Tipo Magioso" (italské Ministerstvo vnitra, 2020).

137 Direzione Centrale della Polizia Criminale.

138 Falcioni, D., „L'allarme di Roberto Saviano: 'Pandemia occasione per la criminalità organizzata' ", *Fanpage*, 20. dubna 2020.

7. Případy zapojení OZS do obchodování se zdravotnickými produkty během současné covidové krize

V raných fázích pandemie se na legálním trhu obtížně sháněly roušky, dezinfekce a zdravotnické výrobky, což zločineckým skupinám poskytlo ideální podmínky.[139]

1. V Belgii inspekční a kontrolní služby Federální agentury pro léčiva a zdravotnické výrobky (FAMHP) ohlásily trend nárůstu aktivit od března 2020 v důsledku zvýšení počtu balíčků obsahujících nelegální lékařské produkty údajně účinné proti covidu-19. Kromě toho Belgie zabavila téměř 7000 nelegálních tablet chlorochinu (nebo jeho derivátů) pocházejících většinou z Indie, Číny, Kolumbie a Ruska.[140]
2. V březnu 2020 operace PANGEA XIII, koordinovaná Interpolem a zahrnující 90 zemí po celém světě, vedla k 121 zatčením, zabavení více než čtyř milionů potenciálně nebezpečných farmaceutik v hodnotě více než 14 milionů amerických dolarů a narušení aktivit 37 OZS.[141] Všechny tyto aktivity probíhaly na zhruba 2000 webových stránkách a zahrnovaly více než 34 000 nestandardních a padělaných roušek, dezinfekčních přípravků na ruce, „korona sprejů“, „koronavirových balíčků“ a neschválených antivirotik.[142]
3. Nedávná zpráva Globální iniciativy proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (GI-TOC) uvádí, že jedna z nejrozšířenějších kriminálních organizací operujících v Mexiku, Kartel Jalisco nová generace (CJNG), podporuje výrobu konkrétních padělaných zdravotnických produktů spjatých s covidem-19 a poté nutí mnoho lékáren je prodávat.[143]
4. Španělské četnictvo zadrželo více než 150 000 roušek spolu s 1100 litry chemikálií používaných při výrobě hydrogelu.[144]
5. Podobně italská policie zabavila v Miláně a Římě mnoho padělaných roušek.[145] Zhruba 9000 ochranných roušek dovezených z Číny zadržela finanční stráž,

139 Bližší informace viz UNODC, souhrn výzkumu *Zpráva o nelegálním obchodování se zdravotnickými produkty spjatým s covidem-19 jakožto hrozbě pro veřejné zdraví* (Vídeň 2020) – je součástí tohoto překladu.

140 Federal Agency for Medicines and Health Products, „Coronavirus: The FAMHP Seizes Postal Packages Containing Counterfeit and Other Illegal Medicinal Products against COVID-19“, 31. března 2020. Dostupné zde: https://www.famhp.be/en/news/coronavirus_the_famhp_seizes_postal_packages_containing_counterfeit_and_other_illegal_medicinal.

141 Behar, R., „Organized Crime In The Time Of Corona“, *Forbes*, 27. března 2020. Dostupné zde: https://www.forbes.com/sites/richardbehar/2020/03/27/organized-crime-in-the-time-of-corona/#77fafa51150d.

142 Mapenzauswa, S., „Interpol Cracks down on the Illicit Trade of Medical Supplies“, *African News Agency*, 20. března 2020. Dostupné zde: https://www.ofm.co.za/article/international/286458/interpol-cracks-down-on-the-illicit-trade-of-medical-supplies.

143 Global Initiative against Transnational Organized Crime, *Crime and Contagion: Impact of a Pandemic on Organized Crime* (2020).

144 Puglisi, J. A., „La Guardia Civil buscaba depósitos ilegales de mascarillas y encontró más de 100 armas y lanzagranadas“, *Periodista Digital*, 17. března 2020. Dostupné zde: https://www.periodistadigital.com/gente/sucesos/20200317/guardia-civil-buscaba-depositos-ilegales-mascarillas-encontro-100-armas-lanzagranadas-noticia-689404280569.

145 Global Initiative against Transnational Organized Crime, *Crime and Contagion: Impact of a Pandemic on Organized Crime* (2020).

neboť se prodávaly bez certifikace či schválení. Předpokládané kriminální spolčení zahrnovalo bývalou politicky exponovanou osobu a skupinu firem sídlících v daňových rájích.[146]

6. Snahy pašovat nutné zásoby zdravotnických roušek a dezinfekce na ruce byly zmařeny na Ukrajině, v Íránu a v Ázerbájdžánu.[147]
7. Policie v Srbsku zatkla osobu vlastnící více než 6000 roušek.[148]
8. Slovinská policie kvůli podezření z podvodu zabavila 250 000 € společnostem, které zakoupily 1,5 milionu roušek z Bosny a Hercegoviny.[149]
9. Gang v Japonsku se neúspěšně pokusil zaslat 30 000 roušek do Číny poté, co se v prosinci 2019 ve Wu-chanu koronavirus poprvé rozšířil.[150]
10. Média informovala o případu „ventilátorové aféry" v Bosně a Hercegovině, jež zahrnovala dodávku nestandardních dýchacích přístrojů.[151]

Hrozba organizovaného zločinu spjatá s obchodováním s padělanými covidovými lékařskými produkty se s postupem pandemie bude vyvíjet

OZS se rychle přizpůsobily mezeře na trhu s lékařskými produkty vzniklé v raných fázích pandemie.[152] S postupem pandemie budou své aktivity spjaté s lékařskými produkty rozvíjet – léčiva na prevenci a léčbu covidu-19 se nejspíše ukážou být lukrativní. Jakmile se prokáže účinnost nějaké vakcíny či léčby, celosvětová poptávka po ní rychle vzroste. Pokud nabídka nedokáže uspokojit poptávku, poskytne to OZS příhodné prostředí pro

146 Foschini G., Mensurat, M.A. Tonacci F., „Coronavirus, l'Inail: 'Pericolose le mascherine di Pivetti', ma il certificato venne falsificato", *la Repubblica*, 28. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.repubblica.it/cronaca/2020/04/28/news/coronavirus_inchiesta_mascherine-255097954.

147 Global Initiative against Transnational Organized Crime, *Crime and Contagion: Impact of a Pandemic on Organized Crime* (2020).

148 Dervisbegovic, N., „Balkan Gangsters 'Profiting From Pandemic', Report", *Balkan Insight*, 16. dubna 2020. Dostupné zde: https://balkaninsight.com/2020/04/16/balkan-gangsters-profiting-from-pandemic-report-says.

149 Dervisbegovic, N., „Balkan Gangsters 'Profiting From Pandemic', Report", *Balkan Insight*, 16. dubna 2020.

150 Cerantola, A., „Japanese Gangs Vie for Power Amid Pandemic", *OCCRP*, 22. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.occrp.org/en/coronavirus/japanese-gangs-vie-for-power-amid-pandemic.

151 Cuckić, N., „'Ventilators' affair in BiH – fight against corruption or another political quarrel?", *European Western Balkans*, 5. června 2020. Dostupné zde: https://europeanwesternbalkans.com/2020/06/05/ventilators-affair-in-bih-fight-against-corruption-or-another-political-quarrel.

152 Bližší informace viz UNODC, souhrn výzkumu *Zpráva o nelegálním obchodování se zdravotnickými produkty spjatým s covidem-19 jako žto hrozbě pro veřejné zdraví* (Vídeň 2020) – je součástí tohoto překladu; Kumar I. & Tidey A., „COVID-19: Organised crime group 'adapting' with 'new crime trends', Interpol Warns", *Euronews*, 30. března 2020. Dostupné zde: https://www.euronews.com/2020/03/30/covid-19-organised-crime-group-adapting-with-new-crime-trends-interpol-warns.

zaplnění mezer nestandardními a padělanými produkty. OZS mají zkušenosti s řízením propracovaných struktur obchodování s padělanými léčivy, což vyžaduje konexe ve zdravotnictví a logistické know-how.[153] [154]

B. Hrozba zpronevěry a zneužívání veřejných prostředků ve světle balíčků ekonomické obnovy určených na řešení krize

Kriminální organizace jsou při zvyšování svých zisků odkázány na legální ekonomiku. Defraudace veřejných prostředků může posilovat organizovaný zločin, poskytovat příležitosti pro patronát prostřednictvím zaměstnávání, vést k vzniku nekvalitních veřejných statků a snižovat zisky podnikům dodržujícím zákony.[155]

Dřívější krizové situace – zejména zemětřesení v Itálii[156] a tropické bouře v Karibiku[157] – ozřejmily schopnost OZS infiltrovat legální ekonomiku zpronevěrou a zneužíváním veřejných prostředků (box 8).

Zpronevěru veřejných prostředků patrně usnadňuje korupce

Korupce je kriminalizována Úmluvou OSN proti korupci. Tato úmluva zavazuje smluvní státy k tomu, aby přijaly legislativní a jiná opatření „nezbytná k tomu, aby se za trestné činy v případě úmyslného spáchání mohly pokládat defraudace, zpronevěra nebo jiná forma zneužití majetku ze strany veřejného činitele, v zájmu jeho prospěchu nebo prospěchu jiné osoby nebo subjektu, týkající se jakéhokoli majetku, veřejných nebo soukromých finančních prostředků nebo cenných papírů nebo jakékoli jiné hodnotné věci, svěřených veřejnému činiteli v souvislosti s jeho služebním postavením."[158]

Obecně řečeno je korupce spojena s mocí svěřenou státním úředníkům a funkcemi, jež vykonávají. Korupce odvádí zdroje od jejich právoplatného účelu na úkor kvality života lidí a narušuje důvěru veřejnosti ve státní instituce. Pandemie covidu-19 nečekaně postavila vlády do situace, kdy potřebují sehnat velké množství lékařského vybavení, aby uspokojily poptávku nemocnic i široké veřejnosti. OZS mohou takovouto situaci snadno využít, obzvláště pokud vlády musí čelit i dalším stresorům. Většina zemí si nevytvořila nouzové plány pro takovýto scénář, a jsou tak vůči OZS zvláště zranitelné.

153 Savona, E. U., Dugat, M.A. Riccardi M., „Theft of Medicines from Hospitals as Organised Retail Crime: The Italian Case", in *Retail Crime: International Evidence and Prevention*, ed. Ceccato, V. a Armitage, R., *Crime Prevention and Security Management* (Cham: Springer International Publishing, 2018), s. 325–353.

154 Beken, T. V., *European Organised Crime Scenarios for 2015* (Maklu, 2006).

155 Daniele, G. & Dipoppa, G., *Doing Business Below the Line: Screening, Mafias and Public Funds*, BAFFI CAREFIN Centre Research Paper č. 2018-98 (2018).

156 Gisoldi, A., „Terremoto Irpinia 35 anni (e 50mila miliardi) dopo. Zamberletti: 'Sprechi e malaffare? Colpa della politica locale' ", *Il Fatto Quotidiano*, 24. listopadu 2015. Dostupné zde: http://www.ilfattoquotidiano.it/2015/11/24/terremoto-irpinia-35-anni-e-50milamiliardi-dopo-zamberletti-sprechi-e-malaffare-colpa-della-politica-locale/2247028.

157 Goi, L., „Honduras Crime Group Used Natural Disaster to Launder Money", *InSight Crime*, 29. března 2017. Dostupné zde: https://www.insightcrime.org/news/brief/honduras-crime-group-used-disaster-launder-money.

158 *Úmluva OSN proti korupci*, článek 17.

OZS mohou uplácet státní úředníky, aby zpronevěřili prostředky, obzvláště v oblastech, kde tyto skupiny operují již dlouho. Úplatkářství se také nejspíše dopouštějí členové OZS zapojení do těchto struktur.

Korupce usnadňuje zpronevěru. Pevné kriminogenní vazby mezi OZS a státními úředníky jsou jedním z nejvíce očividných způsobů, jak se zločincům daří defraudovat veřejné prostředky. Například po zemětřesení v Itálii v roce 1980 nejprve záchranné fondy spravovali celostátní instituce a odborníci. V této době probíhal proces obnovy hladce. Když se však odpovědnost přesunula na lokální instituce a odborníky, kde mohly kriminální organizace vykonávat větší vliv, tak se mafiánským skupinám podařilo tyto prostředky zpronevěřit.[159]

Tam, kde je korupce zakořeněná, je i vyšší riziko zneužívání veřejných prostředků. Riziko zpronevěry záchranných fondů může záviset na tom, jaký druh instituce je spravuje. Specifické vyhodnocení transparentnosti zadávání veřejných zakázek by mohlo poskytnout přesnější odhad takovéhoto rizika.

8. Případy zpronevěry veřejných prostředků spjaté s minulými krizemi

„Cachiros", mocná honduraská skupina obchodující s drogami, údajně využila zničující tropickou bouři Agatha v roce 2010 k tomu, aby vyprala odhadem 6,4 milionu amerických dolarů. Tato organizace zařídila, že si stát v období po bouři objednal u firem realizaci velkých **infrastrukturních projektů**. Většina státních institucí a úřadů odpovědných za dohled nad těmito projekty buď byla pod kontrolou Cachiros, anebo se ukázalo, že vůbec neexistují. Navíc národní elektrárenská společnost ENEE byla obviněna z umělého navýšení ceny této komodity ve prospěch zločinecké skupiny.[160]

Zemětřesení v jižní Itálii v roce 1980 na celé roky zásadně narušilo socioekonomickou strukturu postižených regionů. Komisař odpovídající za koordinaci **podpůrných programů** uvedl, že většinu z nich řídily mafiánské skupiny usilující o zpronevěru prostředků. Toto tvrzení ukazuje, že kriminální organizace patrně vykonávají výrazně větší vliv nad lokálními institucemi a odborníky než nad jejich celostátními protějšky, a je tak pro ně jednodušší defraudovat **prostředky na obnovu**.[161]

Miliony z veřejných prostředků byly určeny na **obnovu** jihoitalského města Neapol po **cholerové krizi** roku 1884. Většinu těchto peněz obdržela skupina Camorra, zčásti díky svým politickým spojencům a korupčním praktikám.[162]

159 Gisoldi, A., „Terremoto Irpinia 35 anni (e 50mila miliardi) dopo. Zamberletti: 'Sprechi e malaffare? Colpa della politica locale' ", *Il Fatto Quotidiano*, 24. listopadu 2015.

160 Goi, L., „Honduras Crime Group Used Natural Disaster to Launder Money", *InSight Crime*, 29. března 2017.

161 Gisoldi, A., „Terremoto Irpinia 35 anni (e 50mila miliardi) dopo. Zamberletti: 'Sprechi e malaffare? Colpa della politica locale' ", *Il Fatto Quotidiano*, 24. listopadu 2015.

162 Saviano, R., „La mafia del coronavirus. Dalla droga alla sanità, la pandemia aiuta l'economia criminale", *la Repubblica*, 23 března 2020. Dostupné zde: https://www.repubblica.it/cronaca/2020/03/23/news/la_mafia_del_virus_dalla_droga_alla_sanita_la_pandemia_aiuta_l_economia_criminale-252023708.

Podle zpráv v médiích využily známé kriminální skupiny *jakuzy* katastrofálního zemětřesení a tsunami v Japonsku roku 2011 k získání kontraktů pro své **stavební společnosti** na dalekosáhlou rekonstrukci. Jakuza uskutečnila svůj kriminální plán spolu s masivní distribucí humanitární pomoci obětem této přírodní katastrofy, a to především s cílem získat si podporu komunity a místních úřadů.[163]

Covid-19 jako příležitost k posílení moci organizovaných zločineckých skupin

Vlády na celém světě se snaží zastavit šíření pandemie a zároveň zvládat ekonomické náklady na lockdownová opatření. Avšak některé jejich reakce jsou nedostatečné, neboť podpůrné finanční balíčky a institucionální reakce jsou příliš pomalé anebo příliš malé. Krize dostala vládní instituce pod velký tlak a odhalila přitom organizační limity a sociální tenze. V důsledku toho vzrostla potřeba aktivního vládnutí.[164]

Covidová krize přišla v situaci, kdy OZS v rozvojových i rozvinutých zemích usilují o výkon vlády

Covidová krize poskytla těm OZS, které mají ambici ovládat nejen trhy, ale i teritoria,[165] příležitost posílit jejich vazby s místním obyvatelstvem. V některých kontextech se vzestup organizovaného zločinu dá připsat slabosti státu či nedostatkům vládnutí.[166] Tyto slabosti jsou často systémové a dlouhodobé a krize jako covid-19 je zhorší.

OZS vykonávají činnost nelegálních vlád již od počátku pandemie

Milice, povstalci a teroristické skupiny zapojené do kriminálních aktivit využívají covidovou krizi k posílení své vládní role, stejně jako činili při krizích v minulosti.

Avšak na rozdíl od aktivit, jimiž se infiltrují do legální ekonomiky, vykonávají OZS nelegální vládnutí často otevřeně. Vymáhání společenského odstupu nebo poskytování potravin komunitám zakoušejícím těžkosti vyžaduje jen nemnoho plánování či organizace

163 Jones, T. Y., „Yakuza among First with Relief Supplies in Japan", *Reuters*, 25. března 2011. Dostupné zde: https://www.reuters.com/article/us-yakuza-idUSTRE72O6TF20110325.

164 Asmann, P., „What Does Coronavirus Mean for Criminal Governance in Latin America?", *InSight Crime*, 31. března 2020. Dostupné zde: https://www.insightcrime.org/news/analysis/criminal-governance-latin-america-coronavirus.

165 Aziani, A., Favarin, S. & Campedelli, G. M., „A Security Paradox. The Influence Of Governance-Type Organized Crime Over the Surrounding Criminal Environment", *The British Journal of Criminology*, roč. 60, č. 4 (2020), s. 970–993; Campana, P. & Varese, F., „Organized Crime in the United Kingdom: Illegal Governance of Markets and Communities", *The British Journal of Criminology*, roč. 58, č. 6 (2018), s. 1381–1400; Gambetta, D., *The Sicilian Mafia. The Business of Private Protection*, 1. vyd. (Cambridge – Londýn: Harvard University Press, 1993); Paoli, L., *Mafia Brotherhoods: Organized Crime, Italian Style* (New York: Oxford University Press, 2003).

166 Gambetta, D., *The Sicilian Mafia. The Business of Private Protection* (Harvard University Press, 1993); Hill, P. B. E., *The Japanese Mafia: Yakuza, Law, and the State* (Oxford – New York: Oxford University Press, 2003); Varese, F., *Organized Crime: Critical Concepts in Criminology* (Londýn – New York: Routledge, 2010).

a lze je pozorovat okamžitě. Nákup podílů ve firmě nebo defraudace veřejných prostředků nějaký čas trvá a probíhá skrytě. Proto se o nelegálním vládnutí médiím snáze informuje a pro širokou veřejnost je viditelnější – nejen až po krizi, ale již v jejím průběhu.

9. Spojitosti mezi organizovaným zločinem a terorismem

Spojitosti mezi terorismem a organizovaným zločinem jsou mnohostranné a mohou se projevovat různými způsoby. Obecně vzato mají teroristické skupiny a OZS teoreticky odlišné cíle. Teroristické skupiny úmyslně napadají státní moc a usilují o uskutečnění politické změny násilnými prostředky; jejich motivace souvisí s několika faktory včetně (nikoliv však výhradně) ideologických.[167] Naproti tomu OZS obvykle provozují tajné operace s cílem získat finanční nebo jiný hmotný prospěch a zároveň se vyhnout odhalení orgány vymáhání práva. Rozklad, který se snaží šířit po teritoriích pod pravomocí státu, nemá způsobit politickou změnu, ale spíše zachovat podmínky příznivé pro jejich operace.[168]

V praxi se spojitosti mezi terorismem a organizovaným zločinem nejvýznamněji ukazují ve financování terorismu.[169] V jiných případech mohou tyto spojitosti obnášet pašování migrantů a nezákonný obchod se zbraněmi zahrnující ruční palné a lehké zbraně i další vojenské vybavení. Dalšími aktivitami pak mohou být krádeže aut, nelegální těžba nerostů, únosy kvůli výkupnému, obchod s drogami, ilegální obchod s kulturními statky a nelegální obchodování s dalšími předměty. Případy, kdy OZS pomáhají s přepravou teroristů přes hranice anebo do svých aktivit integrují bývalé zahraniční teroristické bojovníky, také představují možné scénáře propojení těchto dvou fenoménů.

Aktivity OZS v oblasti vládnutí zahrnují poskytování ekonomické pomoci i vymáhání lockdownových opatření

Přísné lockdowny v mnoha zemích nevyhnutelně způsobily ekonomický pokles. Lidé byli odříznuti od svých zdrojů živobytí a donuceni se místo toho spoléhat na jiné zdroje příjmů. Zároveň některé vládní orgány nedokážou rozsáhlé lockdowny vymáhat. Na krizi zareagovaly pomalu a chybějí jim zdroje na poskytování náležité ekonomické pomoci.

V mnoha případech je zastoupily OZS, aby využily situace. Fakticky tak fungují jako vládní orgány – na teritoriích, která ovládají, vymáhají karanténní opatření a poskytují podporu.

167 S/2015/366 – *Report of the Secretary-General on the threat of terrorists benefiting from transnational organized crime* (OSN, 2015), odst. 8. Dostupné zde: https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/148/38/PDF/N1514838.pdf.

168 S/2015/366, odst. 9.

169 *Report of the Secretary-General on actions taken by Member States and the Global Compact Entities to address the issue of linkages between terrorism and organized crime* (v tisku).

Využívání příležitostí vyžaduje vysokou míru kontroly a sepětí s komunitou

Rychlá pomoc lidem v nesnázích i vymáhání pravidel během pandemie vyžadují vysokou míru kontroly a sepětí s komunitou. Při zvládání krize hrají viditelnou roli pouze skupiny, které již takovéto kapacity mají.[170] Kriminální organizace, které před pandemií neměly v daném teritoriu silné kořeny, neměly schopnost najednou změnit směr a začít prosazovat svůj model vládnutí. Pokud však pandemie a její negativní ekonomické a sociální dopady budou trvat dlouho, tak i OZS postrádající kapacity k vládnutí je mohou získat. Jak ukázaly dřívější krize, dlouhodobá křehkost legitimních institucí poskytuje OZS příležitosti posilovat jejich moc a vliv v daných teritoriích a sektorech ekonomiky.[171]

OZS poskytují vládní služby v různých formách:

Přímé živobytí

Během prvních týdnů lockdownu se OZS s cílem posílit svou reputaci zachovaly jako „v dobrém úmyslu jednající" ochránci a rozdávaly znevýhodněným rodinám balíčky pomoci. V jižní Itálii začali známí členové mafie rozdávat potraviny koncem března. Členové Cosa nostry přímo rozdávali potraviny obyvatelům Palerma a v Neapoli podle zpráv v médiích poskytovaly rodiny Camorry lidem základní nezbytnosti přes falešné charitativní organizace.[172]

V Mexiku zvolily kriminální organizace stejnou cestu. Kartel Sinaloa, Kartel Jalisco nová generace, Kartel ze Zálivu, Los Durango a Los Viagras dodávaly lidem v teritoriích pod svou kontrolou balíčky obsahující potraviny a dezinfekci. Členové kartelů těmto svým krokům též dělali reklamu. Například Los Viagras zveřejnili videa ozbrojenců rozdávají-

170 Asmann, P., „What Does Coronavirus Mean for Criminal Governance in Latin America?", *InSight Crime*, 31. března 2020. Dostupné zde: https://www.insightcrime.org/news/analysis/criminal-governance-latin-america-coronavirus.

171 Locke, R., *Organized Crime, Conflict and Fragility: A New Approach* (New York: International Peace Institute, 2012); Gambetta, D., *The Sicilian Mafia. The Business of Private Protection*, 1. vyd. (Cambridge – Londýn: Harvard University Press, 1993).

172 Crimaldi, G., „Coronavirus a Napoli, il welfare della camorra arriva in Parlamento:‚Il Viminale pronto a intervenire' ", *Il Mattino*, 16. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.ilmattino.it/napoli/politica/coronavirus_a_napoli_il_welfare_della_camorra_in_parlamento-5175000.html; Di Donato, V. a Lister, T., „The Mafia Is Poised to Exploit Coronavirus, and Not Just in Italy", *CNN*, 19. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.cnn.com/2020/04/19/europe/italy-mafia-exploiting-coronavirus-crisis-aid-intl/index.html; Rosen, K. R., „Stoking Unrest and Distributing Groceries: Italy's Mafias Gain Ground in Fight for Loyalty during Pandemic Lockdown", *Newsweek*, 18. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.newsweek.com/italy-mafias-coronavirus-pandemic-support-1498726.

cích zezadu z pickupu pytle s potravinami, zatímco jiné kartely na balíčky, které dodávaly, vytiskly svá loga (rámeček 10).[173] Těmito vystoupeními si zajistily, že se i ti, kdo dodávky neobdrželi, dozvěděli, že lidem v nouzi pomáhají právě zločinecké skupiny.[174]

Skupiny jakuzy v Japonsku též rozdávaly nezbytnosti a snažily se posílit svou reputaci propagačními vystoupeními. V únoru pobočky gangu Jamaguči-gumi lékárnám a mateřským školám bezplatně rozdávaly roušky, toaletní papír a papírové kapesníky. Skupiny jakuzy též nabídly, že vydezinfikují Diamond Princess, výletní loď kotvící v jokohamském přístavu, na níž se vyskytlo 705 pozitivních případů koronaviru.[175] Také jihoafrické gangy se pokusily posílit vztahy se svými komunitami tím, že údajně přerušily soupeření a rozdávaly v Kapském Městě balíčky s potravinami.[176]

10. Mexické drogové kartely rozdávají obyvatelům v tísni balíčky pomoci

Udává se, že během dubna 2020 mexické skupiny obchodníků s drogami rozdávaly potraviny a další nezbytnosti v nízkopříjmových oblastech teritorií pod svou kontrolou.

V chudých čtvrtích Guadalajary se rozdávaly balíčky obsahující olej, cukr, rýži, toaletní papír a další základní potřeby. Videozáznam ukazuje ručně rozdávané balíčky s logem „El Chapo 701“.[177]

Podobný videozáznam ukazuje členy Kartelu Jalisco nová generace, jak rozdávají balíčky v osmi obcích státu San Luis Potosí. Na pytle s potravinami nalepili samolepky s logem kartelu „CJNG“ a nápisem: „Pomoc v covidové nouzi od vašich přátel“.[178]

173 Ernst, F., „Mexican Criminal Groups See COVID-19 Crisis as Opportunity to Gain More Power“, *The Guardian*, 20. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.theguardian.com/world/2020/apr/20/mexico-criminal- groups -covid-19-crisis-opportunity-gain- power; Keyser, Z., „As Mafia Delivers Essentials in Italy, Cartels Distribute Food in Mexico“, *The Jerusalem Post*, 21. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.jpost.com/international/as-mafia-delivers-essentials-in-italy-cartel-distributes- food-in- mexico- 625283; Sieff, K. et. al., „Now Joining the Fight against Coronavirus: The World's Armed Rebels, Drug Cartels and Gangs“, *The Washington Post*, 14. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.washingtonpost.com/world/the_americas/coronavirus-taliban-ms-13-drug-cartels-gangs/ 2020/04/13/83aa07ac-79c2-11ea-a311-adb1344719a9_story.html;
Torres, A., „Notorious Mexican cartels hand out food and sanitizer to poor struggling with the Coronavirus pandemic“, *The Daily Mail*, 14. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.dailymail.co.uk/news/article-8218479/ Notorious-Mexican-cartels-aid-countrys-poor-struggling-coronaviruspandemic.html.

174 Rosen, K. R., „Stoking Unrest and Distributing Groceries: Italy's Mafias Gain Ground in Fight for Loyalty during Pandemic Lockdown“, *Newsweek*, 18. dubna 2020.

175 Cerantola, A. „Japanese Gangs Vie for Power Amid Pandemic“, *Organized Crime and Corruption Reporting Project*, 22. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.occrp.org/en/coronavirus/japanese-gangs-vie-for-power-amid-pandemic.

176 *Bloomberg*, „Gangs in South Africa Call a Truce as Coronavirus Lockdown Limits Drug Trade“, 20. dubna 2020; Wyatt, T., „South African Gangs Make Unexpected Truce to Join Forces and Help People during Pandemic“, *The Independent*, 20. dubna 2020.

177 Keyser, Z., „As Mafia Delivers Essentials in Italy, Cartels Distribute Food in Mexico“, *The Jerusalem Post*, 21. dubna 2020.

178 Torres, A., „Notorious Mexican cartels hand out food and sanitizer to poor struggling with the Coronavirus pandemic“, *The Daily Mail*, 14. dubna 2020.

Kolovaly též fotografie ozbrojených členů Kartelu ze Zálivu rozdávajících ve státě Tamaulipas krabice oblepené samolepkami s nápisem: „Kartel ze Zálivu na pomoc Ciudadu Victoria, Señor 46, Vaquero“. Señor 46 je pseudonym vůdce buňky kartelu operující ve městě Matamoros.[179]
Existují také doklady ukazující členy zločinecké skupiny Los Viagras rozdávající balíčky pomoci zezadu z pickupu v Apatzingánu. V protikladu k postupu jiných kartelů, které pro poskytování balíčků využily vlastní zdroje, Los Viagras na financování své pomoci komunitě údajně vymáhali příspěvky od místních firem.[180]

Podpora firmám

Italská Camorra, která se vždy velmi aktivně věnovala lichvě, rychle využila krize, uplatnila přístup „něco za něco“ a začala půjčovat peníze s nulovou úrokovou sazbou.[181] Dary během krize mohou vyvolávat větší loajalitu a vděčnost než ekonomická pomoc ve stabilních obdobích.[182] Podobně v Guatemala City členové gangu Barrio 18 odložili výběr výpalného od místních pouličních prodejců.[183] Udává se, že v Mexico City nabízely OZS půjčky majitelům firem, aby jejich firmy mohly po skončení krize obnovit provoz.[184]

ORGANIZOVANÉ ZLOČINECKÉ SKUPINY BĚHEM COVIDU-19 INFILTRUJÍ EKONOMIKU	
FIRMY V NESNÁZÍCH	ORGANIZOVANÝ ZLOČIN
EKONOMIKA	
	OZS mají finanční prostředky na infiltraci firem, které jsou během pandemie covidu-19 ve finančních těžkostech, i firem, po nichž pandemie vytvořila velkou poptávku.

179 Sieff K., et al., „Now Joining the Fight against Coronavirus: The World’s Armed Rebels, Drug Cartels and Gangs“; Torres, A., „Notorious Mexican cartels hand out food and sanitizer to poor struggling with the Coronavirus pandemic“, *The Daily Mail*, 14. dubna 2020.

180 Ernst, F., „Mexican Criminal Groups See COVID-19 Crisis as Opportunity to Gain More Power“, *The Guardian*, 20. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.theguardian.com/ world/2020/apr/20/mexico-criminal-groups-covid-19-crisis-opportunity-gain-power; *Reuters*, *El Chapo’s Daughter, Mexican Cartels Hand out Coronavirus Aid*, 2020. Dostupné zde: https://www.youtube.com/watch?v=t-8iNURe5fU.

181 Falcioni, D., „L’allarme di Roberto Saviano:,Pandemia occasione per la criminalità organizzata‘ “, *Fanpage*, 20. dubna 2020.

182 Rosen, K. R., „Stoking Unrest and Distributing Groceries: Italy’s Mafias Gain Ground in Fight for Loyalty during Pandemic Lockdown“, *Newsweek*, 18. dubna 2020.

183 Navarrete, M.A., „Coronavirus afecta dinámicas de extorsión en México y Centroamérica“, *InSight Crime*, 13. dubna 2020. Dostupné zde: https://es.insightcrime.org/noticias/analisis/extorsion-pandemia-violencia; Ríos, R. a Sapalú, L., „Pandilleros Conceden Indulto En El Cobro de Extorsión“, *El Periódico*, 26. března 2020. Dostupné zde: https://elperiodico.com.gt/nacionales/2020/03/26/pandilleros-conceden-indulto-en-el-cobro-de-extorsion.

184 *El Universal*, „The Unión Tepito Cartel is providing loans to small businesses in Mexico City“, 25. května 2020. Dostupné zde: https://www.eluniversal.com.mx/ english/union-tepito-cartel-providing-loans-small-business-owners-mexico-city.

Nabízení pracovních míst nezaměstnaným nebo nechodícím do škol

OZS kromě toho, že s cílem získat si přízeň otevřely úvěrové kanály, mohou krizi využívat také pro nábor členů. Lockdownová opatření způsobila prudký nárůst nezaměstnanosti a zavírání škol. Ekonomické těžkosti nevyhnutelně vedou k hledání nových pracovních příležitostí, a jelikož ekonomická obnova stále není na dohled, zvyšuje se riziko, že se příležitosti najdou jen mimo legální ekonomiku.[185] Navíc tím, že děti jsou mimo školy a uzavřela se i další komunitní střediska jako knihovny a centra pro mládež a děti, odstranil lockdown mnoho tradičních způsobů identifikace dětí vystavených riziku.[186] Například v Anglii zůstaly školy otevřeny jak pro ohrožené děti, tak pro děti nezbytných pracovníků, avšak podle zpráv v médiích je navštěvovalo pouze 5 % žáků identifikovaných jako ohrožení. To zvyšuje pravděpodobnost, že mladé lidi v této vysoce rizikové demografické skupině získají místní gangy.[187]

Kontrola cen

Brazilské OZS a milice operující ve favelách uplatňují svou vládní moc formou kontroly cen. Když raketově vzrostla poptávka po dezinfekci a rouškách, jejich ceny se dramaticky zvýšily, což pro rodiny představuje těžké břemeno.[188] Uvalovat kontroly cen je za běžných okolností výsadou státu. Avšak značná zdržení s potravinovými lístky, zdaněním a dalšími sociálními opatřeními otevřela dveře pro různé formy nelegálního vládnutí, jejichž cílem je vyvolávat a posilovat loajalitu.

185 Arsovska, J., *Decoding Albanian Organized Crime: Culture, Politics, and Globalization* (Oakland, Kalifornie: University of California Press, 2015); Calderoni, F. et al., „Recruitment into Organised Criminal Groups: A Systematic Review", *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, č. 583 (2020); Decker. S. H. a Townsend-Chapman, M., *Drug Smugglers on Drug Smuggling: Lessons from the Inside* (Filadelfie: Temple University Press, 2008).

186 Adams, R., „Children Could Be Recruited by Gangs during Lockdown, Report Says", *The Guardian*, 25. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.theguardian.com/society/2020/apr/25/children-could-be-recruited-by-gangs-during-lockdown-report-says.

187 Weale, S., „Just 5% of Vulnerable Children Were in School in England Last Week", *The Guardian*, 21. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.theguardian.com/education/2020/apr/ 21/just-5-of-vulnerable-children-were-in-school-in-england-last-week; Yeginsu, C., „If U.K. Schools Reopen, Will the Students Return?", *The New York Times*, 11. května 2020. Dostupné zde: https://www.nytimes.com/2020/05/11/world/europe/coronavirus-uk-schools-reopen.html.

188 Asmann, P., „What Does Coronavirus Mean for Criminal Governance in Latin America?", *InSight Crime*, 31. března 2020.

Zdravotní služby

V Afghánistánu Tálibán vyslal zdravotnické týmy do odlehlých oblastí, aby bojovaly proti viru. V obdobné snaze prezentovat se jako vládnoucí orgán militantní skupina Haját Tahrír al-Šám předávala zdravotnické informace veřejnosti v syrské provincii Idlib.[189] Tyto zákroky umožňují takovýmto skupinám vystupovat jako účinné a efektivní instituce.

Vymáhání společenského odstupu

Je známo, že OZS po celém světě řídí bezpečnost.[190] V důsledku šíření viru některé OZS začaly vymáhat své modely vládnutí ukládáním zákazů vycházení a omezení volného pohybu osob. Například Tálibán vymáhal karanténní opatření u cestujících z Íránu; gangy v Brazílii ukládaly zákazy vycházení (rámeček 11); bojovníci z opoziční 29. fronty bývalých Revolučních ozbrojených sil Kolumbie (FARC) a Haját Tahrír al-Šám v Sýrii omezovali veřejná shromáždění a vymáhali lockdowny.[191]

11. Brazilské gangy ukládají ve favelách společenský odstup

V březnu členové gangů v Brazílii ukládali obyvatelům zákazy vycházení i další omezení a vymáhali je.

Poté, co se riodejaneirská Cidade de Deus stala první favelou, kde se vyskytl případ covidu-19, členové gangu Rudé komando nařídili jejím 40 000 obyvatelům, aby po osmé večer zůstávali uvnitř. Videozáznam ukazuje, jak členové této zločinecké skupiny procházejí ulicemi a vyhrožují, že kdokoliv, koho najdou venku, bude potrestán. Podobný přístup se uplatnil v největší brazilské favele Rocinha (Rio de Janeiro) a ve favelách Pavão–Pavãozinho (Copacabana) a Cantagalo (Ipanema), kde zločinecké skupinu hrozily násilím komukoliv, kdo by porušil zákaz vycházení.[192] Podle mediálních zdrojů kriminální skupiny v jiných favelách též vymáhaly společenský odstup. Členové gangů v Morro dos Prazeres nutili obyvatele, aby omezili shromažďování na dvojčlenné skupiny. V Parque obchodníci s drogami donutili obchody ke zkrácení otvírací doby a bohoslužby ve favele Nova Holanda se přesunuly ven.[193]

189 Sieff, K. et al., „Now Joining the Fight against Coronavirus: The World's Armed Rebels, Drug Cartels and Gangs", *The Washington Post*, 15. dubna 2020.

190 Aziani A., Favarin S. a Campedelli G. M., „A Security Paradox. The Influence Of Governance-Type Organized Crime Over the Surrounding Criminal Environment", *The British Journal of Criminology*, roč. 60, č. 4 (2020), s. 970–993.

191 Asmann, P., „What Does Coronavirus Mean for Criminal Governance in Latin America?"; Sieff, K. et al., „Now Joining the Fight against Coronavirus: The World's Armed Rebels, Drug Cartels and Gangs", *The Washington Post*.

192 Asmann, P., „What Does Coronavirus Mean for Criminal Governance in Latin America?"; Briso, C. B. & Phillips, T., „Brazil Gangs Impose Strict Curfews to Slow Coronavirus Spread", *The Guardian*, 25. března 2020. Dostupné zde: https://www.theguardian.com/world/2020/mar/25/brazil-rio-gangs-coronavirus; Sieff, K. et al., „Now Joining the Fight against Coronavirus: The World's Armed Rebels, Drug Cartels and Gangs", *The Washington Post*, 15. dubna 2020.

193 Briso, C. B. & Phillips, T., „Brazil Gangs Impose Strict Curfews to Slow Coronavirus Spread", *The Guardian*, 25. března 2020.

Posílení kriminálního vládnutí během krizí nepředstavuje nový vývoj

OZS využily pro rozšíření vládní role i minulé krize, především ekologické katastrofy, kdy se bezpečnostní síly soustředily na bezprostřední reakci a na záchranné práce. Přerušení dodávek základních potřeb, jako jsou potraviny, voda a léčiva, poskytuje v takovéto situaci zločincům příležitosti posílit jejich vazby na komunitu.

V roce 2013 využily mexické drogové kartely zkázu způsobenou hurikány k posílení popularity

V září 2013 zasáhl východní pobřeží Mexika hurikán Ingrid a způsobil přes 30 úmrtí a škody ve výši více než jedné miliardy amerických dolarů. Kartel ze Zálivu, jenž ovládal některé z nejvíce zasažených oblastí, začal rozdávat balíčky pomoci obsahující potraviny a vodu a poté toto začal propagovat v sociálních médiích s cílem získat více příznivců. Kartel Sinaloa podle všeho uplatnil podobný přístup v září 2013, kdy jeho teritoria na západním pobřeží Mexika zasáhl hurikán Manuel.[194]

Skupiny japonské jakuzy pravidelně zasahují po zemětřeseních

Po zemětřesení roku 1995 v Kóbe podle mediálních zpráv rozdával gang Jamaguči-gumi v oblastech nejhůře postižených touto katastrofou potraviny, vodu a dětské pleny. V roce 2011 po zemětřesení v Tóhoku zaslaly skupiny jakuzy do evakuačních center potraviny, vodu, přikrývky a toaletní potřeby.[195]

Závěr

Pandemie covidu-19 postavila OZS před příležitosti i výzvy – může je posílit, ale také oslabit. V zemích a regionech, kde OZS již předtím infiltrovaly ekonomiky a komunity, jim toto nové prostředí může umožnit dále posílit kontrolu nad teritorii. Na druhou stranu lockdownová opatření omezila cestování a přeshraniční přepravu zboží, což některé kriminální aktivity narušilo. Vlády čelí novým příležitostem, které covid-19 vytvořil pro některé OZS, zároveň ovšem mohou těžit z těch situací, kdy pandemie nadvládu a vliv OZS oslabila. Je zapotřebí dlouhodobého vyhodnocování a monitoringu pro posouzení dopadu pandemie na organizovaný zločin a na způsobu fungování OZS.

194 Sullivan, J. P., „Mexican Cartel Strategic Note No. 15: Skullduggery or Social Banditry? Cartel Humanitarian Aid", *Small Wars Journal* (2013). Dostupné zde: https://smallwarsjournal.com/blog/mexican-cartel-strategic-note-no-15-skullduggery-or-social-banditry-cartel-humanitarian-aid.

195 Jones, T. Y., „Yakuza among First with Relief Supplies in Japan", *Reuters*, 25. března 2011. Dostupné zde: https://www.reuters.com/article/us-yakuza-idUSTRE72O6TF20110325; Sterngold, J., „Quake in Japan: Gangsters; Gang in Kobe Organizes Aid for People In Quake", *The New York Times*, 22. ledna 1995. Dostupné zde: https://www.nytimes.com/1995/01/22/world/quake-in-japan-gangsters-gang-in-kobe-organizes-aid-for-people-in-quake.html.

12. Sektory a odvětví nejvíce náchylné ke kriminální infiltraci	
Sektory ohrožené infiltrací OZS kvůli finančním nesnázím způsobeným covidovou krizí	**Sektory přitahující infiltraci OZS v důsledku covidové krize**
· doprava · cestovní ruch · hotely, bary a restaurace · eventové a cestovní agentury · kultura a zábavní a volnočasový průmysl · maloobchod a trhy (s výjimkou potravinářského sektoru)	· velkoobchodní prodej zdravotnických prostředků · velkoobchodní prodej farmaceutických produktů · logistika a elektronické obchodování · maloobchodní prodej potravin · úklidové služby · pohřebnictví

Dočasný potenciální soulad legitimních zájmů vlád a činnosti OZS je iluzorní

Společenský odstup, zákazy vycházení a karantény – i pokud je vymáhají organizované zločinecké skupiny nelegálními prostředky, jako jsou hrozby a násilí – jsou v souladu se zájmy vlád, jelikož všechny státy se ve snaze pomoci zabránit šíření covidu-19 uchýlily k nějaké podobě lockdownů. Tím se zvýrazňuje, jak komplexní je vztah mezi kriminálním vládnutím a legitimní vládou státu – nejsou nutně v bezprostředním vzájemném protikladu.[196] Avšak z dlouhodobého hlediska bude jakákoliv potenciální forma legitimizace OZS způsobená krizí představovat pouze další překážku rozvoje zdravých společností.

Ekonomické a sociální posílení OZS má mezinárodní a nadnárodní dopady

OZS, které s cílem čelit pandemii rozšířily svou vládní roli, jsou často klíčovými hráči v nadnárodních kriminálních aktivitách a jako takové mají rozsáhlé konexe a ekonomické zájmy v mnoha různých zemích.[197] V posledních desítiletích se organizované kriminální aktivity stále více rozšiřují přes státní hranice, což pro zločince vytváří nové příležitosti a způsobuje posun ke globalizované účasti OZS na nelegálních trzích.[198] Toto prolínání národních, mezinárodních a nadnárodních hledisek má dopad na justici na národní i globální úrovni, jelikož narůstající propojenost kriminálních sítí zvyšuje pravděpodobnost negativního přelévání mezi jednotlivými zeměmi.[199]

196 Asmann, P., „What Does Coronavirus Mean for Criminal Governance in Latin America?"; Hill, P. B. E., „The Japanese Yakuza", in *The Oxford Handbook of Organized Crime*, ed. Paoli, L. (New York: Oxford University Press, 2014), s. 234–253.

197 Albanese, J. S., *Transnational Crime and the 21st Century*; Calderoni, F. et al., „The Italian Mafias in the World: A Systematic Assessment of the Mobility of Criminal Groups", *European Journal of Criminology*, roč. 13, č. 4 (2015), s. 413–433; von Lampe, K., *Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures, and Extra-Legal Governance*, 1. vydání (Los Angeles: SAGE Publications, Inc., 2016).

198 Dugato, M.A. Aziani, A., „Measuring (Transnational) Organized Crime as an Indicator of Global Justice", *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences*, roč. 13 (2020), s. 211–231; McCarthy, D. M. P., *An Economic History of Organized Crime: A National and Transnational Approach* (Londýn – New York: Routledge, 2011); Siegel, D. a van de Bunt, H., *Traditional Organized Crime in the Modern World: Responses to Socioeconomic Change* (Springer Science & Business Media, 2012).

199 Dugato, M. & Aziani, A., „Measuring (Transnational) Organized Crime as an Indicator of Global Justice", *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences*, roč. 13, s. 211–231.

Nadnárodní síla OZS zároveň často závisí na jejich schopnosti mít místní základnu, odkud operují, čímž se ukazuje, jak se z vnitrostátních a lokálních problémů stávají mezinárodní a globální. Vzhledem k této skutečnosti může posilování lokální síly OZS rozšiřováním nelegálního vládnutí přímo odpovídat jejich nadnárodní relevanci a schopnosti prosadit se na globálním trhu.[200]

Rizika zpronevěry, infiltrací a kriminálního vládnutí spolu souvisejí

Infiltrace do legální ekonomiky, defraudace a zneužívání veřejných prostředků a kriminální vládnutí jsou úzce propojeny. Riziko zpronevěry na jedné straně a riziko infiltrace na druhé jsou dvě strany jedné mince – a představují tudíž dilema. Masivní injekce likvidity do ekonomiky jsou sice zásadní pro obnovu, avšak nevyhnutelně zvyšují riziko zneužití veřejných prostředků, obzvláště v dobách, kdy jsou instituce oslabeny pandemií. Avšak omezování takovýchto rizik tím, že by se realizoval stimulační balíček příliš malý na to, aby zachránil podniky před insolvencí a bankrotem, rovněž není ideální. Firmy by pak hledaly alternativní zdroje financování, jež by v časech krize nejspíše byly kriminogenní, a nakonec by podpořily infiltraci OZS do legální ekonomiky. Na zločinecké skupiny by se navíc spolehly také rodiny, které nemohou vyjít s penězi, a umožnily by jim tak posílit jejich postavení nelegálních vládních orgánů.

Včasné intervence mohou být riskantní, ale pomalé intervence mohou být fatální

Stěžejní je též načasování intervence. Pro prevenci recese jsou zásadní pohotové a rychlé reakční doby, ale mohou přitom trpět brzdy a protiváhy potřebné pro zajištění legálnosti finančních procesů. Zavedení pojistek trvá, zvlášť v době institucionální krize, jako je ta způsobená covidem-19, a reakční doby je proto zapotřebí náležitě upravit. Na druhou stranu pomalé balíčky pomoci zajišťující legálnost mohou pro mnoho firem na pokraji ekonomického kolapsu být fatální. Totéž platí pro ekonomickou pomoc určenou komunitám v nesnázích – pokud přijde příliš pomalu, může poskytnout OZS příležitost k posílení jejich vládní role.

Vlády musejí vyvažovat objem a rychlost intervencí a riziko obohacení OZS

Vlády po celém světě musejí posuzovat rovnováhu mezi vyšším rizikem zneužití veřejných prostředků způsobeným rychlými a rozsáhlými injekcemi likvidity a většími příležitostmi pro OZS k posílení jejich vlivu na legálních trzích i teritoriích pod jejich kontrolou. Zásadní je rychlost poskytování prostředků na obnovu a zefektivnění byrokratických postupů při současném zachování patřičných pojistek.

200 Albanese, J. S., *Organized Crime: From the Mob to Transnational Organized Crime*, 7. vydání (Londýn – New York: Routledge, 2014); Aziani, A., Favarin, S. & Campedelli, G. M., „Security Governance: Mafia Control over Ordinary Crimes".

Zpráva o nelegálním obchodování se zdravotnickými produkty spjatým s covidem-19 jakožto hrozbě pro veřejné zdraví

Souhrn výzkumu zpracovaný Oddělením výzkumu a analýzy trendů (Research and Trend Analysis Branch) a Globální výzkumnou sítí (Global Research Network) UNODC

UNODC (2020). ***Research brief: COVID-19-related Trafficking of Medical Products as a Threat to public Heatlh*.**

Vyloučení odpovědnosti
Obsah této publikace nutně neodráží názory či politiku UNODC, členských států anebo přispívajících organizací a ani nevyjadřuje jakoukoliv podporu.

Použitá označení a prezentace materiálu v této publikaci v žádném případě nepředstavují vyjádření jakéhokoliv názoru na straně Sekretariátu OSN, jenž by se týkal právního statusu jakékoli země, teritoria, města nebo oblasti či jejich orgánů anebo vymezení jejich hranic.

Informace o jednotných lokátorech zdroje (URL) a odkazy na internetové stránky obsažené v přítomné publikaci jsou uvedeny pro pohodlí čtenáře a jsou správné v okamžiku vydání. OSN nijak neodpovídá za přetrvávající přesnost těchto informací ani za obsah externích webových stránek.

Tato publikace neprošla formální redakcí.

Komentáře
Komentáře k této zprávě jsou vítány a lze je zasílat na adresu:
UNODC Research and Trend Analysis Branch
Vienna International Centre
P. O. Box 500
1400 Wien
Rakousko
E-mail: askresearch@unodc.org

Poděkování
Souhrn výzkumu nelegálního obchodování se zdravotnickými produkty spjatého s covidem-19 jakožto hrozbě pro veřejné zdraví zpracoval UNODC s příspěvky od Světové zdravotnické organizace – Oddělení regulací a předběžných kvalifikací, tým zabývající se incidenty a nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty.

Tento souhrn vznikl pod vedením Angely Meové, vedoucí Oddělení výzkumu a analýzy trendů (Research and Trend Analysis Branch), Justice Tetteye, vedoucího Laboratorní a vědecké sekce (Laboratory and Scientific Section), a Karen Kramerové a Riikky Puttonenové, vedoucích expertek z Oddělení pro organizovaný zločin (Organized Crime Branch).

Analýza a autorství
Hugo Bonar, Andrada Filip

Zpracování dat a kartografie
Daniel Assefa, Enrico Bisogno, Natalia Ivanova, Andrea Kiselinchev Oterova, Nina Krotov-Sand, Francesca Massanello, Rachael O'Hehir, Umidjon Rakhmonberdiev, Francesca Rosa, Irina Tsoy a Lisa Weijler

Redakce
Clare Jones de Rocco

Tato zpráva těžila také z práce a odbornosti mnoha dalších zaměstnanců UNODC ve Vídni i po celém světě, zvláště členů Globální výzkumné sítě.

UNODC je vděčný za cenné příspěvky poskytnuté Interpolem a Světovou celní organizací a také za údaje poskytnuté Společným výzkumným centrem (Joint Research Centre) Evropské komise a za údaje a analýzy týkající se temného webu poskytnuté firmou Hikari Labs.

UNODC by chtěl též poděkovat Švédsku za jeho štědrou podporu, která zpracování tohoto souhrnu umožnila.

Exekutivní souhrn

Omezení pohybu ukládaná vládami na celém světě kvůli pandemii covidu-19 mají dopad na obchodování s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty (*substandard and falsified medical products*). Interpol a Světová celní organizace (WCO) udávají, že počty konfiskací nestandardních a padělaných zdravotnických produktů včetně osobních ochranných prostředků (OOP) se poprvé zvýšily v březnu 2020.

Vznik nelegálního obchodování s OOP signalizuje významnou změnu v chování organizovaných zločineckých skupin, kterou lze přímo připsat pandemii covidu-19, jež v relativně krátkém časovém období přinesla ohromnou poptávku po zdravotnických produktech jako OOP. Lze předpokládat, že s postupem covidu-19 a s vývojem nových léčiv a/nebo využitím existujících se kriminální chování přesune od obchodování s OOP k vývoji a distribuci vakcíny proti covidu-19. Kromě toho je pravděpodobné, že budou pokračovat kyberútoky proti kritické infrastruktuře zapojené do boje proti pandemii v podobě online podvodů cílících na orgány odpovídající za veřejné zakázky ve zdravotnictví.

Již před covidem-19 existovaly očividné mezery v připravenosti na pandemii, od slabých regulačních a právních rámců přes prevenci výroby a prodeje nestandardních a padělaných produktů až po nedostatky v kybernetické bezpečnosti, avšak pandemie je dále zhoršila a dospět k významným zlepšením v bezprostředním výhledu bude obtížné.

Závěrem zprávy je, že trestná činnost zaměřená na zdravotnické produkty spjaté s covidem-19 se stane cílenější, což významně zvýší rizika pro veřejné zdraví v době, kdy fáze zadržování pandemie přejde do fází léčby a prevence.

Kriminalita a covid-19 Nárůst kyberútoků a online podvodů koreluje se šířením covidu-19	
Kyberútoky a online podvody zaměřené na nemocnice a kritickou veřejnou infrastrukturu zapojenou do boje proti covidu-19 narůstají od 1. čtvrtletí roku 2020 a očekává se, že to tak bude i nadále.	Nejběžnější kyberzločiny spojené s covidem Produkt je zaplacen, ale nedodán. Data jsou ukradena a prodána na temném webu.

Klíčová zjištění

Covid-19 se stal katalyzátorem doposud nevídaného globálního trhu pro nelegální obchodování s OOP. Existují též určité doklady o obchodování s jinými podobami nestandardních a padělaných zdravotnických produktů, avšak ne v takové míře jako s OOP. Příčiny tohoto stavu bude zapotřebí vyzkoumat. Lze očekávat, že jakmile bude k dispozici lék a bude identifikována vakcína bránící nákaze covidem-19, přesune se pozornost od podvodů s OOP k podvodům s vakcínami a léky včetně kyberpodvodů.

Posun v kyberútocích směrem k dodávkám zdravotnických produktů a zdravotní infrastruktuře koreluje se šířením covidu-19. Očekává se, že až se pandemie vyvine dále do fáze stabilizace, případné pozastavení ransomwarových útoků na kritická zdravotnická zařízení a dodavatelský řetězec zdravotnických produktů se obnoví.

V kontextu covidu-19 je skutečnost, že v některých zemích chybí účinný a komplexní regulační rámec – což zahrnuje slabou technickou kapacitu, omezený přístup a neúčinný dohled nad nestandardními a padělanými zdravotnickými výrobky – nejen životu nebezpečná pro ony země, ale představuje rovněž výzvu pro světové společenství.

Obchodování s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty má dopad na globální úkol zemí a mezinárodních organizací reagovat na bezprostřední následky covidu-19, a narušuje tak jejich připravenost na pandemii i schopnost bránit šíření nemoci.

Posilování právních rámců a postihů s cílem dosáhnout harmonizovanějšího globálního přístupu ke kriminalizaci výroby a prodeje padělaných zdravotnických produktů umožní lepší vnitrostátní, regionální a mezinárodní reakce na tento typ trestné činnosti, jenž má globální dopad na individuální i veřejné zdraví.

Zlepšování vládnutí využíváním osvědčených postupů při zadávání veřejných zakázek na zdravotnické produkty a při eliminaci příležitostí ke korupci představuje zásadní krok k prevenci průniku nestandardních a padělaných zdravotnických produktů do zdravotnictví.

Prevence, odhalování a řešení trestné činnosti spojené se zdravotnickými produkty bude vyžadovat nové anebo další školení v sektoru zdravotnických produktů, jež se zaměří na osvojování mnohostranných dovedností, a také posilování národních koordinačních mechanismů všemi relevantními aktéry s cílem čelit současným i budoucím výzvám.

Nestandardní a padělané zdravotnické produkty nejčastěji kolující na trhu			
roušky	dezinfekce na ruce	testovací sady	chlorochin
operační pláště	teploměry	zdravotnické vybavení	lékařský kyslík

Účel a rozsah

Tato zpráva pojednává o obchodování s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty, včetně osobních ochranných prostředků určených pro lékařské účely, spjaté s covidem-19 jakožto o hrozbě pro veřejné zdraví.

Mezi nestandardní a padělané zdravotnické produkty nespadají případy porušování práv duševního vlastnictví.

Meze tohoto souhrnu výzkumu

Cílem tohoto souhrnu výzkumu je představit zestručněné vyhodnocení dopadu pandemie covidu-19 na obchodování s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty. Čerpá z informací, které Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) shromáždil z následujících zdrojů:

- odpovědi, které UNODC obdržel od členských států v reakci na žádost o informace o dopadu covidu-19 na drogy a kriminalitu,
- informace poskytnuté místními pobočkami UNODC,
- systematická analýza otevřených zdrojů, oficiálních údajů a zpráv v médiích a od institucí.

Zde prezentovanou analýzu je třeba pokládat za předběžné vyhodnocení dopadu covidu-19 na aktivity spojené s obchodováním s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty, a to včetně kriminálních událostí, jako je kyberkriminalita a podvody spjaté s tímto jevem. Obsah tohoto souhrnu se může částečně opírat o neověřené informace s cílem upozornit mezinárodní společenství na možnou hrozbu, kterou v kontextu pandemie covidu-19 z krátkodobého i dlouhodobého hlediska představuje organizovaný zločin ve vztahu k nabídce a distribuci nestandardních a padělaných zdravotnických produktů.

Termíny užívané v této zprávě

Nestandardní *(substandard)* zdravotnické produkty[201]: nazývané též „bez specifikace" (*out of specification*) – schválené zdravotnické produkty, které nemají příslušný standard kvality, specifikaci nebo oboje.

201 **Nestandardní,** nazývané též „bez specifikace", jsou schválené zdravotnické produkty, které nemají příslušný standard kvality, specifikaci nebo oboje. **Neregistrované** jsou zdravotnické produkty, které neprošly hodnocením a/nebo schválením ze strany národního či regionálního regulačního úřadu – v souladu se stanovenými podmínkami dle národních či regionálních regulací nebo legislativy – pro trh, na němž se prodávají/distribuují nebo používají. **Padělané** jsou zdravotnické produkty, které úmyslně/podvodně uvádějí nepravdivé informace o své identitě, složení nebo zdroji. Světová zdravotnická organizace, *Global Surveillance and Monitoring System for substandard and falsified medical products: executive summary* (Ženeva, 2017). A70/23 Add. 1, příloha, dodatek 3. Dostupné zde: https://www.who.int/medicines/regulation/ssffc/A70_23-en1.pdf; 2017 (WHO/EMP/RHT/SAV/2017.01). Pro bližší informace o tom, jak Světová zdravotnická organizace definuje nestandardní a padělané zdravotnické produkty, viz: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/substandard-and-falsified-medical-products.

Neregistrované zdravotnické produkty: zdravotnické produkty, které neprošly hodnocením a/nebo schválením ze strany národního či regionálního regulačního úřadu – v souladu se stanovenými podmínkami dle národních či regionálních regulací a legislativy – pro trh, na němž se prodávají/distribuují nebo používají.

Padělané (*falsified*) zdravotnické produkty: zdravotnické produkty, které úmyslně/podvodně uvádějí nepravdivé informace o své identitě, složení nebo zdroji. Termín „padělaný zdravotnický produkt" v této zprávě zahrnuje i úmyslně vyrobený nestandardní zdravotnický produkt.

Zdravotnické produkty (*medical products*): léky včetně vakcín, vehikula (přídavné látky) a účinné látky a také zdravotnické prostředky, jejich součásti a materiály i doplňky používané ve spojení se zdravotnickými prostředky.[202]

Organizovaná zločinecká skupina: strukturovaná skupina tří nebo více osob existující po určité časové období a jednající ve vzájemné shodě s cílem spáchat jeden nebo více závažných trestných činů, aby získala, přímo či nepřímo, finanční nebo jiný hmotný prospěch.[203]

Závažný trestný čin: jednání zakládající trestný čin postižitelný trestem odnětí svobody s horní hranicí nejméně čtyři roky anebo trestem závažnějším.[204]

202 UNODC, *Combating Falsified Medical Product-Related Crime: A Guide to Good Legislative Practices* (Vídeň, 2019). Tato definice bere v potaz velmi úzký vztah mezi léčivy a zdravotnickými prostředky i skutečnost, že zločinci při své trestné činnosti nerozlišují mezi oběma druhy zdravotnických produktů, a konečně též to, že příslušníky veřejnosti poškozují jak padělaná léčiva, tak padělané zdravotnické prostředky.

203 Organizace spojených národů, *Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu* (New York, 2004), příloha 1, článek 2(a). Dostupné zde: https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf.

204 Tamtéž, článek 2(b). Státy nejsou povinny stanovit definici závažného trestného činu ani přijmout definici obsaženou v úmluvě. Definice závažného trestného činu je do úmluvy zahrnuta proto, aby se určil rozsah její působnosti a uplatnila se její ustanovení o mezinárodní spolupráci. Jinými slovy, má-li se úmluva proti organizovanému zločinu vztahovat na nejzávažnější trestné činy spojené s padělanými zdravotnickými produkty, měly by u nich státy stanovit trestní sazbu s horní hranicí nejméně čtyři roky.

Úvod

Organizované zločinecké skupiny se přizpůsobily příležitostem vzešlým z pandemie covidu-19 a zneužívají slabiny a mezery existující ve zdravotnictví a v systému trestní justice.[205] Zneužívají strachy a nejistoty obyvatelstva i úřadů k vyvolávání poptávky po nedostatkových zdravotnických produktech. Padělání zdravotnických produktů ve fázi výroby způsobuje značná rizika pro veřejné zdraví, jelikož takovéto produkty nemusejí náležitě léčit chorobu či onemocnění a mohou usnadňovat vznik rezistence vůči lékům. Ze zatím dostupných dokladů vyplývá, že takováto trestná činnost zahrnující výrobu a obchodování těsně následuje šíření covidu-19.[206]

Na začátku pandemie poptávka po zdravotnických produktech včetně OOP, které by pomohly zabránit šíření covidu-19, náhle předčila nabídku. Zločinecké skupiny se rychle přizpůsobily a začaly dodávat nestandardní a padělané zdravotnické produkty včetně OOP a nabízet neexistující dodávky produktů s cílem okrást jednotlivce i zadavatele veřejných zakázek. Veřejný tlak na to, aby zdravotnictví obstaralo dostatek OOP pro potřeby dané země, vytvořil pro zločince příležitost využít situace a při omezených kontrolách dobrého vládnutí dodávat nestandardní a padělané OOP.

Třebaže nebylo prokázáno, že by nějaký lék covidu-19 předcházel nebo jej léčil, těm, kdo zneužívají nejistotu a strach kvůli nelegálním výnosům, to nebrání v nabízení léčiv a testovacích sad pro in vitro diagnostiku (IVD). A jelikož již média a další veřejná vyjádření přinášejí zprávy o klinických testech potenciálních léčivých látek, které mohou předcházet covidu-19 nebo jej léčit,[207] očekává se, že tyto látky i existující léky budou odkloněny z legálních trhů a že se objeví jejich nestandardní a padělané verze.

205 Světová zdravotnická organizace, *Global Surveillance and Monitoring System for substandard and falsified medical products: executive summary* (Ženeva, 2017), s. 5. Dostupné zde: https://www.who.int/medicines/regulation/ssffc/publications/GSMS_ExecutiveSummary_EN.pdf?ua=1.

206 Europol, *Viral Marketing: Counterfeit, substandard goods and intellectual property crime in the Covid-19 pandemic* (2020). Dostupné zde: https://www.europol.europa.eu/publications-documents/viral-marketing-counterfeits-substandard-goods-and-intellectual-property-crime-in-covid-19-pandemic.

207 Světová zdravotnická organizace, „Solidarity Clinical Trials for COVID-19 treatments", (2020). Dostupné zde: https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/global-research-on-novel-coronavirus-2019-ncov/solidarity-clinical-trial-for-covid-19-treatments.

Dopad covidu-19 na trestnou činnost spjatou s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty

Zneužívání příležitosti poskytnuté covidem-19

Covid-19 se stal katalyzátorem doposud nevídaného globálního trhu, na němž organizované zločinecké skupiny obchodují[208] s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty včetně OOP.[209] Počty nestandardních a padělaných zdravotnických produktů a OOP zabavených po celém světě (viz mapy) ukazují, že zločinecké skupiny těží ze vznikajících příležitostí. Zločinecké skupiny zapojené do obchodování s drogami již v minulosti prokázaly svou adaptabilitu při využívání krizí k tomu, aby dostaly své výrobky na trh, a je pravděpodobné, že v covidové krizi totéž učiní i s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty.[210] Výrobní kapacita potřebná ke shromáždění materiálů a produkci významných množství ukazuje schopnost přesunout v krátké lhůtě nezákonnou produkci k výrobě OOP. To poukazuje na zapojení organizovaného zločinu s mírou organizovanosti a hbité přizpůsobivosti vznikajícím příležitostem, jež odpovídá schopnosti dostat se k zákazníkům a celosvětově zajistit dodávku nestandardních a padělaných produktů.[211]

Covid-19 vytvořil příhodné krizové prostředí pro rozvoj účinných podvodů vedoucích k oklamání orgánů odpovědných za veřejné zakázky na zdravotnické produkty i jednotlivců. Od vzniku pandemie již došlo k podvodům s narušením dat, od phishingu, scamů a krádeží pracovních e-mailů až po manipulace s firemními weby s cílem přesvědčit zákazníky, že dané firmy jsou autentické. U mnoha podvodů s narušením dat ani neexistuje záměr dodat zdravotnické produkty – jde prostě jen o způsob, jak připravit nakupujícího o prodejní cenu. V průběhu covidu-19 byly odhaleny vysoce sledované případy podvodů[212]

208 Podle publikace UNODC nazvané *Combating falsified medical products-related crime: A guide to good legislative practices* (Boj proti trestné činnosti spojené s padělanými zdravotnickými produkty: příručka osvědčených legislativních postupů) **obchodování s padělanými zdravotnickými produkty** označuje dovoz, vývoz, skladování, přepravu, darování, expedici, tranzitní expedici, expedici v zónách volného obchodu, překládku, distribuci, zprostředkování, nabídku, držení k vůli nabídce, prodej či dodávku padělaného zdravotnického produktu, ať pro vlastní účely, nebo pro třetí stranu. Uvedená definice „obchodování s padělanými zdravotnickými produkty" obvykle nezahrnuje odstranění nebo odklon zdravotnických produktů z jejich zamýšleného trhu. Dostupné zde: https://www.unodc.org/documents/treaties/publications/19-00741_Guide_Falsified_Medical_Products_ebook.pdf.

209 Interpol, „Preventing crime and protecting police: Interpol's COVID-19 global threat assessment", 6. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.interpol.int/en/ News-and-events/News/2020/Preventing-crime- and-protecting-police- INTERPOL-s-COVID-19-global-threat-assessment.

210 UNODC, *COVID-19 and the drug supply chain: from production and trafficking to use* (Vídeň, 2020), s. 25. Dostupné zde: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/covid/Covid-19-and-drug-supply-chain-Mai2020.pdf.

211 UNODC, *Global Study on Homicide: Understanding homicide* (Vídeň, 2019), s. 41. Dostupné zde: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet_3.pdf.

212 Interpol, „Unmasked: International COVID-19 fraud exposed", 14. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.interpol.int/en/News-and-Events/News/2020/Unmasked-International-COVID-19-fraud-exposed.

a také ransomwarové útoky na nemocnice[213] i jiné organizace a kritickou infrastrukturu zapojenou do boje proti covidu-19, což vše vyžaduje na straně pachatelů značné plánování a zdroje. Trend kriminálních událostí spjatých s nestandardními a padělanými covidovými produkty koreluje v čase se šířením pandemie.[214]

Fáze zdravotní krize a kriminality **Kriminální aktivity využívající příležitostí během zdravotních krizí mají neblahý vliv na veřejné zdraví a ekonomiku.**	
Fáze zadržování	
Klíčový pro prevenci šíření viru je přístup k velkým množstvím OOP a testovacích sad.	Kriminální aktivity, jako jsou **podvody** a prodej **nestandardních a padělaných zdravotnických produktů**, využívají situace, kdy poptávka převyšuje nabídku.
Fáze diagnózy a testování	
Zapotřebí je přístup k informacím ze spolehlivých zdrojů a zvýšené dodávky diagnostických testů a OOP.	Kriminální aktivity **narušují** schopnost systémů veřejného zdravotnictví zadržet šíření nemoci.
Fáze léčby	
Klíčový je v této fázi posílený přístup k velkým množstvím nových a nově využívaných léků.	Kriminální aktivity plní dodavatelský řetězec **nestandardními a padělanými** léky a **okrádají** instituce veřejného zdravotnictví.
Fáze prevence	
Jakmile je vyvinuta vakcína, jsou zapotřebí ohromné dodávky pro zajištění bezpečného návratu k fungování celé společnosti.	Kriminální aktivity šíří nestandardní a padělané vakcíny, čímž **sabotují** úsilí o veřejné zdraví.

Online hrozby	
Podvodné webové stránky Manipulace s firemním webem s cílem přesvědčit zákazníka, že daná firma je autentická.	**Věděli jste, že…?** Nejčastějším typem kyberkriminality spojené s covidem-19 jsou podvody, kdy zákazník zaplatí za dodávku zdravotnického produktu, který pak není doručen.
Phishing a scamy Druh podvodu s narušením dat přes e-mail, který uživateli ukradne osobní informace.	
Ransomwarové útoky Malwarový útok, který vyhrožuje tím, že zveřejní data oběti anebo jí k nim natrvalo zablokuje přístup, nebude-li zaplaceno výkupné (*ransom*).	

213 Cimpanu, C., „Czech hospital hit by cyberattack while in the midst of a COVID-19 outbreak“, ZDNet, 13. března 2020. Dostupné zde: https://www.zdnet.com/article/czech-hospital-hit-by-cyber-attack-while-in-the-midst-of-a-covid-19-outbreak.

214 Cimpanu, C., „Thousands of COVID-19 scams and malware sites being created on a daily basis“, ZDNet, 18. března2020.Dostupnézde:https://www.zdnet.com/article/thousands-of-covid-19-scam-and-malware-sites-are-being-created-on-a-daily-basis.

Graf 1: Trendy v počtu kriminálních událostí[215] v souvislosti s covidem-19 zahrnujících zdravotnické produkty, dle údajů z vybraných asijských zemí[216]

Zdroj: Zpracoval Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) na základě údajů od Společného výzkumného centra (Joint Research Centre) Evropské komise, Datového centra pro infekční nemoci (Infectious Diseases Data Observatory, program Medicine Quality Monitoring Globe), místních poboček UNODC a webu Worldometer (data o denně zaznamenávaných nových případech covidu-19).

Významné případy ze světa během pandemie covidu-19[217]

Operace Interpolu odhalila rozsáhlý nadnárodní podvod zahrnující nákup roušek v hodnotě **15 milionů euro**.

V březnu 2020 německé zdravotnické orgány uzavřely smlouvu se dvěma obchodními společnostmi v Německu a Švýcarsku na nákup roušek v hodnotě **15 milionů** euro přes okopírovaný web zdánlivě legální španělské společnosti.	Nigerijské státní úřady potvrdily značné rozšíření **chlorochinu** v zemi, což naznačuje, že by mohla být na vzestupu výroba nestandardních a padělaných farmaceutik.
V Argentině orgány vymáhání práva začaly vyšetřovat organizaci vyrábějící **dezinfekci na ruce, roušky a další OOP**, jejichž distribuci vládní orgány neschválily.	V dubnu 2020 slovinská vláda objednala u firmy v Bosně a Hercegovině 3 miliony roušek a předem jí zaplatila **300 000 €**. Roušky nebyly dodány a existuje podezření na podvod a praní peněz.

215 Kriminální události zahrnují podvody, scamy, krádeže a konfiskace.

216 Zahrnuté země: Bangladéš, Čína, Filipíny, Indie, Írán (Íránská islámská republika), Izrael, Kambodža, Kypr, Malajsie, Saúdská Arábie, Singapur, Spojené arabské emiráty, Thajsko a čínská provincie Tchaj-wan.

217 Případ 1: Interpol, „Unmasked: International COVID-19 fraud exposed", 14. dubna 2020; případ 2: na základě posouzení místní pobočkou UNODC (květen 2020); případ 3: *Clarín Policiales*, „Coronavirus en Argentina: fabrican ilegalmente alcohol en gel y barbijos para venderlos en medio de la pandemia", 24. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.clarin.com/policiales/coronavirus-argentina-fabricaban-ilegalmente-alcohol-gel-barbijos-venderlos-medio-pandemia_0_DuXj4_vne.html; případ 4: bližší informace viz: http://www.sipa.gov.ba/assets/photos/press/1586349607-naručili-milione-maski-iz-firme-koja-proizvodi-liftove.pdf.

Přispívající a zneužívané slabiny

Regulační a právní rámce

Organizované zločinecké skupiny zneužívají mezery a nesoulady v národní legislativě a systémech trestního soudnictví.[218] Slabé a/nebo nekonzistentní regulační a právní rámce pro prevenci, odstrašování a postih pachatelů, kteří vyrábějí padělané zdravotnické produkty nebo s nimi obchodují, začaly být za rychle se měnících okolností pandemie viditelnější.

Kriminalita na každém kroku		
Výroba Probíhá nelegálně a s využitím nekvalitních materiálů.	Obchodování Uskutečňují jej organizované zločinecké sítě.	Dodávky Okrádání veřejných a zdravotnických orgánů online.
Korupce Podplácení úřadů a praní peněz.		

Neexistence účinných a komplexních **regulačních rámců** v rozvojových zemích, které by řešily nestandardní a padělané zdravotnické produkty, je **životu nebezpečná**.

Národní nebo regionální regulační orgány věnující se ochraně veřejného zdraví posuzují kvalitu, bezpečnost a účinnost léčiv a standardizační instituce posuzují zdravotnické prostředky. Avšak Světová zdravotnická organizace uvádí, že 30 procent národních regulačních orgánů nemá plnou účinnou kapacitu pro výkon svých funkcí.[219] Mají-li své role naplňovat efektivně, potřebují takovéto orgány přísné regulační standardy a přístup k nejnovějším technologiím a informačním systémům. V některých zemích je závažným problémem regulačních orgánů nedostatek zdrojů; a slabé či neúčinné regulační rámce, včetně těch, které se týkají klasifikace zdravotnických produktů, mohou přispívat k tomu, že se nedaří odhalovat a nahlašovat obchodování s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty. Řada rozvojových zemí nemá fungující regulační orgány a má jen slabou schopnost regulace vymáhat.[220]

Například některé země v Africe nemají legislativu pro zdravotnické prostředky nebo regulační rámec. A tato situace je nyní ještě problematičtější kvůli covidu-19, neboť strach

218 UNODC, *Combating Falsified Medical Product-Related Crime: A Guide to Good Legislative Practices* (Vídeň, 2019). Dostupné zde: https://www.unodc.org/documents/treaties/ publications/19-00741_Guide_Falsified_Medical_Products_ebook.pdf.

219 Světová zdravotnická organizace, „Improving the quality of medical products for universal access" (2020).

220 Ndomondo-Sigonda, M., Miot, J., Naidoo, S., Dodoo, A. a Kaale, E., „Medicines Regulation in Africa: Current State and Opportunities", *Pharmaceutical Medicine*, roč. 31, č. 6 (2017), s. 383–397.

a nejistota podněcované organizovanými zločineckými skupinami vedou k tomu, že lidé postrádající základní zdravotnické produkty nezpochybňují nestandardní a padělané produkty, které se jim nabízejí.[221]

Ve slabých regulačních systémech může dodávka nestandardních a padělaných produktů, například roušek nebo testovacích sad pro in vitro diagnostiku, představovat přinejlepším delikt týkající se nedodržení standardů, aniž by se řešila závažnost rizika pro veřejnost a veřejné zdraví nebo míra trestné činnosti.

Jelikož se nedoceňují závažné společenské dopady mnoha trestných činů spojených s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty, pokládají se tyto skutky často za pouhé správní delikty.[222] Nedocenění závažnosti takovýchto trestných činů poskytlo během covidu-19 další příležitost organizovaným zločineckých skupinám, což dokládají vysoké počty OOP, které jednotlivé země zabavily anebo odmítly jakožto nestandardní. Doklady o konfiskacích jsou výraznější v Evropě, Severní Americe a Asii, ačkoliv i omezená data o Africe též ukazují na konfiskace OOP a léčiv spjatých s covidem-19 (viz mapy).

Mezi mezery v legislativních rámcích obvykle patří nedostatečná právní úprava zdravotnických produktů a chybějící harmonizace s jinými zákony a mezinárodními standardy. Některé zákony neobsahují definice, umožňují nedostatečné postihy anebo nevymezují dané delikty jako predikativní trestné činy v rámci legislativy zaměřené proti praní peněz.[223] Navíc se často nedostatečně řeší prodej zdravotnických produktů online a na dálku.[224]

K trestným činům spojeným s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty se někdy přistupuje stejně jako k majetkovým podvodům, porušování práv duševního vlastnictví a padělání peněz, tedy bez ohledu na zdravotní dopady spjaté s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty.

Obchodování s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty má přímý i nepřímý dopad na individuální i veřejné zdraví.

Nárůst nestandardních a padělaných zdravotnických produktů je celosvětový fenomén postihující všechny regiony.

221 Ekeigwe, A., „Drug manufacturing and access to medicines: the West African story. A literature review of challenges and proposed remediation", *AAPS Open*, roč. 5, č. 3, (2019). Dostupné zde: https://link.springer.com/article/10.1186/s41120-019-0032-x.

222 Mages, R. a Kubic, T., „Counterfeit Medicines: Threat to patient health and safety", *Pharmaceutical Law and Policy*, roč. 18, č. 1–4, (2016), s. 163–177.

223 UNODC, *Combating Falsified Medical Product-Related Crime: A Guide to Good Legislative Practices* (Vídeň, 2019), s. 1. Dostupné zde: https://www.unodc.org/documents/treaties/publications/19-00741_Guide_Falsified_Medical_Products_ebook.pdf.

224 UNODC, *Combating Falsified Medical Product-Related Crime: A Guide to Good Legislative Practices* (Vídeň, 2019), s. 1.

Mapa 1: Kriminální události zahrnující nestandardní a padělané léky a zdravotnické vybavení spjaté s covidem-19 ve vybraných asijských zemích

Zdroj: Zpracoval Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) na základě údajů od Společného výzkumného centra (Joint Research Centre) Evropské komise, Datového centra pro infekční nemoci (Infectious Diseases Data Observatory, program Medicine Quality Monitoring Globe), místních poboček UNODC a Globálního programu kontroly kontejnerů (Global Container Control Programme) realizovaného UNODC a Světovou celní organizací.

Poznámky: Znázorněné hranice a názvy ani označení použitá na této mapě nepředstavují oficiální potvrzení nebo souhlas ze strany Organizace spojených národů. Tečkovaná čára zhruba znázorňuje kontrolní linii v Džammú a Kašmíru sjednanou Indií a Pákistánem. Na definitivním statusu Džammú a Kašmíru se obě strany zatím neshodly.

Mapa 2: Kriminální události zahrnující nestandardní a padělané léky a zdravotnické vybavení spjaté v covidem-19 v západní Africe

Zdroj: Zpracoval Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) na základě údajů od Společného výzkumného centra (Joint Research Centre) Evropské komise, Datového centra pro infekční nemoci (Infectious Diseases Data Observatory, program Medicine Quality Monitoring Globe), místních poboček UNODC a Globálního programu kontroly kontejnerů (Global Container Control Programme) realizovaného UNODC a Světovou celní organizací.

Poznámky: Znázorněné hranice a názvy ani označení použitá na této mapě nepředstavují oficiální potvrzení nebo souhlas ze strany Organizace spojených národů.

Kapacity a zdroje orgánů vymáhání práva

Covidová krize mohla v některých zemích posílit a v jiných oslabit kapacity orgánů vymáhání práva.[225] Skutečné nebo vnímané snížení kapacity orgánů vymáhání práva způsobuje zranitelnost, jíž mohou zneužít zločinecké skupiny.[226]

Má-li začít vyšetřování, je zapotřebí, aby oběti nebo stát uznaly či oznámily trestný čin. Jakékoliv oslabení schopnosti prevence, odhalování anebo reakce na takováto oznámení vnímají zločinci jako využitelnou slabinu.

Země, jimž chybějí erudovaní pracovníci vyškolení v mnohostranných dovednostech nebo odborná schopnost odhalovat nestandardní a padělané zdravotnické produkty, jsou během pandemie ohroženější vůči zneužití. Zločinecké skupiny se rychle přizpůsobují změněným podmínkám, často mnohem pohotověji než orgány vymáhání práva, jimž mohou scházet pracovníci vyškolení v mnohostranných dovednostech schopní identifikovat měnící se kriminální aktivity, příslušné produkty a způsoby obchodování.

V některých zemích mohlo být vymáhání práva nedostačující již před krizí, což ve spojení s neporozuměním rizikům, jež představují nestandardní a padělané zdravotnické produkty, může vést k tomu, že úřady dodávky takovýchto produktů přehlížejí v domnění, že pro ty, kdo nemají prostředky na nákup pravých zdravotnických produktů, může být lepší mít produkty nestandardní či padělané než vůbec žádné.[227]

Výzvy pro vyšetřování a stíhání

Náhlý vznik trhu s nestandardními a padělanými produkty během pandemie poskytl úřadům jen málo času na rozpoznání statusu možných nestandardních a padělaných produktů i škod, jež způsobují občanům. To je rovněž překážkou pro vyšetřování, shromažďování důkazů a případné následné stíhání.

Kromě toho na konci dodavatelského řetězce nestandardních a padělaných produktů anebo rozhodného trestného činu již nemusejí zbývat žádné produkty, které by se daly analyzovat či testovat, ani žádný řetězec důkazů umožňující stíhání a jediným zbývajícím důkazem může být zfalšovaná dokumentace.

225 Analýza dopadu covidu-19 na dodavatelský řetězec drog ukázala, že lockdownová opatření v některých zemích posílila kontrolu nad obchodními trasami a zvýšila množství zabavených drog, kdežto v jiných zemích kontrolu omezila a množství zabavených drog se drasticky snížilo. UNODC, *COVID-19 and the Drug Supply Chain: from production and trafficking to use* (Vídeň, 2020), s. 25.

226 UNODC, *CYBERCRIME AND COVID-19: Risks and Responses* (2020). Dostupné zde: https://www.unodc.org/documents/Advocacy-Section/UNODC_-_CYBERCRIME_AND_COVID19_-_Risks_and_Responses_v1.2_-_14-04-2020_-_CMLS-COVID19-CYBER1_-_UNCLASSIFIED_BRANDED.pdf.

227 Schneider, M.A. Nam, N. H. T., „Africa and Counterfeit Pharmaceuticals in time of COVID-19", *Journal of Intellectual Property Law and Practice* (2020).

Navíc při nedostatku vědeckých analytických zařízení pro analýzu léčiv či testování zdravotnických produktů vznikají nedodělky a zdržení, často proto, že se takováto zařízení přeorientují na testování covidu-19, což dále brzdí včasné (jsou-li vůbec nějaké) výsledky nutné jak pro ochranu obětí, tak pro potřeby trestního řízení.

Tyto slabiny mají dopad na oběti, jelikož kvůli nim nelze stanovit, co je příčinou komplikací způsobených nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty ani jaké informace jsou zapotřebí k uzdravení obětí, a také je zbavuje možnosti dosáhnout spravedlnosti za újmu, která jim byla způsobena.

Kromě nedostatků týkajících se důkazního řetězce, analýzy a testování navíc jen málo státních zástupců má dostatečné dovednosti či zdroje na to, aby se mohli zabývat specifickými aspekty kriminality spjatými s padělanými zdravotnickými produkty, jež mohou být nadnárodní a spletité a vyžadovat znalecké posudky a právní pomoc z jiných zemí.

Spolupráce a součinnost

V uplynulých 10 letech vyvinulo mezinárodní společenství značné úsilí o zlepšení spolupráce a součinnosti mezi národními orgány zaměřenými na trestnou činnost spjatou se zdravotnickými produkty.[228] Avšak nedostatečná spolupráce mezi různými veřejnými orgány věnujícími se boji proti nestandardním a padělaným zdravotnickým produktům zůstává častým problémem, což se tím spíše projevuje v krizi.[229] Vyšetřování nestandardních a padělaných zdravotnických produktů vyžaduje na národní i mezinárodní úrovni vysokou míru spolupráce mezi institucemi, aby bylo možné nelegální obchodníky sledovat přes jednotlivé hranice s využitím všech dostupných zdrojů.

Tuto spolupráci ztěžují též nedostatky zdrojů. Přestože digitální záznamy jsou již nyní běžné a k jejich zkoumání je zapotřebí digitální forenzní analýza, vyšetřovatelé k takovýmto zařízením nemají vždy přístup. Spolupráce mezi národními orgány zahrnuje též rozpočtové a jiné soupeřící zájmy i legislativní překážky, což je na škodu výměně důležitých informací i pomoci.[230]

Neexistence zpráv o nestandardních a padělaných zdravotnických produktech z jednotlivých zemí během covidu-19, pro niž mohou být různé důvody, by mohla být indikátorem nedostatečné interní spolupráce, což má následně dopad na mezinárodní opatření proti pachatelům.

228 Podílely se na tom Světová zdravotnická organizace, Interpol a Rada Evropy. A takováto školení prováděly i jiné skupiny aktérů, například Stálé fórum pro mezinárodní farmaceutickou kriminalitu (Permanent Forum on International Pharmaceutical Crime) – viz poznámka 66 jako příklad.

229 Fenwick, T., Seville, E. & Brunsdon, D., *Reducing the Impact of Organisational Silos on Resilience: A Report on the impact of silos on resilience and how the impacts might be reduced* (Nový Zéland, Resilient Organisations Research Programme, 2009). Dostupné zde: https://www.resorgs.org.nz/wp-content/uploads/2017/07/silos.pdf.

230 Světová zdravotnická organizace, *Global Surveillance and Monitoring System for substandard and falsified medical products* (Ženeva, 2017). Dostupné zde: https://www.who.int/medicines/regulation/ssffc/publications/GSMSreport_EN.pdf?ua=1.

Podvody a konfiskace		
Zdravotnické produkty, jichž se nejčastěji týkají podvodné aktivity		
roušky	dezinfekce na ruce	léčiva

Přetrvávající hrozby

Zločinci na úkor zdravotnického rozpočtu využívají korupce, zmírnění kontrol náležité opatrnosti (*due diligence*) i systematických slabin zhoršených covidem-19.[231] To se zvláště týká institucí náchylných k tomu, aby se staly oběťmi scamů, při nichž se zaplatí peníze a nic se za ně nedostane, jak se to projevilo během covidové krize.[232]

Veřejné zdravotní zakázky na zdravotnické produkty včetně OOP jsou lukrativní, a tudíž náchylné ke korupci.[233] Korupce ve veřejném zdravotnictví je celosvětový problém,[234] který společně s výzvami covidu-19 vytváří optimální podmínky pro nezákonné odklánění veřejně vlastněných či financovaných zdravotnických produktů. Toto zahrnuje krádeže z dodavatelských řetězců a nemocnic[235] i korupci v oblasti veřejných zakázek.[236] V mimořádných situacích je sice nezbytné reagovat rychle, avšak vlády zároveň musejí zůstat odpovědné za vynakládání zdrojů. Účinným způsobem posilování odpovědnosti je identifikovat a řídit rizika korupce uvnitř institucí pověřených nákupem a distribucí léčiv a zdravotnických potřeb.

Nezákonné odklánění legálních zdravotnických produktů na jiné trhy, kde se prodávají jako výrobky spojené s covidem-19, snižuje zásoby dostupné pro zamýšlený trh. To vede k výpadkům zásob (*stockouts* – termín používaný Světovou zdravotnickou organizací) výrobků, jež v mnoha případech již byly uhrazeny ze státního rozpočtu na veřejné zdravotnictví. Dochází k tomu v rozvojových i rozvinutých zemích.[237] Výpadky zásob zdravotnických produktů vytvářejí příležitosti pro nelegální obchodníky se zdravotnickými produkty.

231 Skupina Světové banky, *Warning Signs of Fraud and Corruption in Procurement*. Dostupné zde: http://documents.worldbank.org/curated/en/223241573576857116/pdf/Warning-Signs-of-Fraud-and-Corruption-in-Procurement.pdf.

232 Interpol, „Unmasked: International COVID-19 fraud exposed", 14. dubna 2020.

233 Kohler, G., *Fighting corruption in the health sector: methods, tools, and good practices* (New York: UNDP, 2011), s. 30–31. Dostupné zde: https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/democratic-governance/anti-corruption/fighting_corruptioninthehealthsector.html.

234 Světová zdravotnická organizace, *Potential corruption risk in health financing arrangement: Report of a rapid review of the literature* (Ženeva, 2020).

235 Brasola, L., Di Giorgio, D., Pani, M.A. Turchetti, G., „Medicine Thefts and their Prevention: Current Approach in Italy and Future Perspectives", *Medicine Access @PoC*, roč. 2, (2018).
Dostupné zde: https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2399202618768676.

236 Bližší informace viz UNODC, souhrn výzkumu *Dopad covidu-19 na organizovaný zločin* (Vídeň, 2020) – je součástí tohoto překladu.

237 McBirney, S., Baxi, S., Kumar, K. a Richmond, T., „The unintended consequences of a proposed cure for COVID-19", *The Hill*, 29. dubna 2020. Dostupné zde: https://thehill.com/opinion/healthcare/495248-the-unintended-consequences-of-a-proposed-cure-for-covid-19.

Předpokládá se, že organizované zločinecké skupiny na západním Balkáně jsou zapojeny do praní peněz a do investování nezákonných zisků do výroby padělaných zdravotnických produktů a OOP a obchodování s nimi.[238]

Operace Pangea XIII, 3.–10. března 2020

V březnu 2020 Interpol koordinoval operaci Pangea XIII zaměřenou na nelegální online prodej léčiv a zdravotnických produktů. Orgány vymáhání práva a zdravotnické regulační orgány z 90 zemí se podílely na společné akci, která vyústila ve 121 zatčení po celém světě a v zabavení[239] nestandardních a padělaných roušek a také potenciálně nebezpečných farmaceutických produktů v hodnotě více než 14 milionů amerických dolarů.[240] Ve srovnání s předchozí operací z roku 2018 udával Interpol nárůst zabavených neschválených antivirotik o zhruba 18 procent a nárůst zabaveného neschváleného chlorochinu (druh antimalarika) o více než 100 procent – to ukazuje na prudký vzestup množství nestandardních a padělaných zdravotnických produktů a neschválených léčiv obíhajících na trhu, což může souviset s pandemií covidu-19.

Operace v číslech	
90 **Na operaci Interpolu proti nezákonnému online prodeji léčiv a zdravotnického vybavení se podílelo 90 zemí.**	
Prohlédnuto **326 000** balíčků Průměrně **2** z **10** prozkoumaných balíčků obsahovaly nestandardní a padělané zdravotnické výrobky. Celkem bylo zabaveno **48 000** balíčků.	Konfiskace **4,4 milionů** kusů nestandardních a padělaných farmaceutik **37 000** nestandardních a padělaných zdravotnických prostředků
Online hrozby	
Identifikováno **2000** webových stránek inzerujících zdravotnické produkty spojené s covidem-19.	Výrobkem, který se nejčastěji prodával online, byly **nestandardní a padělané roušky**.
Výsledky operace v číslech	
121 zatčení	narušena činnost **37** organizovaných zločineckých skupin
2500 odstraněných odkazů	po celém světě zabavena nestandardní a padělaná farmaceutika v hodnotě **14 mil. amerických dolarů**

Zdroj: https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2020/Global-operation-sees-a-rise-in-fake-medical-products-related-to-COVID-19

238 Djordjević, S., *Crime in the Western Balkans six at the time of Coronavirus: Early findings* (Bělehradské centrum pro bezpečnostní politiku, 2020).

239 Informace o tom, co konkrétně bylo zabaveno, nejsou s výjimkou níže uvedených údajů veřejně dostupné. Veřejně dostupné nejsou ani informace o tom, jak bylo zjištěno, že zabavené předměty – včetně roušek prodávaných online – jsou nestandardní a padělané.

240 Interpol, „Global operation sees a rise in fake medical products related to COVID-19“, 19. března 2020.

Vysoká poptávka po nedostatkových zdravotnických produktech ve spojení se snížením dodávek legálních výrobků kvůli omezením pohybu vytvořila pro zločince významnou prodejní a dodavatelskou příležitost, což vedlo k mnohonásobnému nárůstu reklamy[241] a nabídky přímo spojené s pandemií covidu-19.[242] Lze určitě očekávat, že tento trend bude pokračovat, zvláště v regionech, kde je nezákonný obchod s drogami pod tlakem kontrol pohybu[243] a orgánů vymáhání práva. Interpol udává, že při operaci Pangea XIII v březnu 2020 bylo zabaveno výrazně víc zdravotnických produktů spojených s covidem-19.[244]

Byť se teprve ukáže, zda je tento trend specifický pro covid-19, anebo se na něm podílejí i další příčiny, jakékoliv další pokračování zvýší riziko pro individuální i veřejné zdraví a pro systémy trestního soudnictví, jelikož zločinecké skupiny budou využívat svou schopnost pořizovat produkty a své obchodní sítě pro rozvracení dodavatelských řetězců legálních zdravotnických produktů.

Temný web (v originále dark web)

Temný web zůstává malým, ale rostoucím obchodním místem pro nezákonný prodej nestandardních a padělaných zdravotnických produktů, který covidová krize podle všeho nijak významně neovlivnila. To se však může změnit v budoucnu, obzvlášť pokud vznikne lék na covid-19 nebo vakcína proti němu.

Monopoly, jedno z tržišť na temném webu, zakázal prodejcům nabízet zdravotnické produkty, kterých je kvůli pandemii nedostatek, a používat covid-19 jako marketingový nástroj. To sice může být vítaný krok, ale rizika přetrvávají, jelikož takováto prohlášení nechrání před útokem legální zdravotnický dodavatelský řetězec ani výrobce farmaceutik, zdravotnických prostředků a zdravotnických OOP. Jiní kyberzločinci neučinili žádné takovéto prohlášení, že kritické cíle spojené s covidem-19 ušetří, a očekává se, že budou s kyberútoky pokračovat.[245] Příležitosti k ziskům během covidu-19 budou nadále zneužívány, dokud pandemie dál způsobuje rozvrat a chaos.

V dubnu 2020 proběhl výzkum některých největších anglofonních online tržišť na temném webu; jeho cílem bylo identifikovat transakce zahrnující léčiva a zdravotnické

241 Stevens, B., „1 million items removed from Amazon for false coronavirus claims", *Charged Retail Tech News*, 28. února 2020. Dostupné zde: https://www.chargedretail.co.uk/2020/02/28/1-million-items-removed-from-amazon-for-false-coronavirus-claims.

242 Europol, *Pandemic profiteering: How criminals exploit the COVID-19 crisis* (březen 2020). Dostupné zde: https://www.europol.europa.eu/publications-documents/pandemic-profiteering-how-criminals-exploit-covid-19-crisis.

243 UNODC, *COVID-19 and the drug supply chain: from production and trafficking to use* (Vídeň, 2020).

244 Interpol, „Global operation sees a rise in fake medical products related to COVID-19", 19. března 2020. Dostupné zde: https://www.interpol.int/en/News-and-events/news/2020/Global-operation-sees-a-rise-in-fake-medical-products-related-to-COVID-19.

245 Cuthbertson, A., „Coronavirus: Dark Web Market Bans Drug Dealers Selling Fake COVID-19 vaccines", *The Independent*, 3. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-andtech/news/coronavirusvaccine-cure-dark-web-drugs-market-covid-19-a9442671.html.

vybavení spojené s covidem-19 a zjistit množství a druhy nabízených a prodávaných výrobků.[246] Studie se zaměřila na tato tržiště: Empire Market, Dark Market, Versus, White House Market, Tor Market a Monopoly.

Analýza nepřinesla významné přesvědčivé důkazy o rozsáhlém prodeji léčiv a zdravotnického vybavení spojených s covidem-19. Ačkoliv byl zaznamenán nevelký počet nabídek relevantních produktů, výnosy z nich jsou podle všeho velmi malé. Zejména na tržišti Monopoly, jež je menší než ostatní tržiště zahrnutá do studie, se nabízel jediný výrobek spojený s covidem-19 – hydroxychlorochin. Administrátoři tržiště zveřejnili varování potenciálním zákazníkům, že tento přípravek se nepokládá za spolehlivý lék na covid-19 a že sebediagnóza se nedoporučuje.

Přehled prodeje výrobků spojených s covidem-19 na tržišti Empire Market v dubnu 2020 ukazuje, že u naprosté většiny transakcí šlo o testovací sady na covid-19 včetně testů na protilátky. Na prodej roušek, hydroxychlorochinu a dalších léků spojovaných s covidem-19, například remdesiviru, připadlo zhruba 15 procent celkového prodeje.

Graf 2: Přehled prodeje zdravotnických produktů spojených s covidem-19 na tržišti Empire Market zaznamenaného v dubnu 2020

Neznámé hrozby

Je pravděpodobné, že během fází léčby a prevence covidu-19 a po nich se objeví nové hrozby. To, že bylo zabaveno jen malé množství nestandardních a padělaných zdravotnických produktů spojených s covidem-19, může znamenat, že vznikají nové nelegální trhy.

246 Hikari Labs, *A peek at COVID-19 sales on anonymous online marketplaces* (květen 2020).

V Thajsku bylo nahlášeno zabavení 3300 teploměrů poté, co tam byly nelegálně prodány přes tři jiné země,[247] a hlášení o teploměrech neodpovídajících předpisům EU se objevilo i v Itálii.[248]

Časem se mohou objevit další zprávy o podobných konfiskacích v jiných zemích, a to se závažnými zdravotními důsledky pro měření teploty při infekci covidu-19, nebudou-li odhaleny. Již byly hlášeny nestandardní a padělané dýchací přístroje[249],[250] v Rusku, kde začalo vyšetřování podvodu, a také ve Spojeném království, kde dodané dýchací přístroje byly nestandardní a potenciálně nebezpečné.[251] Dodávka nestandardních dýchacích přístrojů byla hlášena i v Bosně a Hercegovině.[252]

Dalším důležitým prostředkem pro léčbu pacientů s covidem-19 v akutní péči – i těch, kteří nepotřebují mechanický dýchací přístroj – je lékařský kyslík. Zatím však nebylo hlášeno žádné zabavení nestandardního a padělaného lékařského kyslíku. Udává se, že mezi zdravými jedinci obávajícími se covidu-19 je poptávka po pulzních oxymetrech, jež používají pacienti s chronickými respiračními onemocněními pro měření hladiny kyslíku v krvi.[253] Tím vzniká riziko nedostatku pulzních oxymetrů ohrožujícího nemocné pacienty, jež by se dále zhoršilo, pokud by tento nedostatek zaplnily nestandardní a padělané pulzní oxymetry.

Uvedené výrobky jsou nedostatkové a je po nich vysoká poptávka, na rozdíl od OOP však nejsou hlášeny konfiskace nelegálně obchodovaných nestandardních a padělaných produktů. Může tomu tak být proto, že se nepokládají za prioritu, a tudíž je orgány vymá-

247 Triprapakorn, C., „Customs seizes large haul of medical and protective gear", *Bangkok Post*, 12. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.bangkokpost.com/thailand/general/1897885/customs-seizes-large-haul-of-medical-andprotective-gear. Zabaveny byly též nestandardní a padělané zdravotnické produkty, testovací sady na covid-19, roušky, dezinfekce na ruce a pašovaný alkohol a kosmetika.

248 Indigo, M., „Coronavirus, maxi operazione della Guardia di Finanza: sequestrati mascherine e igienizzanti", *Letto Quotidiano*, 2. května 2020. Dostupné zde: https://www.lettoquotidiano.it/coronavirus-maxi-sequestro-guardia-finanza-mascherine-igienizzanti/54579.

249 *Agence France Presse*, „Russian Police Thwart Illegal Ventilator Sales", 29. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.barrons.com/news/russian-police-thwart-illegal-ventilator-sales-01588185609.

250 Arvail, K., „Russians Trafficking Illegal Coronavirus Ventilators Detained in Armed Standoff: Reports", *The Moscow Times*, 29. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.themoscowtimes.com/2020/04/29/russians-trafficking-illegal-coronavirus-ventilators-detained-in-armed-standoff-reports-a70141.

251 Campbell, D., „Entire UK order of 250 Chinese ventilators ditched over danger to lives", *The Guardian*, 1. května 2020. Dostupné zde: https://www.theguardian.com/uk-news/2020/apr/30/entire-order-of-250-chinese-ventilators-were-useless-despite.

252 Cuckić, N., „Ventilators affair in BiH–fight against corruption or another political quarrel?", *European Western Balkans*, 5. června 2020. Dostupné zde: https://europeanwesternbalkans.com/2020/06/05/ventilators-affair-in-bih-fight-against-corruption-or-another-political-quarrel.

253 Khalid, A., „Pulse oximeters are selling out because of the pandemic. Most people don't need them", *Quartz*, 4.dubna2020.Dostupnézde:https://qz.com/1832464/pulse-oximeters-fpr-coronavirus-unnecessary-but-selling-strong.

hání práva nezabavují, anebo pro nedostatečnou kapacitu. Pro zločince je nejvýhodnější vyrábět takové padělané zdravotnické produkty, o kterých se nikdo nedozví, že jsou padělané. Pokud by se toto dělo, mohly by zůstat neodhaleny, ale s možnými tragickými následky.

Nabídka určovaná poptávkou během covidu-19 a budoucí kriminální hrozba spjatá s vakcínami

Rozdíl mezi poptávkou a nabídkou u produktů spojených s covidem-19, který přirozeně vznikl na počátku ve fázi zadržování pandemie, se u některých výrobků postupně snižuje. Výrobci a dodavatelé nefarmaceutických zdravotnických produktů, včetně lékařských obličejových masek a operačních plášťů, reagují rychleji zvyšováním výrobních kapacit, čímž omezují příležitosti pro scamy a obchodování s nestandardními a padělanými produkty.

Jelikož výroba takovýchto produktů nevyžaduje vysoce odbornou infrastrukturu ani vyspělé know-how, může se dodavatelský řetězec rychle přizpůsobit zvýšené poptávce. Pokud však jde o farmaceutické přípravky sloužící k prevenci a léčbě tohoto virového onemocnění, žádné takovéto výrobky zatím nevznikly a vytvoření dodavatelského řetězce, který uspokojí celosvětovou poptávku, bude vyžadovat mnohem delší čas.

Tato časová prodleva – při neexistenci vědeckého řešení – poskytuje zločineckým skupinám příležitost prodávat nestandardní a padělané zdravotnické produkty. U legálních vakcinačních produktů je celosvětová výrobní kapacita omezena mnoha technickými a regulačními faktory a také tím, že takovýchto výrobců existuje jen poměrně málo a nemusejí umět pružně reagovat na rychlé změny.[254]

Lze očekávat, že kriminální aktéři se chopí nových příležitostí k prodeji nestandardních a padělaných vakcín, jakmile bude oznámen vznik potenciální legální vakcíny a předtím, než bude možné autentický produkt vyrábět a dodávat legálně.[255]

I zde platí, že jelikož poptávka bude nejspíš převyšovat možnosti dodávek legálních vakcín, tak prostor pro nezákonný trh poroste, jakmile se objeví nepotvrzené zprávy o údajných léčivech.[256]

Některé nelegální aktivity spjaté s padělanými vakcínami se již projevily, ačkoliv vakcína zatím nebyla objevena. Ve Spojených státech amerických byla odhalena webová stránka

254 Plotkin, S., Robinson, J., Cunningham, G., Iqbal, R. & Larsen, S., „The complexity and cost of vaccine manufacturing – An overview", *Vaccine*, roč. 35 (2017), s. 4064–4071.

255 Europol, *Pandemic Profiteering: How criminals exploit the COVID-19 crisis* (2020). Dostupné zde: https://www.europol.europa.eu/publications-documents/pandemic-profiteering-how-criminals-exploit-covid-19-crisis.

256 Forrest, A., „Coronavirus: 700 dead in Iran after drinking toxic methanol alcohol to cure COVID-19", *The Independent*, 28. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/coronavirus-iran-deaths-toxic-methanol-alcohol-fake-news-rumours-a9487801.html.

inzerující podvodnou vakcínu proti koronaviru. Americké Ministerstvo spravedlnosti následně zveřejnilo varování před zločinci snažícími se zneužít stavu nouze a nejistoty kolem covidu-19 k propagaci nelegálních vakcín.[257]

Řešení a důsledky pro politiku

Posilování regulačních a legislativních opatření

Trestná činnost spojená se zdravotnickými produkty zahrnuje obchodování s produkty ze zemí původu, kde se vyrábějí, přes tranzitní země až do cílových zemí, kde se využijí. Jedná se tudíž o problém v rovině mezinárodní odpovědnosti, který musejí řešit všechny postižené země a regiony.

Zavedení účinných legislativních a regulačních rámců pro boj proti trestné činnosti spjaté s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty vyžaduje zaměření na kriminalizaci jednání a na ochranu integrity zdravotnických produktů a legálních dodavatelských řetězců s cílem chránit veřejné zdraví a odstrašovat pachatele.

Toho by se nejlépe dosáhlo společným mezinárodním přístupem k budování systémů pro boj proti nestandardním a padělaným zdravotnickým produktům. Nicméně při neexistenci takovéhoto přístupu by uplatňování osvědčených legislativních postupů při tvorbě vnitrostátních zákonů přineslo sblížení praxe v jednotlivých regionech i celosvětově.

Avšak toto by i tak vyžadovalo výraznou spolupráci, opřenou o integrovaný přístup, mezi sousedními zeměmi a dalšími zúčastněnými při stíhání obchodníků s nestandardními apadělanými zdravotnickými produkty, přičemž by se měla uplatňovat i preventivní opatření.

Oběti

Výroba a prodej padělaných zdravotnických produktů jsou podvodné trestné činy. Avšak oproti jiným druhům podvodů mají nestandardní a padělané zdravotnické produkty dopad na lidské zdraví, blahobyt a životy. Tento rozdíl se v systémech trestního soudnictví a při vymezování znaků trestných činů příliš často nezohledňuje.

Rozdíl ohledně dopadu se brává v potaz až v rámci přitěžujících okolností a výpovědí o újmě obětem, pokud dojde k odsouzení soudem. Mezinárodní organizace i jednotlivé země začínají stále více uznávat nutnost soustředit se na oběti, dopad na systém ochrany veřejného zdraví a kriminalizaci protiprávního jednání.[258] Covid-19 může dát systémům trestního soudnictví podnět k tomu, aby tuto příležitost vytěžily.

257 Americké Ministerstvo spravedlnosti, Oddělení pro styk s veřejností, „Justice Department files its first enforcement action against COVID-19 fraud: Federal Court issues temporary restraining order against website offering fraudulent Coronavirus vaccine“, 22. března 2020. Dostupné zde: https://www.justice.gov/opa/pr/justice-department-files-its-first-enforcement-action-against-covid-19-fraud.

258 Viz například poznámky 18 a 19.

Oběti, ať už jde o jedince nebo o orgány odpovídající za veřejné zakázky, je třeba vést k tomu, aby trestné činy nahlašovaly, jakkoliv jim to může být trapné a v případě veřejných orgánů také navzdory riziku vyvolání kritického politického zájmu. Otevřenost a transparentnost ve státní správě jsou zásadní pro zastavení kriminálního zneužívání, prevenci poškození pacientů a znovuzískání ztracených financí. Popírání situace způsobuje pouze to, že takovéto podvody – na úkor nezbytných prostředků veřejného zdravotnictví – pokračují a jejich oběťmi se stávají i další lidé. Špatné vládnutí ve veřejném sektoru umožňuje rozvoj organizovaného zločinu.[259]

Personální zdroje

Odklon relevantních pracovníků, včetně zaměstnanců orgánů vymáhání práva, regulačních orgánů a analytických laboratoří, od řešení trestné činnosti spjaté se zdravotnickými produkty v této době dále zvyšuje riziko oslabení národních i mezinárodních reakcí. Poučení z této krize by se měla vtělit do nových nebo dalších školení.

Meziinstitucionální spolupráce

Panuje obecná shoda, že spolupráce na národní úrovni mezi zdravotnickými regulačními orgány, policií, celními a soudními orgány a dalšími aktéry představuje nejúčinnější způsob řešení dopadů obchodování s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty na individuální a veřejné zdraví.

To dokládají četné publikace včetně právních nástrojů, příruček pro tvorbu legislativy, zpráv a studií; některé z nich zmiňuje i tato zpráva. Mezi zřejmé oblasti spolupráce patří vyšetřování nestandardních a padělaných zdravotnických produktů, které se již nechápe jako výhradní doména policie, ale jako oblast vyžadující aktivní zapojení regulátorů zdravotnických produktů, celních orgánů a podnikové sféry. V mnoha zemích přetrvávají problémy, kdežto jiné se v tomto ohledu zlepšují.[260]

Pro snížení kriminality je zapotřebí soustředit se též na slabá místa dodavatelských řetězců legálních zdravotnických produktů a zlepšovat kooperační infrastrukturu mezi orgány odpovídajícími za prevenci, odhalování, vyšetřování a řešení případů nestandardních a padělaných zdravotnických produktů. Je nezbytně nutné, aby národní orgány přijaly či posílily dohody o vyšetřování a spolupráci mezi jednotlivými institucemi, aby se usnadnila výměna informací včetně zpravodajských a zpracovávání důkazů pro soudní řízení.

Informování o rizicích a zvyšování povědomí

Jsou zapotřebí veřejné informační kampaně o rozpoznávání nestandardních a padělaných zdravotnických produktů, přičemž tato sdělení je nutno komunikovat efektivně.

259 Buscaglia, E., a van Dijk, J., „Controlling Organized Crime and Corruption in the Public Sector", *Forum on Crime and Society*, roč. 3, č. 1 a 2 (2003), s. 3–34. Dostupné zde: https://www.unodc.org/pdf/crime/forum/forum3_Art1.pdf.

260 Kuanpath, J., „Combatting counterfeit drugs: Case studies of Cambodia, Vietnam and Thailand", *Journal of Generic Medicine*, roč. 14, č. 1 (2017), s. 4–15. Dostupné zde: https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1741134317728403.

Světová zdravotnická organizace na informování o rizicích a zvyšování povědomí pracuje a sestavila materiály, které v této oblasti odstraňují nedostatky a poskytují pomoc členským státům.[261]

Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) rovněž realizoval informační kampaň o problematice covidu-19 včetně nebezpečí nákupu nestandardních a padělaných zdravotnických produktů. Informování o rizicích a zvyšování povědomí může posílit důvěru veřejnosti, že lze rozlišovat mezi spolehlivými, na faktech založenými zdroji informací a podezřelými informacemi a službami.[262]

Dobré vládnutí

Některé mezinárodní organizace obracejí pozornost na podvody a nedostatečné vládnutí v oblasti veřejných zakázek ve zdravotnictví a poskytují odborné rady, jak snížit riziko korupce. Dobré vládnutí a vytváření takových postupů v oblasti zdravotnických veřejných zakázek, které budou odolné a připravené na pandemii, by měly být součástí koordinovaného úsilí o sloučení odborných rad od všech relevantních institucí do jediného dokumentu o náležitých postupech.

Pokud by se zajistilo, aby potenciální léčiva i existující dávkové formy léčiv byly zodpovědně nahlašovány jako možné léky na covid-19, pomohlo by to snížit iracionální poptávku po existujících léčivech, která způsobuje riziko jejich odklonu od jejich indikovaného užívání.

Iracionální reklamě v sociálních médiích a na technologických platformách by bylo možné čelit posílením dohledu ze strany poskytovatelů služeb s cílem zabránit propagování nepravdivých tvrzení a falešných léků. Třebaže některá sociální média[263] a platformy elektronického obchodování[264] již označují dezinformace a odstraňují nabídky neověřených zdravotnických produktů spojených s covidem-19, mezinárodními dohodami s těmito poskytovateli by se dalo dosáhnout mnohem víc.

Konkrétní kroky a důsledky pro politiku

Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) a Světová zdravotnická organizace (WHO), v partnerské spolupráci s dalšími aktéry včetně Interpolu a Světové celní unie, budou muset vytvořit kompaktní přístup k podpoře mezinárodního úsilí o stanovení cílů zaměřených na výsledky a poté spolupracovat na jejich naplňování.

261 *Member State mechanism on substandard and falsified medical products: Report by the Director-General* (EB144/24).

262 Arief, N., Karilnah, S., Setainti, Y. & Susilawati, S., „Counterfeit vaccines in Indonesia: Managing the issue through media", *Journal of Communications Management*, roč. 22, č. 4. (2018), s. 510–520.

263 Tidy, J., „Coronavirus: Facebook alters virus action after damning misinformation report", *BBC News*, 16. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.bbc.com/news/technology-52309094.

264 Stevens, B., „1 million items removed from Amazon for false coronavirus claims", *Charged Retail Tech News*, 28. února 2020.

Rozvojové země a země v nouzi by měly být podpořeny opatřeními k budování důvěry, které by napravily identifikované nedostatky a slabiny. Tyto kroky se musejí uskutečnit v blízké budoucnosti, aby měly významný dopad na očekávanou změnu v trestné činnosti týkající se zdravotnických produktů spjatých s covidem-19, k níž patrně dojde v nadcházejících 12 měsících, kdy již může vzniknout vakcína, ale ještě nemusí být k dispozici obyvatelům celého světa. Existuje značná nejistota ohledně toho, kdy by takováto vakcína mohla začít být snadno dostupná.[265]

Covid-19 ovlivňuje běžné postupy UNODC a WHO v rámci jejich specifických pověření pro oblast nestandardních a padělaných zdravotnických produktů; toto pověření má UNODC od Komise pro prevenci kriminality a trestní soudnictví (CCPCJ)[266] a WHO od Světového zdravotnického shromáždění.[267] UNODC se zaměřuje na trestné činy spojené s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty z perspektivy trestního soudnictví, kdežto WHO se zaměřuje na zdravotní dopady nestandardních a padělaných zdravotnických produktů, posilování regulačních systémů a realizaci regulační prevence, odhalování a náležitých reakcí.

Obě instituce realizují ve spolupráci s členskými státy samostatné iniciativy k budování důvěry a vytvářejí samostatné rámce, v nichž působí různé orgány jednotlivých členských států. Covid-19 přinesl nutnost spolupracovat a případně též uskutečňovat společné kroky, aby se trestné činy spojené s obchodováním se zdravotnickými produkty i jejich dopady na veřejné zdraví řešily jako jediný zacílený problém.

Ačkoliv za posledních 10 let došlo k významnému pokroku při vytváření rámců specificky zaměřených na nestandardní a padělané zdravotnické produkty, jen v nemnoha zemích funguje náležitý právní a regulační systém řešící trestné činy týkající se nestandardních a padělaných zdravotnických produktů spjatých s covidem-19. Jak zdůrazňuje CCPCJ, jako nástroj v boji proti obchodování s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty lze použít Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu[268] a UNODC sestavil Příručku osvědčených legislativních postupů proti trestné činnosti spojené s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty.[269]

Jediný specializovaný nástroj mezinárodního trestního práva v oblasti nestandardních a padělaných zdravotnických produktů, Úmluva Medicrime, se zaměřuje na primární cíl

265 Blankenship, K., „Novartis CEO: COVID-19 might take until end of 2021 to reach patients", *Fierce Pharma*, 14. května 2020. Dostupné zde: https://www.fiercepharma.com/manufacturing/novartis-ceo-covid-19-vaccine-might-take-until-end-2021.

266 OSN, Komise pro prevenci kriminality a trestní soudnictví (CCPCJ), rezoluce 20/6, „Countering fraudulent medicines, in particular their trafficking" (2011). Dostupné zde: https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/Crime_Resolutions/2010-2019/2011/CCPCJ/Resolution_20-6.pdf.

267 65. Světové zdravotnické shromáždění (2012), WHA65.19, „Substandard/spurious/falsely labelled/ falsified/ counterfeit medical products".

268 OSN, Komise pro prevenci kriminality a trestní soudnictví (CCPCJ), rezoluce 20/6, „Countering fraudulent medicines, in particular their trafficking" (2011).

269 UNODC, *Combating Falsified Medical Product-Related Crime: A Guide to Good Legislative Practices* (Vídeň, 2019).

kriminalizovat protiprávní jednání pro ochranu veřejného zdraví.[270] Regulace týkající se padělaných zdravotnických výrobků se zaměřují primárně na ochranu integrity produktů s cílem chránit veřejné zdraví.[271]

Zvyšování povědomí

Zvyšování povědomí u veřejnosti, regulátorů, pracovníků orgánů vymáhání práva a zdravotníků je nezbytnou součástí prevence, odhalování a řešení trestné činnosti spjaté se zdravotnickými produkty, která zahrnuje **nestandardní a/nebo padělané** zdravotnické produkty. V případě veřejnosti jsou informační kampaně důležité, jelikož „podporují ochranu spotřebitelů, pochopení toho, jak zajistit jejich bezpečnost, i angažovanost v této oblasti a také prevenci užívání padělaných zdravotnických produktů".[272]

Pro dosažení těchto záměrů lze k oslovení cílové skupiny využívat vhodné komunikační nástroje (sociální média, internetové platformy, televize, online i tištěné noviny atd.) a brát přitom v potaz demografické údaje o skutečných i potenciálních obětech, druhy produktů a distribuční kanály. Je zapotřebí vyhledávat podporu médií a organizací občanské společnosti pro poskytování školení relevantním aktérům a pro pomoc informačním kampaním.

Povědomí o rizicích se zvyšuje informováním o nich, jež by mělo být podepřeno mechanismy nahlašování, které zajistí zacílený sběr kvalitních dat v požadované kvantitě. Covid-19 zvýrazňuje, jak důležité je zajistit, aby lidé a komunity dostávali spolehlivé a fakticky podložené informace.

Kroky některých sociálních médií a platforem elektronického obchodování[273] během pandemie ukazují, že si uvědomují, jaká slabá místa nástup covidu-19 odhalil, a chápou, že jejich uživatelé požadují adekvátní a fakticky podložené informace. Avšak jiní poskytovatelé informací zatím ještě nemuseli rozpoznat, jaké kroky k ochraně veřejnosti jsou nyní zapotřebí.

Interpretace údajů o konfiskacích

Tato zpráva je limitována dostupnými statistickými údaji o konfiskacích, které by umožnily vyvodit trendy pro jednotlivé regiony i celý svět. Zaznamenaná množství zabavených nestandardních a padělaných zdravotnických produktů a OOP poskytují globální obraz o trendech vyvíjejících se od začátku roku 2020.

270 Rada Evropy, *Úmluva Rady Evropy o padělání zdravotnických produktů a obdobných trestných činech ohrožujících veřejné zdraví* (Úmluva Medicrime), CETS č. 211 (2011). Dostupné zde: https://www.coe.int/en/web/medicrime/the-medicrime-convention.

271 Například Evropská unie, *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/62/EU ze dne 8. června 2011, kterou se mění směrnice 2001/83/ES o kodexu Společenství týkajícím se humánních léčivých přípravků, pokud jde o zabránění vstupu padělaných léčivých přípravků do legálního dodavatelského řetězce*. Dostupné zde: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex:32011L0062.

272 UNODC, *Combating Falsified Medical Product-Related Crime: A Guide to Good Legislative Practices* (Vídeň, 2019).

273 Viz poznámka 35.

Regionální trendy ukazují, že k významným konfiskacím ochranných prostředků, především nestandardních a padělaných roušek a testovacích sad pro in vitro diagnostiku covidu-19, došlo v regionech, kde byly nejdříve zaznamenány nejvyšší počty úmrtí a nakažení: v Asii, Evropě a na americkém kontinentu. Nestandardní a padělaná léčiva byla identifikována v několika regionech včetně Afriky, odkud je hlášeno několik konfiskací chlorochinových tablet.

Extrapolace statistik o konfiskacích se omezuje jen na informace z některých zemí, jelikož ne všechny země dodaly údaje anebo informovaly o tom, že v nich k žádným takovým konfiskacím nedošlo.

Sběr dat navíc závisí na tom, jak je v dané zemi vymezeno, které výrobky lze legálně konfiskovat a jak se mají klasifikovat, a také na tom, zda jsou pro konfiskace i nahlašování k dispozici zdroje. Nemusí to tudíž nutně znamenat, že africký region, jenž, jak známo, byl již též zasažen covidem-19, se zatím ještě nachází ve fázi před zadržováním, kdy jsou příležitosti k získání náležitých OOP, dříve než nákaza eskaluje.

Třebaže z identifikovaných trendů lze vyvodit tento závěr, je známo, že regulační rámec pro zdravotnické produkty, zejména pro zdravotnické prostředky, v některých částech Afriky není silný, což by mohlo statistický deficit vysvětlovat. Po celém světě jsou četné příklady toho, že během covidu-19 byly úmyslně dodány nestandardní zdravotnické produkty[274] a OOP.[275] Avšak je třeba uvést, že některé země mohly tyto výrobky chápat pouze jako nestandardní a nezaznamenat je jako padělané. Je zapotřebí dalších výzkumů, až budou k dispozici statistické údaje v širším záběru zahrnujícím všechny regiony a co nejvíce zemí.

Závěry a doporučení

Údaje o celosvětovém množství zabavených nestandardních a padělaných zdravotnických produktů, které shromažďuje UNODC, ukazují, že prvotní trendy se soustředily na fázi zadržování pandemie, dokud pokračují snahy o nalezení léku a vakcíny k prevenci tohoto onemocnění.

To potvrzuje trendy zaznamenané jinými organizacemi. Očekává se, že až a jestli bude nalezen účinný léčivý přípravek, stane se předmětem padělání, krádeží či odklonů ze strany organizovaných zločineckých skupin.

A je pravděpodobné, že k obdobnému zacílení povede i schválení účinné vakcíny. Oba očekávané trendy budou doprovázeny lepším plánováním i realizací na straně organizovaných zločineckých skupin, což vzhledem k tomu, o jaký druh zdravotnických produktů jde, významně zvýší rizika pro individuální i veřejné zdraví.

274 Herhalt, C., „Toronto man shipped fake 'COVID-19 testing kits' across North America: police", *CTV News Toronto*, 27. března 2020. Dostupné zde: https://toronto.ctvnews.ca/toronto-man-shipped-fake-covid-19-testing-kitsacross-north-america-police-1.4870987.

275 Daragahi, B., „The factories pumping out dangerous fake masks", *The Independent*, 26. března 2020. Dostupné zde: https://edition.independent.co.uk/editions/uk.co.independent.issue. 260320/data/9424721/index.html.

Byly zjištěny tyto hlavní výsledky:

- Covid-19 se stal dosud nevídaným katalyzátorem globálního trhu pro nelegální obchodování s OOP. Nabídka ostatních druhů nestandardních a padělaných zdravotnických produktů se prozatím podle všeho nijak výrazně nezměnila.
- Lze očekávat, že účinný lék a preventivní vakcína se stanou předmětem padělání, krádeží a odklonů ze strany organizovaných zločineckých skupin.
- Nárůst kyberútoků koreluje se šířením covidu-19. Očekává se, že takovéto útoky budou pokračovat navzdory prohlášením některých kyberzločinců, že nebudou útočit na infrastrukturu veřejného zdravotnictví.
- Absence účinného, komplexního a vymahatelného regulačního rámce v mnoha zemích, který by řešil nestandardní a padělané zdravotnické produkty, obzvláště zdravotnické prostředky, má životu nebezpečné dopady a je výzvou pro světové společenství.
- Absence mezinárodní koordinace při řešení výroby padělaných zdravotnických produktů a obchodování s nimi brání kompaktnímu přístupu k reakcím na tento typ trestné činnosti, jenž má dopady na individuální a veřejné zdraví lokálně i celosvětově. Mezinárodní společenství potřebuje vnést řád do individuálního úsilí relevantních aktérů o vytvoření účinných a pro všechny přijatelných systémů.
- Zlepšování vládnutí uplatňováním osvědčených postupů ve veřejných zakázkách na zdravotnické produkty a odstraňováním příležitostí ke korupci představuje zásadní vývoj směrem k tomu, aby se zabránilo vstupu nestandardních a padělaných zdravotnických produktů a souvisejících OOP do zdravotnictví. Příslušné mezinárodní instituce mohou podporovat jednotlivé země při realizaci takovýchto zlepšení sestavením společného souboru doporučených osvědčených postupů v oblasti vládnutí.
- Prevence, odhalování a řešení trestné činnosti spojené s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty bude vyžadovat nové anebo další školení v sektoru zdravotnických produktů, jež se zaměří na osvojování mnohostranných dovedností, s cílem čelit současným i budoucím výzvám. Toho lze patrně nejlépe dosáhnout koordinovaným úsilím příslušných mezinárodních institucí včetně UNODC, Světové zdravotnické organizace, Interpolu, Světové celní organizace a dalších aktérů.[276]
- Mezinárodní společenství má odpovědnost za podporu a usnadňování společných přístupů k hledání globálních řešení v boji proti obchodování s nestandardními a padělanými zdravotnickými produkty, jež mají dopad na individuální a veřejné zdraví na národní i mezinárodní úrovni.[277]

276 Mezi dalšími relevantními aktéry mohou být i neformálnější globální skupiny v oblasti vymáhání práva, jako je Stálé fórum pro mezinárodní farmaceutickou kriminalitu (Permanent Forum on International Pharmaceutical Crime, PFIPC), jež zahrnuje Mezinárodní laboratorní fórum pro padělaná léčiva (International Laboratory Forum on Counterfeit Medicines). V oblasti vymáhání práva existují i další, regionální skupiny. Mezi členy PFIPC patří regulátoři zdravotnických produktů, orgány vymáhání práva, policie, Interpol, Světová celní organizace, Europol, pozorovatelé z Mezinárodní rady pro kontrolu narkotik (International Narcotics Control Board) a Světové zdravotnické organizace, Institut pro farmaceutickou bezpečnost (Pharmaceutical Security Institute) a odborníci na forenzní analýzu ze státních laboratoří.

277 Meziregionální výzkumný institut OSN pro kriminalitu a justici, *Counterfeit Medicines and Organised Crime* (Turín, 2012). Dostupné zde: http://www.unicri.it/sites/default/files/2019-11/Download%20the%20 publication.pdf.

Inzerce a prodej léčiv a zdravotnického vybavení spojených s covidem-19 na temném webu

Rostoucí množství důkazů ukazuje, že scamy spojené s covidem-19 probíhají na „povrchovém webu“,[278] tedy na internetových stránkách indexovaných vyhledávači. Méně je známo o rozsahu nelegálních aktivit zahrnujících výrobky spojené s covidem-19, včetně léčiv a zdravotnického vybavení, na temném webu.[279] Cílem výzkumu několika anonymních tržišť na temném webu, který proběhl v dubnu 2020, bylo tuto mezeru zaplnit a identifikovat různé transakce zahrnující léčiva a zdravotnické vybavení spojené s covidem-19.[280]

Studie se zaměřila na tržiště Empire Market, Dark Market, Versus, White House Market, Monopoly a Tor Market, jež patří k největším anglofonním tržištím na temném webu. Empire Market byl identifikován jako největší aktivní online anonymní tržiště, s více než 33 500 nabídkami drog. Dvě z tržišť zahrnutých do studie, Monopoly (466 nabídek) a Tor Market (322 nabídek), jsou takzvané butikové trhy, které jsou mnohem menší než ostatní čtyři. Monopoly se specializuje na drogy, jako jsou narkotika a léky na předpis, kdežto Tor Market působí jen na Nové Zélandě. Z dřívějších studií vyplývá, že by se neměla předpokládat pozitivní korelace přímo mezi počtem nabídek na tržišti a nákupy inzerovaného zboží, jelikož počet nabídek nelze pokládat za spolehlivý indikátor skutečné ekonomické aktivity.[281]

Výzkum tržišť proběhl zadáním tří kategorií vyhledávacích dotazů pro názvy a popisy zboží: 1. zázračné léky, včetně klíčových slov/štítků jako „hydroxychlorochin“, „chlorochin“ a „azitromycin“; 2. obecné výrazy, s využitím klíčových slov jako „korona“ a „covid“; a 3. testování a ochrana, což zahrnovalo klíčová slova jako „N95“, „rouška“ a „testovací sada“. Vyhledávací dotazy byly na všech šesti tržištích zadány do vyhledávacího pole; výsledky byly ručně prozkoumány a roztříděny. Klastry klíčových slov zahrnutých do vyhledávacích dotazů přinesly pro každé z tržišť odlišné výsledky.

Na tržišti White House Market nepřineslo vyhledávání „hydroxychlorochinu“ a „chlorochinu“ žádné výsledky. Naproti tomu „azitromycin“ se objevil ve čtyřech nabídkách, avšak tento přípravek je určen k léčbě celé řady nemocí, od bakteriálních infekcí dýchacích cest po pohlavní choroby, a není inzerován jako lék na covid-19. Hledání klíčového slova „covid“ přineslo 142 výsledků; ve všech případech se jednalo o speciální nabídky, tedy „slevy“ na tradiční rekreační drogy jako marihuana a extáze. Hledání klíčových slov zahrnujících OOP (roušky) a testovací sady nepřineslo žádné výsledky.

Hledání „hydroxychlorochinu“ a „chlorochinu“ na tržišti Empire Market přineslo 45 výsledků, z nichž mnohé byly duplicitní a představovaly jen sedm relevantních nabídek. Z toho vyplývá, že počty nabídek nejsou spolehlivým indikátorem ekonomické aktivity na tržištích a mohou navádět k chybám. Jeden z prodejců inzerujících

278 Szurdi et al., „Studying How Cybercriminals Prey on the COVID-19 Pandemic“, *Palo Alto Networks Blog* (2020).

279 „Temný web“ je termín zahrnující anonymní web a části hlubokého webu, které se věnují podezřelým činnostem, např. fóra.

280 Hikari Labs, *A peek at COVID-19 sales on anonymous online marketplaces* (květen 2020).

281 Soska, K. a Christin, N., „Measuring the Longitudinal Evolution of the Online Anonymous Marketplace Ecosystem“, in *Proceedings of the 24th USENIX Security Symposium* (USENIX Security'15), s. 33–48 (Washington D. C., 2015).

v době výzkumu hydroxychlorochinové produkty byl následně zablokován, což ukazuje, že inzerovaný produkt byl možná podvodný. Jedním ze zdravotnických výrobků inzerovaných na tržišti Empire Market byla sada 25 IgG/IgM rychlotestů na covid-19 za 290 amerických dolarů. K dalším produktům spojeným s covidem-19 patřily testovací sady na protilátky s inzerovanou cenou 43,48 dolarů za kus. Na tržišti Empire Market se našly i omezené důkazy o zaznamenaném prodeji 25 testovacích sad za 395 dolarů; tyto výnosy jsou ovšem zanedbatelné ve srovnání s celkovým objemem transakcí zahrnujících narkotika na těchto tržištích, jejichž hodnota se odhaduje na stovky milionů dolarů ročně.[282]

Nicméně někteří prodejci nabízející na tržišti Empire Market zdravotnické vybavení spojené s covidem-19 jsou podle všeho zavedené firmy, což naznačuje, že mohou mít dobrý přístup k dodávkám z farmaceutických laboratoří. Na tomto tržišti byl též zaznamenán nevelký počet prodejů roušek, ovšem za nezvykle vysoké ceny, například dvě roušky N95 v ceně 100 dolarů. V rámci studie byl zaznamenán pouze jeden prodej roušky tohoto typu. Vysoká cena by mohla znamenat, že prodejce měl na skladě jen omezený počet výrobků a snažil se kupující odradit od nákupu tohoto produktu. Kromě toho byli někteří prodejci inzerující roušky následně na tržišti zablokováni, což naznačuje, že u jejich aktivit bylo podezření na podvod.

Dalším velkým tržištěm zahrnutým do studie je Dark Market se zhruba 34 150 inzerovanými nabídkami. Pokud jde o aktivitu spojenou s covidem-19, hledání „hydroxychlorochinu“ a „chlorochinu“ přineslo jen jednu nabídku. Pozoruhodné bylo, že 180 výsledků hledání zdánlivě souviselo s covidem-19, ale prodejci ve skutečnosti inzerovali tradiční produkty jako marihuanu a extázi a používali výrazy spjaté s covidem proto, že se snažili z pandemie těžit při propagaci svých produktů. Na tržišti Monopoly, jež je menší než ostatní tržiště zahrnutá do studie, se nabízel jen jediný výrobek spojený s covidem-19 – hydroxychlorochin. Administrátoři tržiště zveřejnili varování potenciálním zákazníkům, že tento přípravek se nepokládá za spolehlivý lék na covid-19 a že sebediagnóza se nedoporučuje. Tržiště sice umožnilo prodej tohoto výrobku, ale prodejci byli varováni, aby se nesnažili těžit z pandemie a neinzerovali hydroxychlorochin jako lék na covid-19.

Analýza hlavních online tržišť nepřinesla významné přesvědčivé důkazy o rozsáhlém prodeji léčiv a zdravotnického vybavení spojených s covidem-19. Ačkoliv byl zaznamenán nevelký počet nabídek relevantních produktů, výnosy z nich jsou podle všeho velmi malé. Omezený počet transakcí nepřekvapuje, jelikož pravidelní kupující na těchto tržištích se v nakupování drog dobře orientují a mívají poměrně vysokou míru odborných znalostí. Z toho vyplývá, že kupující zapojení do transakcí na temném webu s nižší pravděpodobností nakupují přípravky prezentované jako zázračné léky na covid-19 a předražené roušky anebo potenciálně podvodné OOP. Je pozoruhodné, že některé výrobky spojené s covidem-19 nabízené na tržištích inzerovali prodejci, kteří podle všeho uskutečnili vícero online transakcí. To by mohlo naznačovat, že tito prodejci si dokázali zjednat přístup k významnému počtu farmaceutických produktů. Z jednotlivých zkoumaných tržišť bylo nejvíce aktivity zaznamenáno na tržišti Empire Market. V jednom případě se administrátoři tržiště aktivně snažili regulovat transakce a zamezit prodejcům, aby těžili z probíhající pandemie inzerováním hydroxychlorochinu jako léku na covid-19.

282 Soska a Christin (2015).

Lze tedy uzavřít, že největší tržiště na temném webu nevykázala významné transakce zahrnující produkty přímo spjaté s covidem-19. Nicméně covid-19 se v některých případech podle všeho využíval jako reklamní nástroj pro tradiční narkotika. Je zapotřebí dlouhodobého monitoringu transakcí na těchto tržištích pro vyhodnocení toho, zda se situace vyvíjí. Kromě toho by se do budoucího monitorování měly zahrnout i další nezákonné kanály jako nelicencované internetové trhy, jež mohou paradoxně být méně regulované než tržiště na temném webu, aby se zjistilo, do jaké míry se online trhy podílejí na prodeji produktů spojených s covidem-19.

Další hloubková analýza chování prodejců na tržištích na temném webu by mohla přinést vhled do toho, jak pandemie covidu-19 ovlivňuje nezákonný online prodej zboží, jako jsou zdravotnické prostředky a vybavení či legální farmaceutická léčiva. Stejně důležité bude zkoumání dlouhodobého dopadu covidu-19 na online prodej narkotik, jelikož kupující mohou při osobních setkáních s dealery čelit překážkám a výsledně se pro nákup nezákonných drog stále víc obracet k online zdrojům. Navíc omezení pohybu a uzavírky hranic, zaváděné v mnoha zemích s cílem zadržet šíření pandemie, přinášejí značné obtíže online prodejcům snažícím se zajistit nenarušenou přepravu svých výrobků. Narušení či změny tradičních toků objednávek a dodávek lze patrně identifikovat zkoumáním dlouhodobého dopadu pandemie covidu-19 na online prodej nelegálních drog. Takovýmto zkoumáním lze navíc zřejmě identifikovat také změny v chování prodejců a kupujících i profily vzniklé kvůli covidu-19 a také další sociální a ekonomické zvraty spojení s pandemií.

Změny ve způsobu fungování organizovaných zločineckých skupin

Z důkazů vyplývá, že organizované zločinecké skupiny využívají pandemii covidu-19 k infiltraci legální ekonomiky a k posílení svého vládnutí v reakci na mimořádné situace vyvolané pokračující krizí.[283] Zapojení organizovaných zločineckých skupin do dodávek léků údajně spojených s covidem-19, jako je chlorochin, a to jak infiltrací legálního dodavatelského řetězce, tak provozováním nezákonného obchodu, je doloženo důkazy ze zabavených zásilek nelegálních zdravotnických produktů v různých zemích.[284,285] Tyto skupiny přehodnocují své strategie a stále více se přesouvají k jiným druhům trestné činnosti zahrnujícím padělané výrobky, například OOP a léčiva.[286] S novým způsobem fungování organizovaných zločineckých skupin, vzešlým z pandemie covidu-19, jsou spojovány různé druhy kyberkriminality zahrnující podvodné zdravotnické výrobky, což dokládají následující příklady:

283 Bližší informace viz UNODC, souhrn výzkumu *Dopad covidu-19 na organizovaný zločin* (Vídeň, 2020) – je součástí tohoto překladu.

284 Federální agentura pro léčiva a zdravotnické výrobky (FAMHP), Belgie, „Coronavirus: the FAMHP seizes postal packages containing counterfeit and other illegal medicinal products against COVID-19", 25. března 2020. Dostupné zde: https://www.famhp.be/en/news/coronavirus_the_famhp_seizes_postal_packages_containing_counterfeit_and_other_illegal_medicinal.

285 *African News Agency*, „Interpol cracks down on the illicit trade of medical supplies", 20. března 2020. Dostupné zde: https://www.ofm.co.za/article/international/286458/interpol-cracks-down-on-the-illicit-trade-of-medical-supplies.

286 Sinn, A., *The link between illicit tobacco trade and organised crime* (2018). Dostupné zde: https://www.eesc.europa.eu/sites/default/ files/files/mr_arndt_sinn_speech.pdf.

- Britské Národní centrum pro kyberbezpečnost (National Cyber Security Centre) uvedlo, že v březnu 2020 zlikvidovalo více než 2000 koronavirových online scamů, jež zahrnovaly 471 falešných online obchodů prodávajících podvodné produkty spojené s covidem-19.[287]
- Policie ve Francii v dubnu 2020 odstranila 70 podvodných webových stránekúdajně prodávajících chlorochin. [288]
- Scamy spojené s covidem-19 ve Spojených státech od začátku ledna do poloviny dubna 2020 obnášely zhruba 13,4 milionů amerických dolarů a postihly více než 18 000 občanů.[289]
- V prvních čtyřech měsících roku 2020 bylo ve Spojených arabských emirátech odhaleno 1541 kyberútoků spojených s covidem-19, zahrnujících 775 malwarových hrozeb, 621 e-mailových spamových útoků a 145 URL útoků.[290]

Během prvních čtyř měsíců roku 2020 bylo po celém světě zaznamenáno značné množství kyberútoků a scamů spojených s pandemií covidu-19. Mezi tyto scamy patří reklamy v sociálních médiích a webové stránky pro nákup OOP, testovacích sad, dezinfekce a padělaných léčiv.

Kvalitativní posouzení situace v Severní Makedonii ukazuje, že organizované zločinecké skupiny se přesunují od obchodování s drogami k jiným druhům trestné činnosti, jež zahrnují padělané zdravotnické produkty, jako jsou ochranné prostředky a farmaceutické výrobky.[291] Též se očekává, že součástí nového způsobu fungování bude i kyberkriminalita využívající různé malwarové a ransomwarové balíčky tematicky zaměřené na covid-19.

Udává se, že v Mexiku se organizované zločinecké skupiny, například drogové kartely, nejspíše přesunou ke kyberkriminalitě. Očekává se, že v době platnosti nouzových opatření zavedených pro omezení šíření pandemie vzroste počet online podvodů včetně phishingových útoků.[292]

Kvůli rostoucí poptávce po ochranných prostředcích se po celém světě pohybuje zvýšené množství zásilek zdravotnického vybavení, čehož mohou organizované zločinecké skupiny využít pro přepravu nezákonných drog z jedné země do druhé. V dubnu 2020 byl nahlášen případ pašování 14 kg kokainu do Spojeného království

287 *BBC News*, „Coronavirus: UK forces hundreds of scam Covid-19 shops offline“, 21. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.bbc.com/news/technology-52361618.

288 *France Bleu*, „Coronavirus: les gendarmes de Strasbourg luttent contre les escrocs du web“, 18. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.francebleu.fr/infos/faits-divers-justice/coronavirus-les-gendarmes-de-strasbourg-luttent-contre-les-escrocs-du-web-1587201320.

289 Iacurci, G., „Americans have lost $ 13.4 million to fraud linked to Covid-19“, *CNBC*, 15. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.cnbc.com/2020/04/15/americans-have-lost-13point4-million-to-fraud-linked-to-covid-19.html.

290 Nasir, S., „Coronavirus: cyber experts warn of ‘sharp spike’ in criminal aktivity“, *The National*, 21. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.thenational.ae/uae/coronavirus-cyber-experts-warn-of-sharp-spike-in-criminal-activity-1.1008945.

291 Na základě posouzení místní pobočkou UNODC (květen 2020).

292 Na základě posouzení místní pobočkou UNODC (květen 2020).

v zásilce roušek.[293] Jako součást nového způsobu fungování organizovaných zločineckých skupin vzešlého z pandemie covidu-19 byly identifikovány též rozsáhlé nadnárodní podvody zahrnující nákup ochranných prostředků.

V některých zemích byly odhaleny případy kyberkriminality		
1. Q Během prvního kvartálu Spojené arabské emiráty zaznamenaly **1 541** kyberútoků, zahrnujících **775** malwarových hrozeb a **621** e-mailových spamových útoků.	**BŘEZEN** Britské Národní centrum pro kyberbezpečnost zlikvidovalo více než **2 000** covidových online scamů, včetně **471** falešných online obchodů prodávajících podvodné produkty.	**DUBEN** Scamy spojené s covidem ve Spojených státech během prvního kvartálu roku 2020 obnášely **13,4 milionů dolarů** a postihly více než **18 000** občanů.

293 *Reuters*, „Drug smugglers hide $1.3 million worth of cocaine in UK face mask consignment", 16. dubna 2020. Dostupné zde: https://www.reuters.com/article/us-britain-crime-cocaine/drug-smugglers-hide-1-3-million-worth-of-cocaine-in-uk-face-mask-consignment-idUSKCN21Y1V0.

Mapa 3: Kriminální události zahrnující nestandardní a padělané léky a zdravotnické vybavení spjaté s covidem-19 ve vybraných zemích severní Evropy

Zdroj: Zpracoval Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) na základě údajů od Společného výzkumného centra (Joint Research Centre) Evropské komise a Datového centra pro infekční nemoci (Infectious Diseases Data Observatory, program Medicine Quality Monitoring Globe).

Poznámky: Znázorněné hranice a názvy ani označení použitá na této mapě nepředstavují oficiální potvrzení nebo souhlas ze strany Organizace spojených národů.

Mapa 4: Kriminální události zahrnující nestandardní a padělané léky a zdravotnické vybavení spjaté s covidem-19 v Itálii

Zdroj: Zpracoval Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) na základě údajů od Společného výzkumného centra (Joint Research Centre) Evropské komise a Datového centra pro infekční nemoci (Infectious Diseases Data Observatory, program Medicine Quality Monitoring Globe).

Poznámky: Znázorněné hranice a názvy ani označení použitá na této mapě nepředstavují oficiální potvrzení nebo souhlas ze strany Organizace spojených národů.

Mapa 5: Kriminální události zahrnující nestandardní a padělané léky a zdravotnické vybavení spjaté s covidem-19 ve Spojených státech americkýc

Zdroj: Zpracoval Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) na základě údajů od Společného výzkumného centra (Joint Research Centre) Evropské komise a Datového centra pro infekční nemoci (Infectious Diseases Data Observatory, program Medicine Quality Monitoring Globe).

Poznámky: Znázorněné hranice a názvy ani označení použitá na této mapě nepředstavují oficiální potvrzení nebo souhlas ze strany Organizace spojených národů.

Přehled titulů vydaných v edici Institutu pro kriminologii a sociální prevenci od roku 2012

Ediční řada Studie:

2021

465 Háková, L. *Zločin a trest v kriminálním zpravodajství.*

2020

462 Scheinost, M., Barbořík, M., Čáp, J., Diblíková, S., Frydrych, J., Holas, J., Hulmáková, J., Karban, M., Linhartová, H., Martinková, M., Raszková, T., Večerka, K. & Zhřívalová, P. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019.*

463 Vlach, J., Kudrlová, K. & Paloušová, V. *Kyberkriminalita v kriminologické perspektivě.*

464 Rozum, J., Háková, L., Hulmáková, J., Špejra, M. & Zhřívalová, P. *Zprávy PMS pro účely rozhodnutí v trestním řízení: kvalita, význam, efektivita.*

2019

449 Roubalová, M., Holas, J., Kostelníková, Z. & Pešková, M. *Oběti kriminality. Poznatky z viktimizační studie.*

452 Tomášek, J., Diblíková, S., Hamplová, N. & Rozum, J. *Rodinné skupinové konference.*

453 Zeman, P., Blatníková, Š., Grohmannová, K., Koňák, T., Novák, P., Roubalová, M. & Trávníčková, I. *Uživatelé drog ve vězení – hodnocení účinnosti terapeutických programů.*

454 Diblíková, S., Cejp, M., Hulmáková, J., Raszková, T., Roubalová, M., Scheinost, M., Večerka, K. & Zhřívalová, P. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2018.*

455 Roubalová, M., Grohmannová, K., Trávníčková, I. & Zeman, P. *Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky.*

457 Martinková, M. & Biedermanová, E. *Senioři v České republice jako oběti i pachatelé kriminálních deliktů.*

2018

447 Diblíková, S., Cejp, M., Hulmáková, J., Pešková, M., Scheinost, M. & Večerka, K. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2017.*

446 Scheinost, M., Cejp, Diviák, T. & Pojman, P. *Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem.*

2017

440 Zeman, P. (ed.) *Research on Crime and Criminal Justice in the Czech Republic (selected results of research activities of IKSP in the years 2012–2015).*

441 Tomášek, J., Faridová, P., Kostelníková, Z., Přesličková, H., Rozum, J. & Zhřívalová, P. *Zaměstnání jako faktor desistence.*

443 Karabec, Z., Diblíková, S., Hulmáková, J., Vlach, & Zeman, P. *Criminal Justice System in the Czech Republic. 3rd amended and revised edition.*

444 Budka, I. *Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu.*

445 Diblíková, S., Hulmáková, J., Karban, M., Martinková, M., Scheinost, M. & Večerka, K. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2016.*

2016

431 Blatníková, Š., Faridová, P., Vranka, M. *Kriminální styly myšlení: Inventář PICT-cz.*

432 Marešová, A., Biedermanová, E., Rozum, J., Tamchyna, M. & Zhřívalová, P. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza.*

433 Blatníková, Š. *Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí.*

435 Holas, J., Háková, L., Krulichová, E. & Scheinost, M. *Regionální kriminalita a její odraz v kvalitě života obyvatel.*

437 Diblíková, S., Cejp, M., Martinková, M., Smejkal, V. & Štefunková, M. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2015.*

438 Tomášek, J., Diblíková, S. & Scheinost, M. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy.*

439 Rozum, J., Háková, L., Tomášek, J., & Vlach, J. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy.*

2015

423 Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J. & Vlach, J. *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí III.).*

424 Marešová, A., Havel, R., Martinková, M. & Tamchyna, M. *Násilná kriminalita v nejisté době.*

425 Marešová, A., Biedermanová, E., Diblíková, S., Požár, J. & Martinková, M. *Analýza trendů kriminality v ČR v roce 2014.*

426 Zeman, P., Štefunková, M. & Trávníčková, I. *Drogová kriminalita a trestní zákoník.*

427 Večerka, K. & Štěchová, M. *Preventivní praxe po novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí.*

428 Blatníková, Š., Faridová, P. & Zeman, P. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé.*

429 Scheinost, M., Válková, H., (eds.) *Sankční politika a její uplatňování. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí IV.).*

430 Cejp, M., Blatníková, Š., Háková, L., Holas, J., Trávníčková, I. & Vlach, J. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu.*

422 Škvain, P. *Zabezpečovací detence z pohledu vybraných zahraničních právních úprav.*

2014

414 Martinková, M., Slavětínský, V. & Vlach, J. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR.*

415 Štěchová, M. & Večerka, K. *Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže.*

417 Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M. & Rozum, J. *Analýza trendů kriminality v roce 2013.*

418 Blatníková, Š., Faridová, P. & Zeman, P. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost.*

419 Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J. & Vlach, J. *Sankční politika pohledem praxe. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí II.).*

2013

403 Košťál, J. *Vybrané metody vícerozměrné statistiky.* (Vybrané metody kriminologického výzkumu – svazek 4).

404 Pojman, P. *Ruský a ukrajinský organizovaný zločin.*

405 Tomášek, J. *Self-reportové studie kriminálního chování.* (Vybrané metody kriminologického výzkumu – svazek 5).

406 Holas, J. *Politický radikalismus a mládež.*

408 Zeman, P., Diblíková, S., Slavětínský, V. & Štefunková, M. *Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity.*

410 Scheinost, M., a kol. *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí I.).*

411 Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Kuchařík, K., Martinková, M. & Scheinost, M. *Analýza trendů kriminality v roce 2012.*

412 Holas, J. & Večerka, K. *Stát a občan v prevenci kriminality.*

2012

397 Cejp, M. (ed.) *Selected Results of Research Activities of ICSP in the Years 2008–2011.*

398 Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Tomášek, J., Vlach, J. & Zeman, P. *Crime in the Czech Republic in 2010.*

399 Večerka, K. *Mládež o kriminalitě a etice každodennosti.*

402 Marešová, A., Biedermanová, E., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M. & Tomášek, J. *Analýza trendů kriminality v roce 2011.*

Ediční řada Prameny:

2020

461 *Globální studie o pašování migrantů 2018.*

2019

448 Heiskanen, M. & Lietonen, A. *Kriminalita a gender. Studie zaměřená na zastoupení mužů a žen v mezinárodní statistice kriminality.*

450 *Škody působené kybernetickou kriminalitou. Zpráva shrnující hlavní poznatky Pracovní skupiny k nákladům kyberkriminality.*

451 *Příručka k evaluaci. Pokyny k navrhování, provádění a používání nezávislé evaluace v UNODC.*

2017

442 UNODC: *Mezinárodní klasifikace trestných činů pro statistické účely.*

2016

434 Heiskanen, M., Aebi, M. E., van der Brugge, W., Jehle, J.-M. *Evidence alternativních trestů a zjišťování míry atrice. Metodologická studie komparativních dat v Evropě.*

436 *13. kongres OSN o prevenci kriminality a trestní justici. Dauhá, Katar, 12.-19. dubna 2015*

2015

420 Francis, B., Humphreys, L., Kirby, S. & Soothill, K. *Kriminální kariéra v organizovaném zločinu.*

421 Mendel, R. A. *Mládeži nepřístupno. Argumenty pro snižování počtu odnětí svobody u mladistvých.*

2014

416 Benes, M. & Astbury, B. (eds.) *Problémy trestního soudnictví: evaluace programů, prevence kriminality, strach z kriminality a recidiva – pohledem australských kriminologů.*

2013

407 United Nations Office on Drugs and Crime *Odhad nezákonných finančních toků plynoucích z obchodu s drogami a jiného nadnárodního organizovaného zločinu.*

409 United Nations Office on Drugs and Crime *Světová zpráva o obchodování s lidmi 2012.*

413 European Forum for Urban Security *Pouliční násilí v EU: Skupiny mladistvých a násilí na veřejnosti.*

2012

395 Cejp, M. (ed.) *Britské strategické dokumenty k prevenci a potírání závažné trestné činnosti.*

396 Goodey, J. & Aromaa, K. (eds.) *Trestné činy z nenávisti (příspěvky ze Stockholmského kriminologického sympozia 2006 a 2007).*

400 Marešová, A. (ed.) *Trendy kriminality ve světě a nové problémy a reakce v oblasti prevence kriminality a trestní justice.*

401 Diblíková, S. (ed.) *Rada Evropy a International Juvenile Justice Observatory k soudnictví nad mládeží.*

Plné texty všech titulů, publikovaných v edici Institutu pro kriminologii a sociální prevenci od roku 2000, jsou volně dostupné na webu IKSP www.kriminologie.cz v sekci Publikace.

Dokumenty OSN k dopadům pandemie covid-19 na kriminalitu

Vydavatel:	Institut pro kriminologii a sociální prevenci Nám. 14. října 12, Praha 5
Překlad:	Daniel Soukup
Editor:	Miroslav Scheinost
Určeno:	Pro odbornou veřejnost
Design:	addnoise.org
Sazba:	Lukáš Pracný, sazbaknih.cz
Vydání:	první, listopad 2021

www.kriminologie.cz

ISBN 978-80-7338-191-2